MİMAR SİNAN

Hür ve Kabul Edilmiş Masonlar Büyük Locasının

Araştırma ve Yayın Organıdır

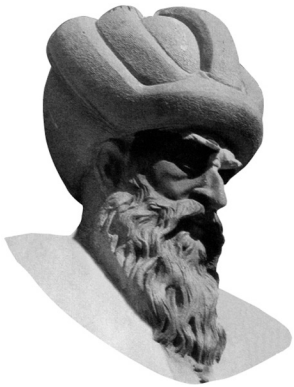
ISSN 1301- 2762

5 Büyük Üstat Mesajı ..... Rint AKYÜZ
7 Message from the Grand Master ..... Rint AKYÜZ
9 Benliğinizi Yüceltin ..... İlhan BAŞARAN
17 Aydınlanma(lar) ve Masonluk(lar) ..... Hasan KİRMANOĞLU
25 Birader V. Murad ..... Sedat ALTUĞ
35 Gül-Haç Kardeşliği Üzerine Tarihsel Bir İnceleme ..... Can EGE
45 Ulusal Aydınlanma ve Masonlar ..... Cafer GÜRBÜZ
61 Türkiye Büyük Locası Büyük Görevlileri 1909-1956 Ergin KOPARAN
86 1909'daki Kurucularımızdan Dr. Jak Suhami (Jacques Souhami) Birader ..... Kağan KALE
92 Maşrık-ı A'zam-ı Osmânî'den Türkiye Maşrık-ı A'zamı'na Ünvan Değişiminin Tarihçesi ..... Yavuz Selim AĞAOĞLU
97 Aramızdan Ayrılanlar ..... MİMAR SİNAN
98 Mimar Sinan Dergisi Yazı Kabulü ve Yayın Kuralları ..... MİMAR SİNAN

YIL : 2022 NO : 189

MİMAR SİNAN

Gevşemeyin, endişe etmeyin.
İnancınız sağlamsa, mutlaka başarırsınız.
Şânı Yüce Kur'an (III: 139)

MİMAR SİNAN

Hür ve Kabul Edilmiş Masonlar Büyük Locasının
Araştırma ve Yayın Organıdır.

Hür ve Kabul Edilmiş Masonlar Büyük Locası Adına
İmtiyaz Sahibi: Rint AKYÜZ
Yazı İşlerini fiilen idare eden: Orhan OKAY
DERGİDE ÇIKAN YAZILARIN SORUMLULUĞU YAZARLARINA AİTTİR.
ÜÇ AYDA BİR YAYINLANIR. ÜYELERİNE MAHSUSTUR. PARAYLA SATILMAZ.
ISSN 1301-2762

SAYI: 189 • Nuruziya Sokağı No:9 34430 Beyoğlu/İstanbul • **ARALIK 2022**
Tel: 0212 251 26 50

5	Büyük Üstat Mesajı	Rint AKYÜZ
7	Message from the Grand Master	Rint AKYÜZ
9	Benliğinizi Yüceltin	İlhan BAŞARAN
17	Aydınlanma(lar) ve Masonluk(lar)	Hasan KİRMANOĞLU
25	Birader V. Murad	Sedat ALTUĞ
35	Gül-Haç Kardeşliği Üzerine Tarihsel Bir İnceleme	Can EGE
45	Ulusal Aydınlanma ve Masonlar	Cafer GÜRBÜZ
61	Türkiye Büyük Locası Büyük Görevlilleri 1909-1956	Ergin KOPARAN
86	1909'daki Kurucularımızdan Dr. Jak Suhami (Jacques Souhami) Birader	Kağan KALE
92	Maşrık-ı A'zam-ı Osmânî'den Türkiye Maşrık-ı A'zamı'na Ünvan Değişiminin Tarihçesi	Yavuz Selim AĞAOĞLU
97	Aramızdan Ayrılanlar	MİMAR SİNAN
98	Mimar Sinan Dergisi Yazı Kabulü ve Yayın Kuralları	MİMAR SİNAN

Kapak Kompozisyonu: Şinasi BARUTÇU

Metro Matbaacılık San. Tic. Ltd. Şti.
Yahya Kemal Beyatlı Caddesi No: 94 Begos 3. Bölge 35400 Buca / İZMİR
T: 0.232.290 33 11 F: 0.232.290 33 21

BÜYÜK ÜSTAT MESAJI

Sevgili Kardeşlerim,

Hepinizin bildiği gibi Masonluğun tarihi binlerce yıl geriye gider, ama bizlere ulaşan Masonluğa ait ilk belgeler XIII. yüzyıla aittir. Bu belgelerden 1717 yılında ilk Büyük Loca kurulana kadar geçen süre içerisinde, Operatif Masonluğun nasıl çalıştığı konusunda tarihi boyutuyla fikir sahibi olma imkânımız olmuştur. Londra'da ilk Büyük Locanın kurulmasıyla birlikte her şey kayda alındığı için, Spekülatif Masonluğun gelişmesiyle ilgili bilgimiz çok daha kapsamlıdır. Bu bilgilere dayanarak sanayi devriminin karşısında bocalayan Operatif Masonluğun, Spekülatif Masonluğa geçişiyle birlikte, kendisini nasıl yenilediği ve nasıl başarıya ulaştığını hepimiz gayet iyi biliyoruz.

Doğanın "Başlayan her şey biter" veya "Doğan her şey ölür, sadece ömrün süresi değişir" gibi değişmez kuralları vardır. Bu çerçevede Masonluğun spekülatif anlamda dünyada üç asrı, Türkiye'de de bir asrı aşkın tarihi gelişimini, daha önce beş Büyük Üstadımız da bu konuyu ayrı ayrı zamanlarda ele almışlar ve görevdeyken yorumlamışlar. Hepsinin ortak noktası bu başarının kökünde bizim kadim yazılı veya yazılı olmayan kurallara ve geleneklerimize olan bağlılığımız, icat yapmadan, kuralları yorumlamaya kalkmadan, harfiyen uymamız olduğudur. Ben de onlara sonuna kadar katılıyorum.

Konu kadim değerlere olan bağlılık olunca da, tarihimizin önemi ortaya çıkıyor. Tarihimizi ne kadar iyi bilirsek, ayağımızı yere o kadar sağlam basabilir, geleceğimizi de o kadar isabetle planlayabiliriz inancındayım. Hepimiz iyi biliriz ki, tarih kendisinden ders almayanları aynı sıkıntıları bir daha yaşamakla cezalandırır. Mimar Sinan Dergimizin bu sayısında tarihimizle ilgili çalışmalar bulacaksınız. Bu konuyu çok önemsiyor ve dolayısıyla emeği geçenlere teşekkür ediyorum.

Kardeş Sevgi ve Saygılarımla

Rint AKYÜZ
Büyük Üstat

MESSAGE FROM THE GRAND MASTER

Dear Brethren,

As we all know, the actual history of Freemasonry goes back to thousands of years. However, the first manuscripts about Masonry comes from the XIII th. century. Thus, we had the possibility to have an idea how the Operative Masonry laboured in historical sense throughout the years, until the first Grand Lodge was founded in 1717. By the foundation of the first Grand Lodge in London, all activities have been recorded, leaving us a heritage of considerable knowledge about the improvement of Speculative Freemasonry. By means of this knowledge we all know that Operative Masonry had started to waver against the industrial revolution and transformed into Speculative Masonry and how it renewed itself towards remarkable achievements.

Nature has certain immutable laws like "Everything comes to an end" or "Everything that is born dies, only the life span changes.". Our five Past Grand Masters have studied and commented about the improvement of Speculative Freemasonry for three centuries all over the world in general and more than a century in Türkiye during their time in office. The common thread in all these studies is our strict adherence to our ancient customs, traditions, written and unwritten laws and landmarks without making inventions or deteriorate our rules; which forms the background of this success. I totally agree with our Past Grand Masters.

When the subject is about our loyalty to ancient values, the importance of our history emerges. The more we learn about our history, the stronger we stand on our feet and can precisely plan our future. This is what I believe. We all very well know, that those who do not take lessons from history, will be condemned to live similar problems again and again. In this issue of our Mimar Sinan Quarterly Journal, you will find many studies about our history. This subject is one of my main concerns and I extend my heartfelt thanks to all who have contributed in formation of this issue.

Fraternal regards,

Rint AKYÜZ
Grand Master

BENLİĞİNİZİ YÜCELTİN

İlhan BAŞARAN

Ego is consciously feeling of himself in a unique completeness as apart and different from everyone. The information of the individual on himself are; emotions and behaviors. Change process of ego starts as the individual starts to understand himself. Freemasonry presents a method that can shed light to this journey.

Demir Savaşçın Kardeş ile ne zaman bir loca ziyaret etsek, ne zaman bir Kardeş Sofrasına katılsak, ne sorulursa sorulsun sözü döndürür dolaştırır 'Benliğinizi Yüceltin' konusuna getirirdi. Bu satırları karalamaya başladığımda onun konuşmalarından ve düşüncelerinden esinlenerek yola çıktım. Bu yazı da 2017 Kasım ayında sonsuz doğuya uğurladığımız Demir Savaşçın Kardeşimin hatırasına hazırlanmıştır.

Her Masonun sıkça kendisine sorması gerektiğini düşündüğüm, şu soruyu kendime sorarak başladım yazımı hazırlamaya. Bu kutsal çatının altında bulunmamın amacı ne? Sorunun cevabı yıllar önce Tekris Töreninde söylendiği gibi, 'Hakikati arama yolculuğunda, olgunlaşmaya çalışmak, kendini bilmek ve benliğini yüceltmek ve Ülkü Mabedinin aralarından su sızmayacak bir taşı olabilmek.' Ülkü Mabedinin ne olduğu ise yine Tekris Töreninde Hatip Kardeş şöyle anlatmıştı; ahlaki değerlerin toplumun bütün bireylerince benimsenmiş olmasına; her alanda aklın ve bilginin egemenliğine, insanlar arasında sevgi ve ahengin kurulmasına bağlıdır ve Masonun ideali olan Ülkü Mabedi bu şekilde inşa edilmiş olacaktır.

O halde başka bir soru ile devam etmek istiyorum; 'Masonun bu ideali gerçekleştirmesi mümkün mü?' Bence mümkün değil. Bence Mason bu ideali gerçekleştirmek yerine ona ulaşabilmek için başladığı bir yolculuğa, başladığının ve yolculuğun ideali gerçekleştirmekten daha değerli olduğunun farkına varmalıdır. Masonu değiştirecek olan Ülkü Mabedini gerçekleştirme hedefi değil, yolculuğudur. Yolculukta olgunlaşmak vardır. Yolculukta kendini tanımadan, kendini sorgulamadan yapılacak benlik inşasının iyiye, doğruya, güzele doğru olamayacağını anlamak vardır. Aranılan hakikatin dışarıda değil, tam da kendi içinde olduğunu fark etmek vardır. Yolculukta varılan noktaların,

makamların yolun sonu olmadığını, en çok bir nefeslik durak olduğunu aslında yolculuğun devam ettiğini anlamak vardır.

Mason, değişimini gerçekleştirme çabasında iken, özellikle X nesli ve öncesi yaştakiler, geçmişlerindeki değerler ile bugünkü toplumun değerleri arasında sıkışmış bir şekilde değişimi neden, niçin, nasıl gibi sorularla sorgulamakta, hatta değişmek yerine değişmeden değişime ayak uydurmayı tercih etmekteler. Ayak uydurulmaya çalışılan dünya ise katıksız bireycilik çağında, erdemlerle çevrelenmiş sınırların darmadağın olduğu, başarının haklılığın tek dayanağı olarak görüldüğü, terk edilmiş vicdani duygulara kayıtsızlığın eşlik ettiği bir egosantrik bir dünya.

Toplumdaki bu değişimin Masonun yolculuğu üzerindeki etkileri yadsınamaz. Ben de Mason üzerinde toplumdaki değişimin yarattığı etkiler üzerinde durmak istiyorum.

İlk bölümde kimlik, benlik ve yüceltme kavramlarına değindikten sonra, yaşadığımız çağın insanı bu kavramların içini nasıl dolduruyor, yoksa çağımızda 'benlik inşası' bir sorunsal haline mi geldi, hep birlikte bakacağız. Ardından teknolojideki gelişimin benlik üzerindeki etkilerine değineceğim, son bölümde de Nuru Ziya Yokuşu'nun ortasındaki eskiden yeşil olan ağır demir kapının içindekilere ve dışarda içeri girmek için bekleyenlere bir göz atacağız. Bazen direk olarak bazen de alt metinlerle kendimce cevaplar verecek olsam da, bu cevaplar benim penceremden görebildiklerimdir. Asıl cevapları her Mason kendisi, kendisine verecektir diye düşünüyorum.

Kimliği, kişiliği ve benliği izah etmeye kalkıştığımız zaman, işin içine birçok kavram ve birçok farklı yorum giriyor. Bunları tartışarak yazıyı uzatmak istemiyorum. Bu sebeple size en net anlatılır hali ile ve kısaca toparladıklarımı aktarmaya çalışacağım.

Kimlik, kişinin kendini düşünce ve duygularına dayanarak, yani sübjektif olarak değerlendirip "Ben bu kişiyim" olarak tanımlaması şeklinde nitelendirilebilir. Bireyin kimliği diyebileceğimiz şey aslında, bireyin kendi hakkında sahip olduğu görüşler, tanımlar, imajlar, bilgiler gibi yaşadığı gerçeklerin bıraktığı izlerin çeşitli temsillerini kapsamaktadır. Kısacası kimlik kişinin kendini tanıması, kişiyi diğerlerinden ayıran özelliklerinin ne olduğunun farkına varması, yani kendisinin, kendisine bakış açısıdır. Dolayısı ile kendini tanıma esasına dayanır. Kimlik kişinin kendi kendisini bilmesi demektir.

Kimliğin en önemli göstergesi "Ben kimim, amacım nedir, değer yargılarım nedir, benim için doğru ve yanlış olan nedir, ne yapabilirim, ben nasıl bir insanım?" ana sorularının altında kişinin kendisine sorduğu ve daha birçok soruya verdiği cevaplardır. Tabii ki, kişi soruları tam olarak bu şekli ile sormaz. Bazen yaşanan bir olaydan sonra kendini sorgulama şeklinde de gelişir. Bazen de düşünceye daldığında belki de bir muhasebe anında. Sonuçta cevaplar veya cevaplanmayan sorular veya hiç sorulmayan soruların neticesinde kişinin kendi hakkında kendi kendine algıladıkları o kişinin kimliğidir. Ayrıca kimlik, benliği üretmeye yarayan özerk yetenek olarak da görülebilir.

Benlik için ise, kişinin kendisi için edindiği bilinçlilik durumudur denebilir. Benlik, kişinin kendine has fiziksel ve psikolojik özelliklerinin birleşimi ve kişinin kendisi hakkında sahip olduğu algılamaları olarak da tanımlanmaktadır. Benlik üç katmandan oluşur; ilki kimliğinden, kişinin kendi üstünde kendince edindiği bilgilerden, yani bireyin kendisi hakkında bildiklerinden yani kendi kendine bakışından, ikinci olarak, başkalarının kişiye ilişkin görüşlerinden, yani başkalarının kendisini nasıl gördüğü bilgisinden, üçüncü olarak ise kişinin gelecekte olmak istediğine ilişkin arzularından. Birey kendi zihninden kendini değerlendirmesi yanında, başkalarının zihninden kendini değerlendirmesi ve kendine ilişkin tüm bulgular ile bir benlik inşasına girişir. Tüm bu bulgular neticesine göre insanın çevresindeki olaylara, varlıklara, kişilere karşı oluşturduğu tutum, davranış ve tavırlarını benliğindeki id ve süper ego arasındaki hâkimiyet savaşını dengeleyen ego biçimlendirir. Benlik denilen şey etkiye çok açık ve değişkendir. Kişinin kendini oluşturma çabası yani benlik inşası durmadan devam eder. Yaşam bizi yarattıkça biz de onu yaratırız. Sevgili Kardeşlerim Masonun üzerinde çalıştığı taş işte bu değişeme açık benliğidir. Mason taş yontma işini içselleştirerek ve anlamlandırarak yaparsa, işte o Çekiç çekiç darbeleri ahengini bulur. Masonun bu ahengi yakalamasının başlıca yolu da olgunlaşmaktan geçer. Masonun Çekicini nereye vuracağına karar vermeden önce, bu kararı verecek olgunluğa erişebilmesi gerekir ki, Çekicini doğru noktaya, gereken şiddette vurabilsin.

'Yüceltme' kavramı ise Türk Masonluğu'na ilk olarak 1969 yılında 'Benliğinizi Yüceltin' kavramı ile birlikte girer. Bu tarihten önce tekâmül et veya olgunlaş veya tekâmül etmek için kendini bil şeklinde ifadeler kullanılmıştır. 1969 yılında yapılan ritüel değişikliğinde yüceltme kavramı emin olmamakla birlikte, belki de Öz Türkçenin kullanılma çabasının bir sonucu olarak ritüelimize girdi. Belki de TDK'nın tanımında olduğu gibi, yücelme bir yükselme ifadesi olarak kullanılmak istendi. 'Yücelme' psikanaliz diline ise Freud tarafından sokulmuş olup, bireylerdeki ilkel içgüdünün amacının, ilkel olmayan ve toplumsal bakımdan benimsenebilecek daha yüce bir amaca dönüştürülmesi diye açıklanıyor. Prof. Hilmi Ziya Ülken'in Sosyoloji Sözlüğü'nde ise (1969), 'yüceltme' insanın eğilimlerinin üstün amaçlara çevrilmesi ve ülküleştirilmesi olarak tanımlanıyor. Yücelme kavramının bu şekilde anlam bulması ritüelimizdeki benliğinizi yüceltin kavramına da açıklama getiriyor düşüncesindeyim. Benim düşünceme göre, 'Yücelme' kişinin önceki benini sınırlayan çitlerini kırarak yeniden iyiye, doğruya ve güzele doğru, ötekini hiçbir zaman göz ardı etmeden toplum yararına değişerek yeni bir bene dönüşme yolculuğudur. Bu yolculuk Masonun hayatı boyunca devam eder. İşte bu defalarca tekrarlanacak dönüşümün yaşandığı hayata Masonlar 'yeni bir yaşam şekli' derler.

Modern çağdan önce 'ben' kavramı hemen her kültürde ve dinde bir bütün olarak ele alınmış normatif, yani olması gerekenin tarif edildiği bir kavramdı. Modern çağa kadar sadece 'kendini bilmek' mefhumu altında şekillenmiş, Benlik- Kimlik- Kişilik gibi kavramlar bir bütün olarak görülmüş, sanki bir yüksek ahlaka ve Tanrı'ya ulaşmanın bir aracı olarak değerlendirilmiştir. Akıl çağı ile birlikte Tanrı'nın yerini birey almış, bilgi

laikleşmiş, birey odaklı bir düşünce biçimi hâkim olmuştur. Bireyselleşme ile birlikte, birey kavramı özgürlük ve özerklik düşüncesine dayanırken, kimlik sorunu, ben kendi benimi nasıl kurar, kavrar, yorumlar kendi kendime ve başkalarına nasıl sunarım şeklinde gelişmiş ve 1800'lü yıllardan itibaren yücelişinin doruğuna ulaşmıştır.

Zaman içinde toplumların düşünce, tutum ve davranış kalıpları, değer yargıları yeni gelişmelerin ve ihtiyaçların etkisiyle değişmiş ve bu değişim son 30-40 yılda, geçmiş 30-40 yıldan çok daha hızlı yaşanmıştır. Bunun doğal bir sonucu olarak nesiller arası farklılıklar daha fazla hissedilir hale gelmiştir.

Esasında insan fiziksel olarak değişmemiştir, değişen şey insanın özüdür. Yani kendinin yarattığı benidir ve bu benlik oluşumu geçmiştekinden farklı yepyeni bir benlik oluşumu ile filizlenen post-modern kimliklerde fark edilmeye başlamıştır. Bu kimlikler rol yapmak ve imaj oluşturmak suretiyle, sahnede oyun karakterlerini oynar gibi teatral biçimde kurulurken, rolden role geçen tek kişilik bir oyun gibi canlandırılarak üretilir. Post-modern çağın bireyi, **benlik inşasında olmayan bir kişidir deniyor**. Bu kimlikler, anlık arzularının tatmini güdüsüyle hareket ettiğinden, genel ve emredici kurallar çerçevesinde işleyen ailesel, dinsel ve ulusal bağlılıkları önemsemez. Bağlanmak yerine bağlantıda olmayı tercih eder. Özetle çağın postmodern kimliği nasıl ifade ediliyor sorusunun cevabı; "Özgür ve üzerine hiç düşünmeden sorgulamadan oluşan bir ben vurgusuyla kurduğum ve ürettiğim şeyin ta kendisiyim; öyle ki şimdi böyleyim, ama daha sonra farklı, yarın da tamamı ile farklı olabilir ve kendimi farklı bir biçimde yaşarım." Kendini sorgulamayı, kendini bilmeyi bırakmış, başkaları tarafından nasıl beğenilirim, nasıl değerli olurum gibi ötekinin bakış açısından kendini değerlendirme şeklinde oluşan tek katmanlı egosantrik bir benlik inşası.

İnsanı bu dönüşüme sürükleyen sebeplere açıklık getiren araştırma sonuçları ve yorumlarla dolu çokça kitap ve bilimsel makaleler var. Bu konuya girersek yazının sonu gelmez ve sizlerin sabrını çok zorlamış olurum. Gelinen noktanın en önemli nedenlerinden biri olan teknolojik gelişmenin insan üzerindeki etkisi üzerinde kısaca durmak istiyorum. Çünkü bu değişimin insanın düşünme, anlama ve karar verme becerisi üzerinde çok etkili olduğunu ve Masonun kişisel yolculuğuna da tesir ettiği fikrindeyim.

Bir taş balta icadı ile başlayan teknolojik değişim, insanlığı sanal zekâya varan bir noktaya getirdi. Teknolojinin sağladığı kolaylaştırıcılığının ve yaşam kalitesine sağladığı etkinin nimetlerinin hepimiz farkındayız diye düşünüyorum. Bu yönü ile teknoloji toplumsal değişimin tetikleyicisidir diyebiliriz. Teknolojinin yarattığı internetin toplumsal değişime etkisinin ise çok büyük olduğu fikrindeyim.

Bu değişimi ve etkilerini sanırım hepimiz hem kendi üzerimizde, hem çocuklarımızda, hem de toplumda görüyoruz. Bilim insanları, teknolojinin önümüzdeki 20 yılda değişimi, geçtiğimiz 300 yıldan daha fazla olacak diyorlar. Teknoloji üstel bir hızla katlanarak

yaşamlarımıza hâkim oluyor. İnsanlar şu ana kadar işimize yarayan şeylerin gelecekte daha gelişkin bir biçim alarak işlerine daha çok yarayacağını düşünüyorlar. Fakat yarının dünün devamı gibi olmayacağı bir gerçek. Bir durup düşünebilsek ve kendimize sorsak, 'daha mı insani olacağım, daha mı makineleşeceğim?'

Artık iki evrenimiz var, biri *çevrimiçi* diğeri çevrimdışı. İnsanlar çevrimiçi evrenlerinde kendilerine farklı kimlikler yaratıyorlar. Sanal sohbet odalarında, arkadaş gruplarında oldukları gibi değil, olmak istedikleri gibi hayali karakterler çiziyorlar. Sınırların olmadığı bir dünyada kendilerini istedikleri gibi ifade ediyorlar. Bir düşünün internete bağlanma hızının düştüğü anlarda nasıl da sinirlenip öfkeleniyoruz. Hız istiyoruz. Sabrımız tükeniyor, belki de ağır ağır sabretme erdemi unutuluyor, hâlbuki büyük başarıların büyük sabır gerektirdiğini hepimiz biliyoruz. Sabretmeyi unuttukça sebat etme, dayanma, dayanıklılık kabiliyetimizi de kaybetmeye başlıyoruz. Tüm bu kayıplar karşımızdakini dinleme iradesini gerilettiği gibi, diyalog kuramaz, sohbet edemez ve fikir üretemez bir hale dönüşüyoruz. Başkalarının ürettiği fikirleri kopyalayıp yapıştırarak, kendimizi ifade eder bir şekle bürünüyoruz. Çevrimiçi evrenimizde aynadaki yansımamıza benzeyen insanlarla birlikte olmak istiyoruz. Kendimize özgü EGO odalarımızı yaratıyoruz. Anlatmaya çalıştıklarım bence insanın benlik inşası sürecini bambaşka bir şekle sokuyor. Kendini sorgulamak, olgunlaşmak yerine nasıl güçlü gözükeceksem, nasıl değerli görüneceksem o maskeyi kullanmak. Bir tuş kadar yakın bir tuş kadar uzak bir âlemdekilerin kendisi hakkında ne düşüneceğini hissederek, kendini tanımaya çaba harcamadan, neden, niçin ve nasılı sorgulamadan kimlikler yaratmak. Sonuçta düşünme yaratıcı düşünme olumsuz etkileniyor fikrindeyim. Aklıma Demir Savaşçın Kardeşin 'Masonluk bir düşünce sanatıdır' sözü geliyor. Sanki şimdilerde ya da yakında 'Masonluk bir hız sanatıdır' sözlerini işitiyor gibi oluyorum.

Gerd Leonhard 'Teknolojiye Karşı İnsanlık' kitabında teknoloji bir gün artık araç olarak görülmeyecek. Bunun yerine, hayati gereklilik olarak görülebilir. Bu noktada insan gibi insan olmaktan çıkılabilir. Bence diyor çizgiyi burada çekmeliyiz. Bu teknolojilerin nefes almak kadar hayati önem taşıyacağı zaman ki, bu zamanın bir bölümünü arkada bıraktık, biz de teknolojiye dönüşüyoruz demektir diyor.

Hepimizin bildiği gibi akıl değişime uyum sağlama yeteneği ile bilinir. İnsan aklı, değişen koşullara uyum sağlama kabiliyeti gösterenlerin nesiller boyunca doğal seçilimi sonucu ortaya çıkmadı mı? Masonun toplumda yaşanan bu değişime uyum sağlamaması düşünülemez, hatta değişimin tam da içindedir diyebilirim. Yalnız bu uyum sürecinde Mason en önemli becerisi olan düşünme, sorgulama ve anlamlandırma görevini hiç unutmamalıdır diye düşünüyorum.

Değişimin süratini ve yaşamın nasıl hızla farklılaştığını hepimizin hissettiğini düşünüyorum. Bazıları buna ayak uydurmadan önce onu anlamlandırmak ve neler olup bittiğini bilmek, yani tünelin sonundaki ışığı görmek istiyor. Bazıları ise değişime karşı

direnirken bugünkü dünyanın manzarasını anlamaya dahi çaba göstermiyor, gösteremiyor. İstiyorlar ki herkes onlar gibi düşünsün, onlar gibi davransın. Dünya eski dünya imiş ve eski dünya olmaya devam edecekmiş gibi yaşamaya devam edenler, bugünün ne geçmiş gibi olmasını ne de çok istiyorlar! Hâlbuki bazıları çoktan çağın çocukları hatta kocaman insanları oldular bile.

Toplumda böylesine hızlı bir değişim yaşanmakta iken, Nuru Ziya yokuşunun ortasında, eskiden yeşil olan ağır demir kapının **iç**indekiler taşlarını yontmaya devam ediyorlar. Kimileri ise ki birçoğu bu çağın çocukları Mason olmak arzusu ile kapıya gelmeye devam ediyorlar. İçerdekilerden bazıları kendi çağının değerlerine sıkı sıkıya yapışmış, benliklerini yüceltebilmek ve bir Ülkü Mabedi yaratabilmek amacı ile Çekiçlerini taşlarına vururken, yine içerdekilerden bir kısmı değişen çağın değişen değerleri ile bir ellerinde akıllı telefonları, diğerinde Çekiçleri vuruyorlar taşlarına. Sonuçta hepsi taşlarını bir şekilde yontmaya gayret ediyor. Değişen çağın değerleri ile şekillenmiş anlam arayıcıları ise kapının dışında içeri girebilmek için bekliyorlar. Kimi kendisini yetiştirmek, kimi kültür edinmek, kimi daha çok kişiyle bağlantı içinde olmak, kimi merak, kimi ise elit bir cemiyete girmek, kimi ise belki de bir menfaat beklentisi ile geliyor buraya. Belki de hayatlarında görülen bir eksiklik, harici hayattan duyulan bir rahatsızlık, belki gizliliğe duyulan ilgi, bir arayış onları bu kapıya getiren.

Kapıdan içeri girenler, hiç beklemedikleri etkili bir törenle yeni dünyalarına adım atıp ezoterizmle tanışıyorlar. Burası çevrim dışı bir dünya. Sanal değil gerçekle iç içe bir dünya. Bu dünyada sembollerin arkasına gizlenmiş bilgileri okumanın, görünenin arkasında görünmeyeni anlamanın yöntemini yavaş, yavaş öğrenmeye başlıyorlar. Hepimize söylendiği gibi onlara da 'hakikati ara, olgunlaş, kendini bil, benliğini yücelt' denilerek, kendileri ve insanlık için mutluluk yuvası olacak bir Ülkü Mabedi kurmak amacı ile çalışmaları gerektiği fısıldanıyor. Yolun başında iken kendinden öncekileri birer öğretmen gibi görseler de, zaman geçtikçe öğretmenin de öğrencinin de kendileri olduğunu anlıyorlar. Öğrenebilmek için izlemeye başlıyorlar USTA dediklerini. Bazen bu ustaların hayatlarına dokunduklarını hissediyorlar, acaba ben de onun gibi davranabilir miyim, onun gibi konuşabilir miyim diye düşünüyorlar, bazen de bu ustalar onlarda hayal kırıklıkları yaratıyor. Bu da yapılır mı, bu da söylenir mi diyorlar ve o zaman anlıyorlar, siyahla beyazın niçin yan yana olması gerektiğini.

Hepimiz aynı noktadan aynı yöne doğru, fakat farklı yollar seçerek başlıyoruz yolculuklarımıza. Bence Masonun kendini bilme çabası olmaz ise, o Masonun yolculuğu başlamaz. Başladığı zannedilir ama çok geçmeden aradığımı bulamadım düşüncesi zihne hâkim olur. Yolun başında vazgeçenler olabileceği gibi, yolu bitirdiklerini, hedefe ulaştıklarını, yani dönüşümün tamamlandığını düşünenler de olacaktır. Gidecek bir yerleri, ulaşacakları bir hedefleri kalmadıysa, yol onlar için gerçekten bitmiştir. Buralara gelip gitmeye zaman harcamaya ne gerek var? Ayrıca aklın gönülle kurduğu ahengi

bir kenara bırakıp, yola salt akılları ile çıkanlar ve tutkularının esiri olanların da çabuk yorulacağı söylenir. Harici yaşamın yarışmacı ve başarı odaklı zihinleri ile pragmatik bir bakış açısı ile yoluna devam etmeye çalışanlar ve harici hayatın kodları ile Masonluğu anlamaya çalışanların ise, yolculukta değişimi yaşama ihtimali bence çok azdır. Elinde Taşçı Kalemi ile taşının neresine vuracağını bilemeyen, yıllar geçse de hâlâ ocaktan geldiği halini koruyan bu taşlar, zaman geçtikçe kendi taşlarını yontmak gerektiğini unutup, başkalarının taşlarını nasıl yonttukları veya yontamadıkları ile ve de Masonluk niye şunu yaptı, niye bunu yapmadı diyerek, kendilerinden başka her şeyle meşgul olmaya başlarlar. Çalışmalara gelirler, görevler de alırlar. Fakat bunların hiçbiri onların taşını yontmaya çabaladığını göstermez.

Hâlbuki bizler şanslı insanlarız. Çevremiz yaşamlarımıza ilham veren kardeşlerle dolu. Bu kardeşlerin Masonik veya kronolojik yaşları da hiç önemli değil. Bazen aramıza yeni katılmış bir kardeşten öğrenirken, bazen de 40 yılık bir kardeşten bir anısını dinlerken başka bir şey öğreniyoruz. Kierkegaard'ın dediği gibi "Olanla beraber ol ki, olma olasılığı olan, ortaya çıksın." Bizler çoklukla olanlarla birlikteyiz, yeter ki onların farkında olalım.

Buraya kadar benliğinizi yüceltin başlığı altında kısaca toplumdaki değişimin insan ve tabiatı ile Mason üzerindeki kısmi etkisinden bahsetmeye çalıştım. Anlatmaya çalıştıklarımın tümü kendi penceremden gördüklerimdi. Ne yazık ki ne yapılmasına yönelik bir reçetem yok. Zaten olmamalı da, her Mason kendisi kendi çözümünü üretmeli düşüncesindeyim. Yeter ki değişimi anlamak için çaba göstermekten imtina etmesin.

Bir Mason, Masonluğu yaşam şekli haline getirmişse veyahut bu çabada ise, önyargılarından kurtulmanın yolunu bulmalıdır diye düşünüyorum. Bu önyargılı bakış açısından kurtulamazsak, aradığımızı iddia ettiğimiz hakikati göremeyeceğimiz gibi, bırakın toplumdaki değişimi, en yakınımızdakilerin bile değişimini anlamlandırmayı beceremeyiz diye düşünüyorum. Hatta bu sözümü öncelikle ve sıklıkla kendime söylüyorum.

Bunu gerçekleştirebilmek için zihnimizi özgür bırakmalı, her türlü taassup gözlüklerini çıkartmalıyız diye düşünüyorum. Koşullanmışlıklarla sürdürülen bir düşünce yapısında özgürlük olabilir mi? Özgür olmayan bir düşünce benlik inşası işini ne kadar becerebilir? Hele de çevresi teknoloji ile çevrilmiş, yalanla gerçeğin sürekli değiştiği bir ortamda özgür düşüncesi tehdit altında iken. Özgürlüğe ulaşmanın ilk aşaması önce zihnimizdeki koşullanmaların ve bunlara bizi iten nedenlerin farkına varmak ve reddetmeden bu sınırları aşmaktır. Özgürlüğe giden yol değişime direnmek yerine onu anlamaya çalışmaktır.

Barış Erman Kardeşimiz 'Özgürleşen Mason' başlıklı konuşmasının bir bölümünde şöyle demektedir:

'Benliğimizi kaybetmemek için harici âlemin sınırlarından, maskelerinden ve ilişkilerinden bağımsız bir noktaya, bir çapaya ihtiyaç duyarız. İşte Masonluk, bize çemberin ortasındaki bu noktayı, yani mabedimizi sağlar ve bilgiye ulaşmak için bir yöntem sunar.'

Bazı insanlar hayatta iki kere doğarlarmış bazıları ise üç. İlk doğum içinde bulunduğu ekin ortamı ile kuşatılmıştır deniliyor. Annesi, babası, kardeşleri, gerçi şimdiki zamanda bakıcılar da katıldı ama neyse!

İkinci doğum eğitime doğmakmış; insan pedagojik, psikolojik ve biçimsel yöntemlerle şekillenirmiş. Arkadaşları, öğretmenleri, ilişkileri, sosyal yaşamı, iş yaşamı vb. Bazıları ise üçüncü doğumu yaşarlarmış. Onlar kendilerinden doğanlarmış. Bu doğum insanın kendi yaşamına kendi özgür istenciyle biçim verme arayışıdır. İşte onların bir kısmı eskiden yeşil olan ağır demir kapıdan içeri girenlerdir.

Onlar kapıdan içeri girip yolculuklarına başlayan cesur insanlardır.

Ne mutlu bu yolda ilerlemek için çaba gösterenlere.

KAYNAKLAR

1. Çırak Derecesi Ritüeli.
2. Remzi Sanver / İnisiyasyonun Metodolojisi ve Masonluk.
3. Demir Savaşçın / Masonik Düşünce Sanatı Konferans Metni.
4. Gerd Leonhard / Teknolojiye Karşı İnsanlık.
5. Cem Say / 50 Soruda Yapay Zekâ.
6. Y. Noah Harari / 21. Yüzyıl için 21 Ders.
7. Stephan Hawking / Büyük Sorulara Kısa Yanıtlar.
8. Zygmunt Bauman – Rein Raud / Benlik Pratikleri.
9. Rainer Funk – Ben ve Biz, Postmodern İnsanın Psikanalizi.
10. Douglas Kellner / Popüler Kültür ve Post Modern Kimliklerin İnşası Makalesi.
11. Sibel Karaduman / Modernizmden, Postmodernizme Kimliğin Yapısal Dönüşümü.
12. Evrim Kuran / Telgraftan Tablete.
13. İnsan&İnsan Bilim Sanat ve Düşünce Dergisi 2015 Yaz Sayısı 'Narsisit Benliğin Kutsal Algısı' Makalesi.

AYDINLANMA(LAR) VE MASONLUK(LAR)

"Aydınlanma sadece dine karşı bir isyanın değil,
aynı zamanda din içi bir tartışmanın ürünüdür."
Pocock (1999)

Hasan KİRMANOĞLU

Eminent historians of Enlightenment such as Jacob, Israel and Sorkin define "Enlightenment" as a spectrum and suggest that there are two different variants of it, "moderate" and "radical". Sorkin refers to the moderate one as "Religious Enlightenment". Drawing upon especially Sorkin, in this paper I argue that the "Regular Freemasonry" can be linked to "Religious Enlightenment", whereas the "Irregular Freemasonry" to Radical Enlightenment in terms of their relationships vis- â -vis religions and faith.

Giriş

Başlıktaki çoğulların ilki şaşırtıcı olmalı. İkincisinin ise şaşıracak bir tarafı yok. Yok, zira esas olarak bilinen iki Masonluk var: Muntazam ve Gayrimuntazam [1]) Buna karşılık aydınlanmanın çoğul olması daha şaşırtıcı. Neden şaşırtıcı olduğunu açıklamadan önce, neden bu çalışmayı gerçekleştirdiğimi açıklamalıyım. Çünkü birincisi (yani şaşırtıcı olanın açıklanması) ikincisine (yani neden bu konuyu ele aldığıma) bağlı.

1 Aslında, tabii ki, Masonluk sayısı çok daha fazla. Messeca (2008)'ya göre, "Adeta Mason sayısı kadar Masonluk var". Ancak bu çalışmanın çerçevesi, 1877'deki ayrışma ile meydana gelen iki Masonluk ile sınırlı.

Bu konuyu ele almamın nedeni, tekrisimi müteakip yapmış olduğum bir gözlemi açıklamak ve (o dönemde, aslında bu gözleme bağlı olduğundan habersiz) kendime sormuş olduğum bir soruyu cevaplamak ihtiyacını duymuş olmama dayanıyor. O halde önce gözlem.

1 Aslında, tabii ki, Masonluk sayısı çok daha fazla. Messeca '008)'ya göre, "adeta Mason sayısı kadar Masonluk var". Ancak bu çalışmanın çerçevesi, 1877'deki ayrışma ile meydana gelen iki masonluk ile sınırlı.

A) Gözlem

Gözlem şu: "İnançlı olmakla aydınlanma arasında zıtlık, bağdaşmazlık olmaması"; yani "Hem inançlılık, hem aydınlanmanın" birlikte var olması, olabilmesi [2]. Bu gözlemin benim için ilgi çekici olmasının nedeni «Hem inançlılık, hem aydınlanma» yaklaşımının, «standart» aydınlanma tanımı ve bu tanımın dayandığı anlayış ile çelişiyor olmasından. Zira «Günümüz entelektüel ve siyasi kültür dünyasında aydınlanma (özellikle 1960›lı yıllardan bu yana «üniter» hale getirilmiş versiyonuyla):

- Dini inançla çatışma halindeki tanrısız özgürlükçülüğün ve
- Seküler rasyonalizm ile modernitenin dönüm noktasıdır" Sorkin (2008).

Çok daha yalın bir biçimde, «Ya inançlılık ya da aydınlanma» da diyebiliriz! Aydınlanmadan bahsedildiğinde, buna hem bir ideal olarak (modernistler), hem de olumsuz ve eleştirel yaklaşanlar (post-modernler) açısından akla gelen yaklaşım/tanım bu.

Bunun "Hem inançlılık, hem aydınlanma" yaklaşımı ile çeliştiği ortada. Bu çelişki, fikri planda nasıl değerlendirilebilir? Aydınlanma gerçekten de bu biçimde ele alınabilecek tekil bir olgu mudur?

Uzmanlık alanları aydınlanma olan tarihçilere bakılacak olursa, cevabın olumlu, yani evet olduğunu söylemek pek mümkün görünmüyor. Bir başka deyişle, konu tarihçiler arasında uzlaşma sağlamaktan uzak. Jacob (1985), Israel (2001) ve Sorkin (2008) aydınlanma literatüründe önde gelen bilim insanları.

Jacob ve İsrael, "dinsel" ya da "ılımlı" aydınlanmayı da önemsemekle birlikte, "radikal" aydınlanmayı ön plana çıkarıyorlar. Buna karşılık Sorkin, dinsel aydınlanmanın birincil öneme sahip olduğunu vurguluyor.

Sorkin, dinsel aydınlanmayı en kapsamlı ve derinlemesine inceleyen tarihçi. Konuyu altı ülke için ele alıyor: İngiltere, Almanya, Avusturya, Hollanda, İsviçre ve Fransa [3]. O nedenle, radikal aydınlanmaya kıyasla daha az bilinen dinsel aydınlanmayı Sorkin'in çalışması üzerinden özetleyeceğim [4]. Üstelik ileride göreceğimiz gibi, dinsel aydınlanma ile Masonluk(ların) bağlantısı daha net okunabiliyor; deyim yerindeyse, Masonluğun M'sinden söz etmeksizin, adeta 1717'de kurulan yeni yapının "dine" bakışını anlatıyor [5].

---

2 İnançlı olmak immanansı (teizm, panteizm) ya da transsandansı (deizm) kapsıyor olabilir.

3 Ilımlı ve dinsel aydınlanma aynı şeye gönderme yapıyor. Radikal aydınlanma ise yukarıda tanımını vermiş olduğum "standart" ve daha çok bilinen aydınlanma anlayışına karşılık geliyor. Jacob, radikal aydınlanmanın kökeninin sosyo-politik, Israel ise felsefi (özellikle de Spinoza) olduğunu iddia ediyor.

4 Daha az bilinen derken bir not: aslında benim için Moliere'in kahramanı ("Kibarlık Budalası") olmak gibi bir durum söz konusu imiş, yani nesir yaptığını bilmeden nesir yapmak!

5 Şimdiden metnin sonunda yer alan çalışmanın "şematik" özetine bakmak mümkün, hatta çalışmanın akışını izlemeyi kolaylaştırmak açısından faydalı olabilir.

Dinsel Aydınlanma

Dinsel aydınlanma, ilk kez "Hollanda Cumhuriyeti'nde" (1586-1795) [6] bilinçli olarak, deyim yerindeyse bilerek ve isteyerek, temelleri atılmış bir doktrindi.

Ama doktrinden söz etmeden önce, önemi nedeniyle, Hollanda Cumhuriyetinin uzunca bir parantez gerektirdiğini düşünüyorum:

[Hollanda Cumhuriyeti, bugünkü Hollanda'nın temeli. Nedense tarihte gölgede kalmış, özgürlükler açısından bugünün dünyasındaki pek çok yere göre bile çok daha ileride bir federal cumhuriyet. Avrupa'nın o dönemki entelektüel merkezi. Kuruluş süreci şöyle: Ultra-Katolik İspanya'nın kolonisi ve Kral 2. Filip'in gönderdiği "Vali" tarafından tüm sosyal kesimler ve din ve mezhep mensupları çok ağır bir baskıya maruz bırakılıyor (herkesin baskı görmesi muhtemelen genel özgürlük ve hoşgörü ortamını kolaylaştıran bir etken). Bunun sonucunda 17 vilayetten (province) yedisi ayrılıp, tümüyle âdemi-merkeziyetçi bir yapı oluşturuyor. Döneminin birçok düşünür, bilim adamı, sanatçı, yayıncı vb'si orada: Descartes, Spinoza (zaten kendi memleketi), Montesquieu, Locke vb., ayrıca, Newton'un İngiltere'den önce "meşhur" olduğu yer. Voltaire "methini" duyup görmeye geliyor. Hollanda Cumhuriyetinin altın çağı 17. yüzyıl, (Spinoza tarafından da çok beğenilen) özellikle de 1650-1672 dönemi. Ayrıca çok tanınmayan önemli düşünürler de var, John Toland ve Jean Rousset de Missy gibi. Missy'nin o dönemde bir yayıncı bulup "bastırabildiği" ve yüzyılın en sapkın metni olarak nitelendirilen bir dokümanı var; buna göre, Musa, İsa ve Muhammet üç sahtekâr! [7]) Okuduğunda, "Voltaire bile" dehşete kapılıyor].

İşte, böyle bir sosyo-kültürel ortamda oluşturulan dinsel aydınlanmanın üç amacı vardı [8]:

- Hıristiyanlar arasındaki savaş ve çatışmalara son vermek,
- Hür düşünürler ("free thinkers", "philosophes") arasında etkileri giderek artan materyalist ve ateistlerin önünü kesmek,
- Bugünkü haliyle 17. yüzyılda filizlenmeye başlayan bilimin önünü açmak.

ÖYLE Kİ, «HEM İNANÇLILIK, HEM DE AYDINLANMA (VE BİLİM)» BİRLİKTE VAR OLABİLSİN!

Dinsel aydınlanma doktrininin dört bileşen ya da özelliği bulunmaktaydı:

---

6 Hollanda Cumhuriyeti için çok değerli bir kaynak: Eric Jorink and Ad Maas (Eds.) (2012)

7 Hollanda Masonik arşivlerine dayanarak, Jacob (2006) Toland ve Missy'nin "Amsterdam Hürmasonluğunun" önde gelenleri olduğunu belirtiyor. Ancak bu obediyansın, "zamanından önce" bir gayrı-muntazam obediyans olduğu açık. Nitekim, Jacob (1976)'ta Newton'un "fiziko-teoloji" yaklaşımı üzerine Toland ve Desaguliers arasındaki ilginç polemik ayrıntılı bir biçimde anlatılıyor.

8 Dinsel aydınlanma, dönemin Hollanda Cumhuriyeti'ndeki tüm din ve mezhepleri içine alan bir doktrin haline geldi; Protestanları, Katolikleri ve Musevileri. Doktrinin temellerini atanlar bu din ve mezheplere mensup teolojiyen-düşünürlerdi.

1. Makuliyet (reasonableness) [9],
2. Hoşgörü (toleration),
3. Kamusal alan (public sphere),
4. Devlet bağlantısı (state nexus).

Bu dört bileşen ya da özelliğin her birini kısaca gözden geçirmekte fayda var.

Makuliyet

Dinsel aydınlanma, bağnazlık ve ateizm arasında bir orta yol aradığından/oluşturmak istediğinden, din ve bilimle ilişkisini yeniden tanımlayan bir çerçeve oluşturur. Dinle ilgili olarak, dinsel aydınlanma, dinin spesifik bir tarihselliği aşan evrenselliğini vurgular. Buna göre, Tanrının insana bahşettiği akıl (reason) ile O'nun mesajlarını anlamak mümkündür.

Tanrı insan aklı ile çelişen (contra rationem), onun anlamayacağı mesajlar göndermez. Ancak insan aklı Tanrıyı tam olarak da kavrayamaz (supra rationem).

Bilim ile ilişkisine gelince, dinsel aydınlanma yaklaşımına göre Kutsal Kitaplar insanın nihai bilgi kaynağı değildir. Başka bilgi kaynakları da mevcuttur, en başta da bilim. Galileo'nun söylediklerini bu noktada hatırlamakta fayda var: "İncil cennetin gittiği yolu değil, cennete gitmenin yolunu öğretir".

Dinsel aydınlanmanın rasyonel yerine makul sıfatını tercih etmesinin nedeni, birincinin dine olan üstünlüğünü ve dolayısıyla Ateizmi çağrıştırmasıdır.

Nitekim Descartes'ın insanın rasyonel aklı ile her şeyi açıklayabileceğini ileri sürdüğü felsefesi ve ondan büyük ölçüde etkilenen Spinoza Ateizminin, dinsel aydınlanma tarafından önünün kesilmek isteniyor olduğunu hatırlayalım [10].

Descartes ve ona dayalı Spinoza'nın yarattığı "karmaşaya" karşı Newton'un Principia'sının (1687) [11] matematiği büyük bir memnuniyet ile karşılanmıştır. Newton'un İngiltere'den önce Hollanda Cumhuriyetinde tanınıp meşhur olduğunu, bu noktada hatırlamakta fayda var. Zira Tanrının ("grand horloger", büyük saatçı) evrenini açıklayan denklemler Tanrının "seçim hakkının" bulunduğunu göstermektedir (istese, pekâlâ başka denklemlerle açıklanabilecek başka bir evren de yaratabilirdi) [12].

---

9 Makuliyet sözcüğü, Osmanlıca-Türkçe Sözlüğe göre var, TDK'ya göre yok; ben yine de kullandım.

10 Ayrıca, Descartes ve Spinoza'nın o dönem Hollanda Cumhuriyetinde bulunduklarını hatırlayalım.

11 Tam adı, *philosofiw naturalis principia mathematica* (doğa felsefesinin matematik ilkeleri).

12 Başka seçenekleri bilmemiz, supra rationem ilkesi gereği, mümkün değildir. Biz makul aklımızla, ancak verili olanı (Tanrının fiilen seçmiş olduğunu) anlayabiliriz. Dolayısıyla, Newton'un matematiği de temel Hristiyanlıkla çelişmeyen, aksine onunla uyumlu araçları sunmaktadır.

Oysa Descartes "kuru" bir biçimde (yani matematiksiz) her şeyin rasyonel insan aklıyla açıklanabileceğini iddia edip, Ateist Spinoza'ya felsefi zemin hazırlamıştır.

Dinsel aydınlanma açısından yukarıda özetlemeye çalıştığım çerçeveye en uygun (isterseniz en "makul") yaklaşım, "doğal dindir" (natural religion). Doğal din sadedir, çünkü üç temel koşulu vardır sadece: Tanrıya, İlahi Takdire ve gelecek hayattaki mükâfat ve cezalara inanmak.

Hoşgörü

Dinsel aydınlanma, dine dayalı savaş ve çatışmaların sona ermesini hedeflediğinden, her dini inancın hoşgörü ile karşılanmasını ister (latidunarisme: dinsel hoşgörü) [13]. Doğal olarak, bunun istisnası ateistlerdir.

Kamusal alan

Dinsel aydınlanmadan yana tavır alan theolojiyen, düşünür, yazar, yayıncı ve sanatçıların kamusal alana geniş bir katılımı olmuştur.

Konunun dışında da olsa belirtmekte fayda var, dinsel aydınlanmanın gerçekleştiği ülkelerde bu katılım, özellikle Anglosakson ülkelerinde, dinin kamusal alanda görünürlük ve mevcudiyetine, daha sonraki dönemlerde, imkân tanıyan bir laiklik anlayışına neden olmuştur.

Devlet bağlantısı

Devlet bağlantısı dinsel aydınlanmanın iki açıdan siyasetle ilişkisini tanımladı: birincisi, devletlerin büyümesi ve sahip olduğu kaynakların artması kamusal alanın da genişlemesine neden oldu. Dinsel aydınlanmayı savunanlar, kamusal alandaki diğer sosyal gruplarla birlikte monolitik olmayan (yani farklılıkları olan) bir bloğun özerk üyeleri olarak önemli bir özgürlük elde ettiler.

İkincisi, dinsel aydınlanmacılar, devlet otoritesini kabul etmenin karşılığında kilise-devlet ilişkilerinin yeniden düzenlenmesini istediler. Buna göre, din ve devlet ilişkilerinin ayrılması gibi o döneme göre radikal bir değişiklik yerine, inanç özgürlüğünün karşılığında, dini konularda sadece sivil düzenin bozulması durumunda müdahale edip karar verme yetkisine sahip olan kamusal ve özerk bir kilisenin (devletten bağımsız) var olmasını talep ettiler.

Yukarıda özetlemeye çalıştığım, önce Hollanda Cumhuriyeti (özellikle makuliyet özelliği), daha sonra İngiltere'de (özellikle hoşgörü özelliği) geliştirilmiş olan dinsel aydınlanma, beş ülkede fiilen gerçekleşme imkânı buldu: İngiltere, Almanya, Avusturya,

13 Mealen: "İngiltere harika bir yer" diyor Voltaire, "herkes gökyüzüne en beğendiği yoldan gidiyor".

Hollanda ve İsviçre.

Bu noktada, "Peki dinsel aydınlanmanın biz Muntazam Masonlarla ilgisi nedir?" sorusu doğal olarak akla gelebilir.

Yukarıda söylediklerim dikkate alındığında, özellikle makuliyet ve (dinsel) hoşgörü özellikleri kanalıyla ilgi ve bağlantısının bulunduğu açık olsa gerektir. Biz dinsel aydınlanmanın:

1. Mutfağında, en azından kısmen, (inisiye değil ama 'büyük inisiye ettirici' olan) Newton[14]) ve (1717'de kurulan yapının üçüncü Büyük Üstadı) Desaguliers sayesinde ve
2. Yemeğin topluma servis edilmesinde önemli bir katkı sağladık (dönemin en kitlesel sosyalleşme mekânlarından birini oluşturan yapımızla).

Dinsel aydınlanma ile Muntazam Masonluk bağlantısına dair sadece bir "somut" örnek vermek gerekirse, 1723 Anderson Anayasalarının, Tanrıya ve Dine dair ilk maddesini belirtmek mümkündür kanısındayım: "...bütün insanların mutabık oldukları dinden olmaları yeterli görülmektedir... "

Neden "bütün insanların mutabık oldukları din"? Çünkü MAKUL. Makul çünkü NE BAĞNAZ NE ATEİST.

O nedenle, dinsel aydınlanmanın gerçekleştiği beş ülkede de MUNTAZAM MASONLUK ön planda oldu.

B) Ya Gayrimuntazam Masonluk?

Başta Fransa olmak üzere Romen Katolik ülkelerin çoğunda (Belçika, İtalya, İspanya ve Portekiz), dinsel aydınlanmadan yana olanların tüm çabalarına rağmen, dinsel aydınlanma gerçekleşemedi. Neden?

Çünkü bu ülkelerin, deyim yerindeyse, VATİKAN ve/ya KATOLİK KİLİSESİ İLE GÖBEK BAĞLARINI KESMELERİ MÜMKÜN OL(A)MADI!

Gayrimuntazam Masonluğun "kalesi" diyebileceğimiz Fransa üzerinde, bu noktada, biraz durmakta yarar var.

Fransa, Krallık ve Katolik Kilisesi ile birlikte kurulduğundan, dinsel aydınlanmadan yana

14 Bununla birlikte, Newton'un fiziko-teolojisi yeni Masonik yapı tarafından sempatik bulunsa da, aryanist olmasının (İsa'nın kutsallığına inanmayıp insan olduğunu savunması) Masonlukla ilişkisinin her zaman inişsiz çıkışsız olmamasına yol açtığını da belirtmek gerekir. Çünkü Hıristiyanlığın tüm mezheplerinde triniteye (baba, oğul ve kutsal ruh) inanılır. Newton'un bilimi *(principia mathematica)* ile din anlayışı *(principia theologica)* arasındaki ilişki üzerine önemli bir çalışma örneği olarak bkz. Snoben (2010).

olan Jansinistler krallıktan destek bulamadı. Bu durum, Jansinistlerin Ateist olmayan philosophe 'lardan müttefik bulma imkânlarını da zayıflattı. Çünkü kilisenin Ortodoks unsurlarının baskıcı gücünü kırmaları mümkün olamadığından, aydınlar nezdindeki ikna güçleri de azalmış oldu.

Böylece, dinsel aydınlanma için gerekli olan üçlü ittifak [krallık (farklı ülkelerde farklı motiflerle ittifaka katıldılar), dinsel aydınlanmadan yana din adamları ve ateist olmayan hür düşünürler] Fransa'da gerçekleşmemiş oldu.

Bir başka aydınlanma tarihçisi Porter'ın (2000) deyimiyle "Fransa anomisinin" yol açtığı bu durum, 1789'a kadar, yani bir asır daha, Kilisenin baskısının devam etmesine neden oldu. Diğer bir ifadeyle, Fransa'da 'İnançlılık özdeştir' baskı düşüncesini kırmak mümkün olamadı. O nedenle de, "Ya inançlılık ya aydınlanma" fikri radikal aydınlanma olarak galebe çaldı.

Gayrimuntazam Masonluğun da radikal aydınlanma zeminine dayandığı herhalde açık olsa gerektir. 1738'den günümüze kadar devam edegelen Papalık aforoz etme kararnameleri de ayrıca bu noktada hatırlanmalı. Bu kararnameler, hiç şüphesiz, Fransız Masonluğunun inanç ve din karşıtı görüşlerinin bilenmesinde etkili oldu. Buna karşılık, aynı kararnamelerin, Vatikan ile ilişkisini kesmiş, dinsel hoşgörüye (latidunarisme) dayalı dinsel aydınlanmasını gerçekleştirmiş İngiltere'deki Muntazam Masonluk üzerinde olumsuz bir etkisi olmamıştır.

Çalışmanın sınırları

Çalışma:

1. Ele alınan konunun başlangıç (orijin) dönemleri ve
2. Tek bir parametre/açıklayıcı değişken (dinsel aydınlanma) ile sınırlıdır.

Tabii ki, başlangıç dönemlerinde ve sonrasında başka parametreler de mevcuttur ve bunlara tarihin akışı içinde ortaya çıkan dinamiklere bağlı olarak yenileri eklenmiştir. Bunların incelenmesi ise, doğal olarak, başka araştırma pistlerinin konularıdır.

"Principia Mathematica ve Principia Theologica VERSUS Principia Mathematica"[15]

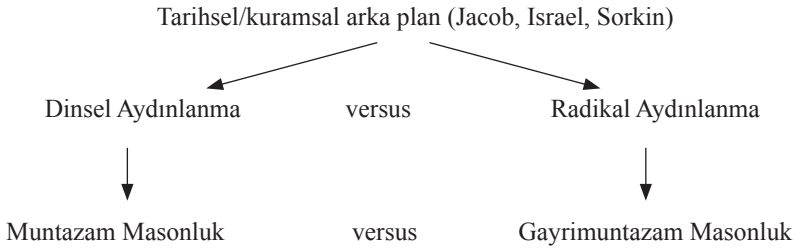
Sonuç yerine

"Dinsel ya da Ilımlı Aydınlanma", inançlı olma ihtiyacının karşılanmasına engel olmadan, ama aynı zamanda inançlılığın insanlar üzerinde baskı unsuru olmasına da engel olmanın adıdır.

15 Metinde söylediklerimden hareketle, birincisi dinsel aydınlanma ve Muntazam Masonluğa ikincisi ise radikal aydınlanma ve Gayrimuntazam Masonluğa göndermede bulunuyor.

Bunu gerçekleştirebilen ülkelerde Muntazam Masonluk, şu ya da bu nedenle, gerçekleştiremeyen ve inançlılığı büyük ölçüde insanlar ve toplum üzerinde bir baskı aracı olarak yaşayan ülkelerde ise Gayrimuntazam Masonluk ağırlık kazanmıştır.

Özet olarak:

Not: Satırlar arasındaki oklar, matematikteki eşitlik ya da özdeşlik anlamına gelmemektedir. Örneğin, Dinsel Aydınlanmadan Muntazam Masonluğa giden ok, Muntazam Masonluk eşittir (ya da özdeştir) Dinsel Aydınlanma demek olmayıp, sadece ve sadece, Muntazam Masonluğu belirleyen parametrelerden bir tanesinin de Dinsel Aydınlanma olduğunu belirtmektedir.

KAYNAKLAR

1. Israel, J., Radical Enlightenment: Philosophy and the Making of Modernity, 1650-1750. New York & Oxford: Oxford University Press, 2001.
2. Jacob, M., The Newtonians and the English Revolution 1689-1720. Cornell University Press: New York, 1976.
3. Jacob, M., The Radical Enlightenment: Pantheists, Freemasons and Republican.
4. London: G. Allen & Unwin, 1985.
5. Jacob, M., The Origins of Freemasonry: Facts & Fictions. Philadelphia, Pennsylvania: University of Pennsylvania Press, 2006.
6. Messeca, Y. H., Encyclopedie de la Franc-Maçonnerie. Le Livre de poche, 2008.
7. Porter, R., Enlightenment: Britain and the Creation of the Modern World. London: Allen Lane, The Penguin Press, 2000.
8. Pocock, J. G. A., Barbarism and Religion: The Enlightenments of Edward Gibbon, 1737-1764. Cambridge, UK, 5, 1999.
9. Snobeden, S. D., The Theology of Isaac Newton's Principia Mathematica: A Preliminary Survey. https://isaacnewtonstheology.files.wordpress.com/2013/06/theology-of-the- principia.pdf , 2010.
10. Sorkin, D., The Religious Enlightenment: Protestants, Jews and Catholics from London to Vienna, Princeton University Press, 2008.

BİRADER V. MURAD

Sedat ALTUĞ

The 33rd Ottoman Sultan and 112th Islamic caliph, Murad V, was born in Istanbul on September 21, 1840 and died in Istanbul on August 29, 1904. His father was Sultan Abdülmecit and his mother was Şevkfeza Kadınefendi. Only 93 days, he is the sultan who remained in the administration for the least time throughout the Ottoman history. He was dethroned because of a psychotic depression he had while he was a sultan only for 3 days. After being dethroned, he lived under strict surveillance in Çırağan Palace for 29 years. He was a different member of a dynasty, because of his education and character. He did not see himself as different from European princes and led a Western style life. Murad V initiated to Freemasonory in the I Proodos (Progress) Lodge on March 28, 1868. The desire to be a Freemason came from the Prince himself. Brother Murad V was awarded the degrees of fellow and master on December 8, 1872, upon the request of Cléanthi Scalieri and the acceptance of the Grand Maestro of France. After the ceremony, our brother Murad V recommends the establishment of a Lodge that will only work in Turkish under the auspices of the same obedience. On August 18, 1873, our Brother V Murad was crossed into 18 degree in the Uninon d'Orient Chapel. As a result, he was a different Sultan for the Ottoman Empire and a very different history could be written.

33. Osmanlı Padişahı ve 112. İslam Halifesi olan V. Murad, 21 Eylül 1840'ta İstanbul'da doğmuş, 29 Ağustos 1904'te İstanbul'da vefat etmiştir. Babası Padişah Abdülmecit, Annesi Megrel [1] asıllı Şevkefza Kadın Efendi'dir.

93 gün ile Osmanlı tarihi boyunca tahtta en az süre kalmış olan padişahtır. Tahttan indirildikten sonra 29 yıl Çırağan Sarayı'nda sıkı gözetim altında yaşamıştır. Bu gözetim döneminden sonra birçok siyasi grup tarafından yeniden tahta getirilmeye çalışılmış olmasına rağmen, bu girişimlerin hiçbiri başarılı olmamıştır. Kendisi de tahta tekrar çıkmayı istememiştir.

1 Megrel: Gürcistan'da Karadeniz'e kıyısı olan Megrelya'nın yerli halkı. Megrel nüfusunun önemli bir bölümü başkent Tiflis'te ve Abhazya'da yerleşiktir. 1990'ların başında, Gürcü-Abhaz savaşı sırasında, ayrılıkçı yönetim tarafından Abhazya'dan göç ettirilen halkın yaklaşık 180.000-200.000 kadarı Megrel idi.

Kardeşlerinden çok farklı meziyetleri vardı. Babası Abdülmecit tarafından çok sevilmekte ve Veliaht ilan edilmek istenmekteydi. Çocukluk çağında babası Abdülmecit'in gözüne, müzik bilgisi, Fransızcaya olan hâkimiyeti ile girmişti. Öte yandan Batılı devlet adamlarınca da hür fikirli, batı yanlısı olduğu için Osmanlı'yı ileriye götürecek kişi olarak desteklenmekteydi. Oldukça kibar ve mütevazı karakterliydi. Ayrıca entelektüel, duygusal, yardımsever ve melankolik idi. Sultan Vahdettin; "Biraderi (V. Murad'ı) terazinin bir tarafına, biz diğer yedi biraderi öbür tarafına koysalar birader ağır basardı," diyerek farklı meziyetlerini ortaya koymuştur.

Mevlevi Tarikatı mensubuydu, hocası Yenikapı Şeyhi Selâhaddin Dede idi. Çok iyi derecede Fransızca konuşabiliyordu. Dersleri Ethem Paşa, Kemal Paşa ve Mösyo Gardet'ten almıştı. Fransızcanın yanında piyano dersleri de almıştı. Mızıka-yı Hümâyun komutanı Guatelli Paşa ve Augusto Lombardi öğretmenleri arasındaydı. Schottich, Valse, Silistre Marşı; Aydın Hevâsı bilinen eserleridir. Aydın Hevâsı; Türk halk türküsünün piyano için seslendirildiği ilk eserdir.

Veliahtlığında Amcası Abdülaziz'in tanıdığı serbestlik sayesinde, av köşkünde ailesi ve maiyeti ile birlikte rahat bir hayat sürmüştür. Bu köşk şu an Marmara Üniversitesi Göztepe yerleşkesindedir. Fikirtepe adının "Fikir Alışverişi " yaptıkları bölgeye bu buluşmalardan dolayı verildiği rivayet edilir.

Kendisini Avrupalı Prenslerden farklı görmemiş ve batı tarzı yaşam sürmüştür. Etrafının konuklarla dolup taşmasını istediğinden, yabancı ve İstanbullu aydınlar veliahtı ziyarete geliyor ve çok güzel ağırlanıyorlardı. Şinasi, Namık Kemal ve Ziya Beyler iyi dostuydu.

Kızı Hatice Sultan babasını zeki ve duyarlı bir insan olarak tanımlıyor ve şöyle devam ediyor: *"Babam çocukluk çağında babası Abdülmecid'in göz bebeğiymiş. Musikiye yatkın ve yetenekliydi. Fransızcayı kusursuz konuşurdu, Hür fikirli ve Batı yanlısıydı. Osmanlı'yı reformlara götürecek kişi olarak Batı devlet adamları ve aydınlarca desteklenmiştir. İngiltere ziyaretinde Galler Prensi Edward (Birader) Masonluğu uzun uzun anlatmıştır. Özellikle; İslâmiyet'teki tasavvuf felsefesi ile karşılaştırmış ve kâmil insan kavramını konuşmuşlar. İçli ve duygulu insandı, iyi niyetlerle gizlice Mason oldu. Ali Suavi baskınından haberi yoktu."*

23 yaşında Veliaht olarak çıktığı Avrupa seyahati onun hayatında önemli rol oynamıştır. Sultan Abdülaziz'in heyetinde 47 gün süren Fransa'ya, İngiltere'ye, Avusturya'ya, Macaristan'a seyahatler yaptı. Daha öncesinde Mısır'a da gittiler. Küçük biraderi II. Abdülhamid de ikinci veliaht olarak heyette vardı. Abdülaziz'in seyahati Osmanlı tarihinde bir ilktir ve her şeyden önce ilk olmanın önemini taşımaktadır. İlk kez bir Osmanlı Sultanı fetih dışında İstanbul'dan ayrılmaktadır. Abdülaziz'in seyahatinin görünürdeki sebebi Fransa İmparatoru III. Napolyon tarafından davet edildiği Milletlerarası Paris Fuarına katılmaktır. Ancak seyahatin İngiltere'ye kadar uzanması, gerek Devletin

kendi iç durumu, gerek bu ülkelerle ilişkileri dikkate alındığında başka bazı nedenlerin olduğunu göstermektedir. Sultan Abdülaziz Avrupalı krallarla yüz yüze görüşüp, dostluğu arttırmak, batıya daha çok yaklaşmak istiyordu. Asıl amacı ekonomik işbirliği ve olası savaşları önlemekti. Bu ziyaretlerin sonunda Sultan Abdülaziz, kendini Batı Dünyasına kabul ettirmiştir.

V. Murad bu seyahatte Avrupa kültürünü daha yakından tanımış ve şahsî dostluklar kurmuştur. Kraliçe Victoria torunlarından birini Veliaht V. Murad Efendi ile evlendirmek istemiştir. Dönemin Dışişleri Bakanı Fuat Paşa bu isteğe bayılmış, ancak Sultan Abdülaziz "Tövbe estağfurullah" diyerek olumsuz yanıt vermiştir.

Şehzade Murad'ın Mısır ve Avrupa gezisi esnasında Masonluğa ilgisi artmış, Londra seyahatinde Galler Prensi VII. Edward Birader ile uzun uzun konuşmuşlardır. Masonlukla aslında ilk temasları sık görüştüğü Şinasi, Namık Kemal ve Mithat Paşa Biraderlerle olmuştur. Mahiyetinde olan Baş Mabeynci Ahmed Seyyid Bey ve Mehmed Ragıp Efendi de biraderdir.

V. Murad'ın Mason olmaya karar verdiği günlerde Osmanlı'da Masonluk algısını Suha Umur şöyle yazmıştır. "*Masonluğa bu memleketteki Müslümanlar daha henüz iyi gözle bakmıyorlar ve daha cahil olanlar da prensiplerimizin Tanrı'yı inkâr ettiğini sanıyorlar. Müslümanlar arasındaki bu cahillerin bu ön yargıları kadar asılsız ve haksız bir şey olamaz. Çünkü bunların daha bilgili ve daha dindar olanlarının çok iyi bildikleri gibi daha ruhsal ve daha inançlı Müslümanlar ile Masonlar arasında çok içli bir prensip birliği ve çok yakın bir uygulama benzerliği vardır.* (Suha Umur, Mimar Sinan Derg. Sayı 3, Syf. 85).

Bunu en güzel Fransız Büyük Doğusuna Scalieri'nin 23 Ekim 1872 tarihli yazdığı mektuptan anlamaktayız. *"Murad Efendi Teşkilâtımızın aradığı bütün kalitelere sahip olduktan başka, faziletleri ve tekâmül için duyduğu sevgi ve ileride vatanının ve teşkilâtımızın bir zaferi olacaktır. Murad Efendi çoktan beri nura kavuşmak istemekte, fakat bu projesini gerçekleştirememekte idi. Hiçbir prensip sahibi olmayan, kalpsiz, mantıksız, hakikî tekâmülün düşmanı bulunan ve tahtın varisini değiştirme çareleri arayan Padişah'ın kulağına Prens'in tekrisi hadisesi giderse, aradığı kıymetli bahaneyi bulmuş olacaktır. Veliahdın dinsiz, imansız "gavur" olduğu ilân edilerek halkın taassubu tahrik edilecek ve muhtemelen Veliaht ve kardeşlerinin tahta çıkma hakları alınacak, tekrisine sebep olanlar cezalandırılacaklardır. Burada Masonluk, yalnız Müslümanlar tarafından değil, bütün cahil halk tarafından lânetlenmiştir".*

V. Murad'ın sağlık sorunları gerekçe gösterilerek 31 Ağustos 1876'da tahttan indirilmesi sonucu, padişah ilan edilen II. Abdülhamit ise ağabeyi V. Murad'ın Mason olması nedeniyle ilk zamanlarda Masonluğa karşı olumsuz tavır almamıştır. Bu tutumunda İngiltere ve Fransa gibi ülkelerle Osmanlı arasındaki uluslararası ilişkilerin de etkili

olduğu söylenebilir. (https://www.mason.org.tr/turkiyede-masonlugun-tarihcesi). V. Murad'ın Mason olmaya karar verdiğinde daha Veliaht olduğu düşünülürse, kızının dediği gibi iyi niyetlerle mesleğe girmiştir.

V. Murad, 28 Mart 1868'de I Proodos (İlerleyiş) Locasında nura kavuşmuştur. Bazı dokümanda adının "Le Progrés" olarak geçtiğine de rastlanılmaktadır. Fransa Büyük Maşrıkına bağlı Localar arasında çalışma dili Rumca olan ilk locadır. 28 Mart 1868'de kurulmuştur. Kurucu Üstadı Muhteremi Alexandre İzmirides'tir.

1870'te görevi devralan Cléanthi Scalieri farklı toplumlardan üyeler kabul edilmesine hız vererek, toplantıları da Türkçe olarak yapmaya başlamıştır. Scalieri Üstadı Muhterem olduktan sonra loca matrikül sayısı hareketlenmiştir. Locanın kurucuları arasındaki Abdülrahman Hilmi'den sonra ilk katılan Türk 8 Şubat 1872'de Ali Şefkatî Beydir. 1872-73 çalışma yılında locanın 68 üyesinden 19'u Türk'tür. 24 Şubat 1872 günü Namık Kemal ile Ahmed Seyyid Bey bu locada nura kavuşmuşlardır; Mehmed Ragıp Efendi de tebenni etmiş. Hatta 1874'de İran Sefiri Mirza Muhsin Han'da onun Üstadı Muhteremliğinde nura kavuşmuştur.

Scalieri 1833 yılında İstanbul'da doğmuş olup, İstanbul'un büyük ve zengin bir bankacı ailesine mensuptur. Feneryot'tur; yani Fenerli Rum'dur. Feneryot'lar Osmanlı döneminde İstanbul'un Fener semtinde oturan zengin ve nüfuz sahibi Rum ailelere verilen isimdi. Özellikle 18. yüzyılda Fenerli Rumların gücü çok arttı. Osmanlı Devleti'nin Avrupa ülkeleriyle olan ilişkilerinde tercümanlık görevini üstlendiler. Ayrıca Osmanlı Devleti 18. yüzyıl boyunca Eflak ve Boğdan Eyaletlerinin voyvodalarını Fenerli Rumların arasından seçmiştir. Feneryot'lar Latince, Fransızca, İtalyanca, Almanca gibi dilleri biliyorlardı. Bu dilleri bilmeleri Osmanlı Devleti'nin Avrupa ülkeleriyle olan dış ilişkilerinde önem kazanmış ve özellikle 17. yüzyılda Fenerli Rumlar tercüman olarak Osmanlı Devleti'nin hizmetine girmişlerdir.

Scalieri, 1865 yılında İstanbul'da Union d'Orient Locasında nura kavuşmuştur. I Proodos'un İkinci Üstadı Muhteremi olarak 1870 sonlarında çekici eline almıştır. Daha sonra 33º'ye kadar yükselmiştir.

Şehzade V. Murad'ın Tekris Töreni Clénthi Scalieri'nin Üstadı Muhteremliğinde olmuştur. Mason olmak isteği bizzat Şehzade'den gelmiştir. Şehzadenin Baş Mabeyincisi Ahmed Seyyid Bey üyelik teklifini 'I Proodos' Locası Üstadı Muhteremi Cléanthi Scalieri'ye bizzat getirmiştir. Anılarında Scalieri şöyle anlatır: *"Sırlarımıza dâhil olması için, Zat-ı Şahane Veliaht Şehzade Murad Efendi bana şahsen önerildi; öneriyi bana Üstat Mason ve Proodos Locamızın faal üyesi olan, Şehzade'nin Baş Mabeyincisi Seyyid Bey yaptı."*

Şehzade Murad'ın tekrisinin Ser Locasında olduğu veya Londra'da veya Mısır'da bulunduğu zamanlarda yapıldığı ile ilgili notlar varsa da, bu iddialar ile ilgili belge yoktur. Öte yandan I Proodos Locasındaki tekrisi belgelidir.

20 Ekim 1872 Pazar akşamı saat 7 sularında Kadıköy'de, I Proodos Locası'nın kurucularından ve Hatibi Birader Louis Amiable'nin mabet olarak teşrif edilen evinde Veliaht Murad Efendi, "tekris" edilir. Törende hazır bulunan kardeşler:

Üstadı Muhterem: Cléanthi Scalieri,

I. Nazır Vazifesinde: Ragıp Efendi,

II. Nazır Vazifesinde: Hilmi Efendi,

Hatip Vazifesinde: Louis Amiable

Kâtip Vazifesinde: Ahmed Bey,

Muhakkik Vazifesinde: Seyit Bey,

Merasim Üstadı Vazifesinde: Jozef Makaryos,

Yönlerde Nuri Bey, Tevfik Bey, Jan Skalyeri ve Jorj Plati Kardeşler.

Tekris Celsesi Tersimatı'dan:

"Tam öğle vakti, Proodos Locası çalışmaları alışılmış sırlarla açıldı. Üstad-ı Muhterem skrüten neticesi uygun olduğu takdirde Şehzâde Murad Efendi'nin tekrisi için toplanılmış olduğunu bildirdi. Aday için en iyi bilgileri veren üç tahkik levhası okundu. Hatibin mütalâası alındıktan sonra dolaştırılan skrüten Şark'a temiz ve lekesiz geldi. Daha sonra ritüelin gösterdiği usullerle adayın tekrisi yapıldı. Kendisine nur verildikten sonra, Hatip Louis Amiable Fransızca ve Kâtip Ahmed Bey Türkçe birer konuşma yaptılar. Tam gece yarısı."

Bu tersimatın altında, V. Murad Birader dâhil celsede bulunan kardeşlerin imzaları bulunmaktadır.

Törende Hatip Louis Amiable söz almış:

"Biraderim, burada herkesin, küçük ya da büyük bir görevi var: görev ne kadar küçük olursa olsun yerine getirildiğinde saygı görmeyi hak edersiniz; ama büyük ve zor olduğunda, yerine getirmek için gereken tüm çabayı göstermezseniz de layığınız ayıplanmaktır. Büyüklüğün ve iktidarın sağladığı tatmin geçici ve fanidir. Baki olan ve kaderin cilvelerinin uzanamadığı, vicdanın iç tatmini, insanların minnettarlığı, mezarın ötesinde bizleri bekleyen o büyük hâkimin onayıdır. Sizi bekleyen istikbal ne olursa olsun, Biraderim, bu üçlü onamayı hak etmek için gerekeni yapacağınıza inanıyorum. Az önce insan hayatının faniliğini hatırlatan alâmetlerin karşısındaydınız; bunları hatırlamayı bilin ve görevinizi yerine getirirken, insan tutkusunun en soylu amacının geleceğe sevilen ve şanlı bir isim bırakmak olduğunu gözden kaçırmayın."

Tören her biraderi etkilediği gibi V. Murad Birader'i de çok etkiler. Bunu kendisini tebrik eden Fransa Büyük Maşrıkı Büyük Üstadı Dr. St.Jean'a yazdığı yanıt mektubundan anlamaktayız.

Fransa Büyük Doğusuna,

S∴ S∴ S∴ (Salutem-Salutem-Salutem- Üç kez Selam)

TT∴ CC∴ FF∴ (Trés Chers Fréres- Pek Sevgili Kardeş)

1 Mayıs 1873 tarihli levhanızı büyük bir memnunlukla aldım. Şahsıma ve Masonluk girişimine gösterdiğiniz asîl ve kardeşce duygular için en samimi teşekkürlerimi sunarım.

*Şuna kani olmalısınız ki, ilk fırsatta güzel cemiyetimizin benden istediği istekleri yerine getirmeye gayret edeceğim. Masonluk cemiyetinin insanlığın ilerlemesi konusunda ve bilhassa dinî ve millî nedenlerle ayrılığa düşmüş halklarımızı gerçek ilerleme (Progrés) yoluna gireceğ*i *gerçeğini göz ardı etmeyerek, bekleyerek…*

TT∴ CC∴ FF∴ (Trés Chers Fréres- Pek Sevgili Kardeş)

Samimi ve kardeşce hislerimin kabulü.

Murad

V. Murad Birader'e Cléanthi Scalieri'nin talebi ve Fransa Büyük Maşrıkının kabulü üzerine, Kalfalık ve Üstatlık dereceleri 8 Aralık 1872 günü verilir. Tören sonrası V. Murad Biraderimiz, aynı obediyans himayesinde sadece Türkçe çalışacak bir Loca kurulmasını önerir. Adının 'Envar-ı Şarkiye' olması kararı verilen bu Locanın yöneticileri de saptanmıştır. Loca tüzüğünün hazırlanması için bir komite kurulmuştur. Ancak yeni Loca için atılan adımlar bu aşamada kalmış ve herhangi bir ilerleme olmamıştır. 18 Ağustos 1873'te Biraderimiz V. Murad Uninon d'Orient Şapitrinde 18. dereceye iykaaf edilmiştir [2].

Şehzade Murad'ın ardından kardeşleri (Şevkefza Kadın Efendi'nin oğulları) Şehzade Nureddin Efendi 23 Ekim 1873'te, Şehzade Kemaleddin Efendi de 24 Ağustos 1875 tarihinde tekris edilmişlerdir. Oğulları Şehzade Osman Fuad Efendi ve Şehzade Ahmed Nihad Efendi'lerin çok istemelerine rağmen nura kavuşmalarına her nedense izin vermemiştir.

Üstadı Muhterem Cléanthi Scaliéri:

*"8 Aralık Pazar günü akşam saat 6'da Beyoğlu Ağa Hamamı Sokağı 12 numaradaki Mason Locamızda bir araya geldik ve aynı gizlilik içinde Şehz*âdeye, usulüne uygun olarak 2. *ve 3. Sembolik dereceleri verdim. Şehzâde o kadar mütehassıs olmuştu ki,*

2) Edhem Eldem, Geç Osmanlı Döneminde Masonluk ve Siyaset Üzerine İzlenimler. Toplumsal Tarih Dergisi, Sayı: 33, s. 19.

çalışmalarımızın nihayetinden sonra, sabahın ikisine kadar bizimle kalıp Masonluğu ve ülkemizde ne şekilde yaygınlaştırılabileceğini tartıştı."

V. Murad tahta Serasker Hüseyin Avni Paşa, Adliye Nazırı Mithat Paşa Birader, Sadrazam Mütercim Mehmet Rüştü Paşa ve Harbiye Mektebi Nâzırı Süleyman Paşa'dan oluşan "Erkân-ı Erbaa"nın planladığı bir darbe ile çıkmıştır. Sultan Abdülaziz'e karşı yapılacak bu darbe aslında 31 Mayıs'ta gerçekleştirilecekti. Darbe çeşitli nedenlerle 30 Mayıs gününe alınır. Fakat Veliaht V. Murad'a bilerek veya bilmeyerek haber verilmez. 30 Mayıs gününün sabahının alaca karanlığında darbeci kadronun askerleri, Veliaht'ın dairesine zorla girerler. Birden karşısında silahlı askerleri gören V. Murad, darbenin Sultan Abdülaziz tarafından öğrenildiğini ve kendisini hal etmek için geldiklerini düşünür. İlk sinir krizi burada gözlenir. Süleyman Paşa'nın güven verici sözleri üzerine biraz sakinleşir.

Ve V. Murad, 01.06.1876 tarihinde tahta çıkarılır. Ne yazık ki kimse bu geçirilen krizin çok daha büyük krizleri başlatacağının farkında değildir.

Tahta çıkış günü olan endişe ve korkunun tesirinden kurtulamamış olan Sultan V. Murad'ın ruh sağlığı, amcası Sultan Abdülaziz'in şüpheli ölümü sonrasında daha da kötüye gider. Ertesi gün yani ilk Cuma Selâmlığında Ayasofya Camii'nde bu durum kendini oldukça belli eder. Cumartesi günü Devlet protokolünü kabulünde ise artık Sultan zorlanmaktadır. Konuşma tarzı ve davranışları tamamen değişmiştir. Ve ruhsal çöküntü kendini göstermiştir. O kadar ki hazırlanan Kılıç Kuşanma Töreni yapılamamıştır. 05.06.1876 Pazartesi günü çağrılan özel doktoru Kapoleon Birader tarafından tedavi altına alınmıştır.

Hastalık öncesi mizacı biraz dalgalıdır aslında. Yakınlarının ifadesine göre küçükken şen ve şakrak, şakayı sever bir çocuktur, ergenlikle hülyalara dalmaya başlar. Veliahtlığı zamanında her an zehirlenme veya öldürülme, padişahlık, makam, imkân-zindan, ölüm korkusu-stresi içinde yaşamıştır. Avrupa seyahatinde Batılıların ilgi odağı olması Padişah Abdülaziz'in hoşuna gitmemiştir. Padişah'ın mesafeli davranmaya başlaması Şehzadeyi olumsuz etkilemiştir. Özellikle Abdülaziz'in kendi oğlunu tahta hazırlaması, V. Murad'ı daha da kötü etkilemiştir. Bütün bu zorluklardan sonra haber verilmeden erkene alınan darbe, onu uzun sürecek bir buhranın koluna atmıştır.

V. Murad, 31 Ağustos 1876'da. 93 günlük bir saltanat döneminden sonra akıl hastalığı dolayısıyla hal edilmiştir. Bunda Mithat Paşa ve II. Abdülhamid'in anlaşması ve özellikle Mithat Paşa'nın anlaşılmaz bir şekilde V. Murad'a iyileşme şansı vermemesi rol oynamıştır. V. Murad ikamet ettiği Dolmabahçe Sarayından alınarak, Çırağan Sarayında sanki buhrandan çıkması istenmiyormuş gibi Abdülaziz'in hal edildiği odaya götürülür.

İsmail Hakkı Uzunçarşılı:

"Hakikaten kendisinden büyük işler beklenen, meşruti idareye taraftar olan bu uyanık fikirli hükümdarın hal'i hükümet erkânını müteessir ettiği gibi memleket dışında da teessür uyandırmıştır."

Bundan sonrası artık tedavi aşamasıdır. Herkesin başarılı olmayacağını düşündüğü, ama oldukça olumlu olarak ilerleyen tedavi süreci. Tedavisiyle annesi ve biraderler özellikle Kral Edward ve Scalieri Muhterem çok ilgilenmişlerdir. İlk müdahale doktoru Kapoleon Birader tarafından yapılmıştır. Viyana'dan getirilen Leidesdorf (13.08.1876) kendi kliniğinde üç ay içinde tedavi edebileceğini söylediyse de, bundan hem olumlu yanıt alınabileceği, hem de ruh hali bozuk devrik padişah'ın yurt dışına gitmesine olumlu bakılmadığından dikkate alınmamıştır

Prens Edward Biraderin de katkısıyla; Scalieri Muhterem tarafından bizzat İstanbul'a 1877 getirilen "medyum ve şifacı" Dr. Albert Duneau (Biraderimiz olan meşhur Fransız doktoru Jean Martin Charcot'un Asistanı) ve Dr. Panas sarayda kalarak beraber tedaviye başlamışlardır. Önce sıcak su banyoları ve masaj ile başlarlar, daha sonra idman, eskrim, boks, güreş ve sopalı döğüşle devam ederler. Sadece birinci ayın sonunda V. Murad Birader kendine gelmiş ve piyanosunun başına geçmiştir.

İyileşmeyi Validesi Şevkefza Kadın Efendi'den Hamallar Kethüdası Hafız Emin Efendiye yazdığı mektupta görmekteyiz. *"Hamdolsun gözüne görünen bitti, hiçbir şey görmüyor ve kendi kendine söylenmiyor adeta güzel konuşuyor. Artık mesruriyetimden ne yapacağımı bilmiyorum. Maşallah öyle kendi kendine evvelki gibi söylenmiyor."*

V. Murad 1878 yılı Ramazan Bayramında, göz hapsinde tutulduğu Çırağan Sarayında, ısrarla tutulduğu Abdülaziz'in hal edildiği odada Scalieri ile görüşür. *"Bundan bir buçuk sene evvel beni genç görmüş idiniz, şimdi ak saçlı görüyorsunuz; bu hadisenin belki Mari Antuanet'te olduğu gibi can sıkıntıları sebebiyle tedricen zahir olduğunu zannedersiniz, öyle değil; daha amcamın vefatından birkaç ay evvel başımda birkaç beyaz saç vardı. Bunları kemal-i fikre delâlet etmek üzere muhafaza etmek istedim; fakat Validem benim fikrime iştirak etmedi; tahta cülusumdan birkaç gün evvel Beyoğlu'ndan bir su getirtti, bunu müteaddit defalar saçıma sürdü, beyazlar kayboldu. Bu suyu başıma sürdükçe bana derhal şiddetli bir yarım baş ağrıları gelirdi; Doktor Kapolyon bunu başka şeylere atfetti ise de, Doktor (Laydsdorf) bu ağrıların mahlûl-i mezkûr derunundaki nitrat darjan ile sair muzır mevaddan neşet etmekte olduğunu söylemiş idi. Doğrusu başıma kimse el sürmediği günden beri artık o ağrıları hissetmiyorum."*

Hastalığı neydi ve tedavisi mümkün değil miydi? Abdülhamid ve "devlet" için yazılan; Kardeşlerimizin ve Validesinin getirdiği doktorlar tarafından yazılan raporlar ve Validesi ile Scalieri Birader tarafından yazılan mektupları inceledim. Kendisinin ve yakınlarının

anılarını okudum. 14 yaşında iken geçirdiği hastalıktan bahsediliyor. Bu konuda tek kaynak hizmetinde bulunan Kadın Efendi İşret'i seviyor; alkolik olduğunu düşünmüyorum. Bir kere hassas bir mizaca sahip; bunun üstüne her an öldürülme korkusu onu daha da depresif yapıyor. Bana göre tanısı; bipolar; manik-depresif mizaç.

V. Murad Biraderin ölümü şeker hastalığı nedeniyle oluyor. Kızı Hatice Sultan'ın, II. Abdülhamit'in damatlarından Kemaleddin Paşa ile olan bir gönül ilişkisinden sonra tanı konulmuştur.

Ölüm ilanı şöyledir:

"Hâkan-ı sabık Sultan Murad hazretlerinin bir hayli vakittan beru mübtela olduğu şeker hastalığıyla dünkü Pazartesi günü hulûl-i ecel-i mev'ûdiyle irtihal eylemiş ve vaka-ı vefatı *nezd-i âlide teessüf-i azîmimucib olmuş ve nâş-ı mağfiret nakşının Yeni Cami-i Şerif kurbinde Valide-i muhteremeleri türbesine defni hususına irade-i seniyye-i cenab-ı hilâfet penahî şeref sudur buyrulmuştur; Cenab-ı hak rahmet buyursun."*

Sonuç olarak, Osmanlı için farklı bir Sultandı ve çok farklı bir tarih yazılabilecekti. Kraliçe Victoria torunlarından biriyle evlendirme önerisi bile ne kadar farklı bir tarih yazılabileceğini göstermekte.

"Cünun-ı Mutbık" yani psikotik özellikli bir depresyon geçirdi ve şifaya kavuştu, ama tahtına kavuşamadı. Ailesine hep *"Ne yapalım talihim yokmuş"* demiştir.

Yazdıkları gibi; *"Doksan üçde doksan üç gün nâ-murâd oldu Murad"*

KAYNAKLAR

1. Suha Umur; V. Murad'ın Masonluğu Hakkında Belgeler; Mimar Sinan Dergisi no. 12.
2. Semih S. Tezcan ve İsmail İşmen; İlk Türk Masonları ve Sultan Murad V; Mimar Sinan Yayınları no. 22.
3. Paul de Régla (Çev.: Can Kapyalı); II. Abdülhamit Han ve V. Sultan Murad. 23 Mart 1892 tarihinde Paris V ∴ de, Birlik ve Erdem Muh ∴ LL ∴ Verilen Konferans.
4. Yılmaz Suner; 1909 Öncesi Türkiye'de Masonluk Tarihi; Hayrullah Örs Konferansları (2016-2020).
5. Sadi Bayram; Sultan V. Murad'ın Hayatı ve Masonluğuna Ait Belgeler; Ön Asya Yayınları.

6. Serdar Devrim; V. Murad Olayı 93 Günlük Bir Dram, Mimar Sinan Seri Konferansları; 05 03 2003.
7. 1909 Öncesi Türkiye'de Masonluk Tarihi; Mimar Sinan Dergisi, 130. Sayı.
8. İsmail Hakkı Uzunçarşılı V. Sultan Murad'ın Tedavisine ve Ölümüne Ait Rapor ve Mektuplar. Belleten.
9. Edhem Eldem; V. Murad'ın Oğlu Selahaddin Efendi'nin Evrak ve Yazıları. 1. Cilt; İş Bankası Kültür Yayınları.
10. Selda Güner; V. Murad Yeni Osmanlı, Melankolik ve Mason Birader (1840-1904); Doğu Kütüphanesi.
11. Angelo Iacovella; Gönye ve Hilal, İttihat ve Terakki ve Masonluk; Tarih Vakfı Yurt Yayınları.
12. Orhan Koloğlu; Abdülhamit ve Masonlar. Eylül Yayınları.
13. Paul Dumont; Osmanlıcılık, Ulusçu Akımlar ve Masonluk; Yapı Kredi Yayınları.
14. Y. İzzettin Barış; Osmanlı Padişahlarının Yaşamlarından Kesitler, Hastalıkları ve Ölüm Sebepleri; Bilimsel Tıp.

GÜL-HAÇ KARDEŞLİĞİ ÜZERİNE TARİHSEL BİR İNCELEME

Can EGE

In this study, at first, various theories about the emergence and existence of the Rosicrucian society will be addressed by considering the political-social atmosphere of the 17th century, and at this stage, by considering the historical texts attributed to the society itself, references will be made to important figures associated with the history of the organization. Then, the possible historical and philosophical relations between the Rosicrucian and Speculative Freemasonry will be examined, and finally, the Rosicrucian symbolism in the rites will be briefly looked over.

Rönesans ile Aydınlanma Çağı'nı birbirine bağlayan 17. yüzyılda ortaya çıkan Gül-Haç; toplumsal yapıyı geliştirmeyi, devlet ve kilisede reform yapmayı amaçlayan, bilim ile felsefe üzerine çalışan, Protestanlığın ezoterik destekçisi konumunda olan bir akımdır. Kökeni hakkında dört teori vardır.

Bazı araştırmacılar, örgütün gerçek kurucusunun doğum tarihi bilinmeyen, ancak ölüm tarihi 1541 olan İsviçreli simyager Paracelsus olduğunu kabul ederler.

Bu düşünceyi kabul etmekle birlikte, biraz daha ileri taşıyan bir başka grup ise 16. ve 17. yüzyıldaki gelişmelerin ve Paracelsus'un etkisinin aslında örgütün yeniden canlanması olduğunu; Gül-Haç öğretilerinin Eski Mısır'da filizlenip örgütlendiğini ve hatta Platon, İsa, İskenderiyeli Philo gibi sıra dışı din ve felsefe önderlerinin de tarih akışı içinde örgüte üye olduklarını ileri sürerler.[1]

1 Silentium Post Clamores (1617) – Michael Maier (d. 1569, Almanya) en.wikipedia.org/wiki/Michael_Maier

Başka bir kaynağa göre ise örgüt, Londra'da Robert Boyle tarafından *"Invisible College"* [2] adlı bir grubun[3] içinden çıkmıştır. Invisible College ise, daha sonra *"Royal Society"* [4] olarak da bilinen ünlü *"İngiltere Bilim Araştırma Kurumuna"* dönüşmüştür. Bununla birlikte 1717 Londra Büyük Locasının oluşumunda görev alan birçok Masonun aynı zamanda Royal Society üyesi de olması; Spekülatif Hür Masonluğun, Gül-Haçlılar ile Royal Society üzerinden bağlantılı olduğu savını doğurmuştur.

Bir başka bakış açısı ise Gül-Haçlılar'ın 17. yüzyılda Kabala'nın psikolojik gücünü bir şablon gibi kullanarak, çeşitli yazılar ve broşürler ile görünmez varlıklarını ilan etmişlerse bile, bunun sonraki yüzyıllarda dahi bir örgüt olarak varlıkları tam olarak hiçbir zaman ve hiçbir biçimde kanıtlamadığını söyler. Hatta bu sava dayanan bazı tarihçiler, bu örgütün zaten asla var olmadığını, Gül-Haç'ın yalnızca bir akım olarak kaldığını ileri sürmüşlerdir. Ancak diğer yandan varlıklarına olan inanç Avrupa'da bir histeri dalgası yaratmaya yeterli olmuş ve değerleri 17. yüzyıl ile sonrasında düşünce, kültür ve politik kurumların gelişiminde hayati bir rol oynamıştır.

Belki de bunun arkasındaki temel neden, ileride bahsedeceğim eserlerin yazılmasında Francis Bacon'ın[5] yardımları, onun siyasal ve entelektüel kişiliğinin desteği ile kurgunun gerçek hayatı etkilemesi[6] ve/veya bu eserlerde Paracelsus'un eserlerine göndermeler yapılması ile belli bazı çevrelerde dikkat çekmeleri olabilir.

Teori ne olursa olsun, örgütün tarihini 17. yüzyıldan daha eskiye dayandıracak bir kanıt mevcut değildir. Var olan kanıtlar ise, bize 17. yüzyıl süresince örgütün Almanya, Fransa ve İngiltere'de hızla yayıldığını, temel yaklaşımının ağırlıklı olarak Hermetizm, Kabala ve Simya gibi gizemci öğretilere dayandığını söyler. Bu nitelikleri ona, ortaya çıktığı çağın anlayışı içinde hem devlet, hem de kilise karşıtlığı özelliğini kazandırır. Akım, bilim ve felsefe ile ilgisi fazlasıyla metafizik bir yaklaşım içerir. Bununla birlikte çağının bilim kavrayışı da aynı şekilde ve yoğun biçimde kabalist, okült, hermetik ve simyacı özellikler taşır. Tüm bu nedenlerle Gül-Haç hakkında genel değerlendirmelerimizi yaparken çağın bilimsel, toplumsal ve siyasi koşullarını göz önünde tutmak gereklidir.[7]

Somut kaynaklar üzerinden Gül-Haç örgütünü incelemek için öncelikle *"Fama Fraternitatis"* yani *Kardeşlik Töresi* adlı kitap ile işe başlamak gereklidir. Kısa adı ile *"Fama"*, Gül-Haç adını açık ve kesin bir biçimde dile getiren ilk belgedir. Araştırmacıların

2 Gizli Cemiyetler Kitabı – Joel Levy. s. 109.

3 Invisible veya Philosophical College diye adlandırılan ve dönemin önde gelen bilim adamlarının oluşturduğu ilk grubun öncelikli bir araya geliş nedeni Hollanda Donanmasının İngilizleri yenerek, Thames nehrinden Londra'ya kadar gelmeleri üzerine, donanmayı ve orduyu güçlendirmektir.

4 Gül-Haç Aydınlanması – Frances A. Yates. s. 261-290.

5 Gül-Haç metinleri ile Francis Bacon'ın Yeni Atlantis adlı eseri retorik olarak oldukça benzerlik göstermektedir.

6 Tüm Çağların Gizli Öğretileri – Manly P. Hall. s. 432, 442.

7 Gül-Haç – Ömer Tecimer. s. 121-149 ve Gizli Cemiyetler Kitabı – Joel Levy. s. 105.

eserin yazarının Johann Valentin Andrea[8] olduğu üzerinde görüş birliğinde olduğu bilinir. Ancak baskılarının üzerinde yazar adı geçmediği için, *"yazarı belli olmayan"* diye nitelenen bu eserin ilk el yazma nüshası 1610 yılında o devirde Habsburg Hanedanlığının egemenliğinde olan Kuzey İtalya'daki Tyrol[9] şehrinde bulunmuştur. İlk baskısı ise 1614 yılında Kassel'de[10] dolaşıma çıkmış ve sonrasında başka dillere çevrilerek çeşitli şehirlerde basımı yapılmıştır.

Özetle Fama, örgütün sözde kuruluş öyküsünü, kurucusu olan ünlü Christian Rosenkreuz'un yaşamını, gezilerini ve dünya görüşünü anlatır. Eserde Rosenkreuz'un tam 106 yaşına[11] kadar yaşadığı ileri sürmektedir.

Christian Rosenkreuz yoksul ama soylu bir Alman ailenin oğludur. Beş yaşından itibaren manastır eğitimi almış, burada Latince ve Yunanca öğrenmiş, sonrasında bir keşişin peşine takılarak Kudüs'e hacı olmak üzere yola çıkmıştır. Gemi ile yolculukları sırasında Kıbrıs'a[12] ulaştıklarında keşiş ölür ve Christian Rosenkreuz yola yalnız olarak devam eder.

Hastalık[13] nedeni ile Kudüs'e gidemez.[14] Bunun yerine çok sayıda öğrenci bulunduran medresesi ile ünlü ve İsmaili düşüncelerinin etkisi altındaki Damcar'a[15] 16 yaşında varır. Burada yıllarca kalarak Arapça öğrenir ve birçok tarikata girip çıkarak gerek bilimsel, gerekse mistik ve okült nitelikli bilgiler edinir. Burada bulunduğu sürece dilimize adını *Dünya* veya *Doğa Kitabı* diye çevirebileceğimiz *"Liber M."* kitabını[16] Latinceye çevirmiş

8 Tüm Çağların Gizli Öğretileri – Manly P. Hall : s. 437, 442. Johann Valentin Andrea d. 17 Ağustos 1586.

9 en.wikipedia.org/wiki/Tyrol

10 en.wikipedia.org/wiki/Kassel, Wilhem Wessel Yayınevi.

11 İkinci eser olan Confessio Fraternitatis'de Rosenkreuz'un 1378 yılında doğduğu yazar.

12 Kıbrıs Adası hem coğrafi olarak, hem de alegorik anlatım olan bu eserde sembolik olarak önemlidir. Kıbrıs, Venüs'ün doğduğu topraklardır. Venüs (*sülfür*) ile Hermes'in (*cıva*) birleşmesinden ise Hermafrodit (*tuz*) doğmuştur. Bununla birlikte Paracelsus tuz, kükürt, cıva ile ruh, can, beden üçlemesini anlatmıştır. Bu adanın seçimi simya sanatına gönderme olup, üçüncü eser olan Christian Rosenkreuz'ün Kimyasal Düğünü'nün konusu ile ilgilidir. Benzer üçlemeler hem Tefekkür Hücresi (*güncel Tefekkür Hücreleri maalesef sembolik olarak çok eksiltilmiştir, eski kaynaklardan araştırmak gereklidir),* hem de çeşitli derecelerde sıklıkla gözlenebilir.

13 Tahminen bahsi geçen hastalık Kara Veba salgınıdır. Kara Veba, 1346–1353 arasında sürmüş ve başta Avrupa ve Kuzey Afrika'da olmak üzere 75-200 Milyon arası kişiyi öldürmüş olduğu tahmin edilmektedir.

14 Tüm Çağların Gizli Öğretileri – Manly P. Hall. s. 422.

15 Bazı kaynaklarda ve Fama'nın ilk baskısında (*ki bu aynı baskının yanlış-doğru cetveli ile düzeltilmiştir*) geçtiği gibi bu şehir Damascus yani Şam değildir. Arabistan Yarımadasının güneyinde şu anda Yemen sınırları içinde bulunan Damcar veya Dhamar olarak geçen şehirdir. en.wikipedia.org/wiki/Dhamar,_Yemen

16 Kitabının adının ve Türkçe çevirileri için öneriler şu şekildedir: Liber M., Liber Mundis, Dünya Kitabı, Doğa Kitabı, Saf Kitap, Saf Doğanın Kitabı. Paracelsus ile Liber Mundi'nin bağlantısı ayrıca incelenmelidir. Gül-Haç – Ömer Tecimer. s. 162-163.

ve yolculuğunun sonunda Avrupa'ya dönerken bu eseri yanında götürmüştür. Avrupa'ya dönüşü öncesinde ise, Arap majisyenlerin ona Kuzey Afrika boyunca ilerleyerek Fas'a gitmesi, orada daha ileri bilgileri alabileceğini söylemesi üzerine yoluna devam ederek, önce çok uzun süre kalmadığı Mısır'a ulaşır, buradan ise Akdeniz boyunca gemi ile Fas'a ulaşarak burada iki yıl kalır. Oradan İspanya'ya geçer, ancak burada engizisyonun hışmına uğrar ve hızlıca Almanya'ya kaçar. Almanya'da ise beş yıllık inziva döneminin ardından çocukken yetişmiş olduğu manastıra döner. Bir süre sonra bu manastırdan özenle üç genç keşiş seçer, onlara kesin bir sır saklama andı ettirir ve ketumiyet esası içinde seyahatleri sırasında öğrendiği tüm bilgilerini aktarır. Bu dört kişi, yeni örgütleri için *Kutsal Ruhun Evi* dedikleri bir ev inşa ettikten sonra, örgüte dört kişi daha alarak sırları, onlara layık olanlarla paylaşmaya başlarlar. Böylece Christian Rosenkreuz'un önderliğinde yeni bir tarikat oluşur.

Bundan sonrasını Fama'nın ilgili kısmından direk olarak aktarılırsa:

"*Bu sekiz kardeş, geriye hiçbir iş kalmayacak şekilde tüm işleri düzenledikten sonra ve her biri gizli ve apaçık felsefeyi kendisi için açıklığa kavuşturduktan sonra, artık birlikte kalmanın gerekli olmadığını düşündüler. En baştan belirlendiği gibi, her yöne dağıldılar, ki böylece öğretileri onları inceleyen bilim adamlarının sadece gizli bir uğraşı olarak kalmasın ve diğer ülkeler hakkındaki gözlemlerini birbirlerine rapor edebilsinler.*

Görevleri şöyleydi:

1. Hiç kimse, hasta bakımı dışında herhangi bir mesleğe adanmayacaktı, hem de kendisine ödeme yapılmayacaktı.

2. Hiç kimse Kardeşlik uğruna belirli kıyafetler giymek zorunda değildi; daha ziyade kıyafet, ilgili ülkede giyilen giysilere uyarlanacaktı.

3. Tüm Kardeşler her yıl Pentekost'ta[17] *Kutsal Ruhun Evinde buluşacak, gelemeyenler yokluğunun nedenlerini bildirecekti.*

4. Her Kardeş, gerekirse onun yerini alabilecek uygun bir halef arayacaktı.

5. "R.C" harfleri ortak bir mühür, parola ve ayırt edici işaret görevi görecek.

6. Kardeşlik yüz yıl gizli kalacaktı.

Karşılıklı olarak bu altı noktaya saygı göstermeyi taahhüt ettiler. Kardeşlerden beşi yola çıktı, sadece B. ve D. Kardeşler bir yıl Peder Kardeş C. ile kaldı. Onlar da onu terk ettiklerinde, yanında kuzeni ve I.O. kaldı, böylece hayatının sonuna kadar yanında her zaman iki Kardeşi vardı"

17 Mayıs veya Haziran aylarına denk gelen Hıristiyani bayram. Paskalya'dan 7 hafta sonra, 50. Günde kutlanır.

Yine Fama'ya göre Rosenkreuz 1484 yılında ölümünden sonra gizli bir mezara gömülmüştür. Örgütün ilk üyelerinin tümü yaşama veda edince, mezarının yeri de unutulur. Ancak, yaklaşık 120 yıl sonra üçüncü nesilden Üstatlar[18], örgütün merkezinde yeni bir gizli toplantı yeri hazırlarken, Rosenkreuz'ın mezarını ve içinde bulunduğu odayı tesadüf eseri bulurlar.

Bu odanın kapısının üzerinde "*120 yıl sonra açılacak*" yazmaktadır. Beş ayak[19] uzunluğunda ve sekiz ayak yüksekliğinde, kubbeli bir yedigen planına sahip ve evrenin küçük bir kopyası olarak düzenlenmiş bu mezar odasında Rosenkreuz'un mezarının etrafında o güne kadar bilinmeyen çok sayıda bilimsel nesne, çeşitli simya kitapları ve parşömenler de bulunur.[20] Takiben O'nun vasiyeti ve yaşayan üyelerin ortak kararı ile bu parşömen ve içindeki bilgiler beş dile çevrilip, tüm Avrupa'daki bilginlere ve alimlere gönderilir ve bu şekilde kardeşliğin ve bilginin yayılması sağlanır. İşte bu meşhur Fama'nın kısa bir özetidir.

Gül-Haç örgütünün ikinci kitabı ise 1615 yılında yine Kassel'de basılan on dört bölümden[21] oluşan *"Kardeşliğin İtirafı"* diye çevirebileceğimiz eserdir. Bu eser ilkinden farklı olarak bir öyküden daha çok Avrupa'nın siyasi ve entelektüel durumunu dönüştürmeye hazırlanan dönemin simyacı ve bilgelerden oluşan gizli bir kardeşliğinin varlığını ilan ederken, Gül-Haç örgütünün neden var olduğunun anlatan bir manifestodur.

Belki bu yüzdendir ki, genel kanı Gül-Haç örgütünün ikinci önemli eseri yazarı belli olmayan ama yine Johann Valentin Andrea'nın yazdığı kabul edilen, üçüncü basılı yayınları olacak şekilde 1616 yılında Strasbourg'ta[22] basılan *"Christian Rosenkreuz'ün Kimyasal Düğünü – yıl 1459"* isimli eser olduğudur. Bu eserde Fama gibi alegorik ayrıntılarla dolu olan öyküsü ile aynı zamanda kozmolojik, simyasal, astrolojik, büyüsel ve hatta şövalyelikle ilgili semboller içerir. Bu eserin alegoriler ile süslü hikayesi Eski Ahitteki *"Yaradılış"* gibi yedi gün veya yedi yolculuğa bölünmüştür. Bölümlerde Christian Rosenkreuz'un[23] kral ve kraliçenin Kimyasal Düğününe yardımcı olmak için mucizelerle dolu harika bir kaleye nasıl davet edildiğini, yolculuğunu, davetlilerin yargılanmasını, düğünün kanlı sonunu, yedi katlı kuleyi, dirilişi, Altın Taş Şovalyeleri ile eve dönüşünü görürüz. Bu noktada şunu belirtmekte fayda var: Genel olarak Kimyasal Düğünü'nün hikâyesi ve alegorik öğretisi, John Dee'nin *"Hieroglyphic Monad"* isimli eseri ile hatırı sayılır benzerlikler içerir.[24]

---

18 Fama'ya göre Fama Fraternitatis'in de yazarları bu üçüncü kuşak üstatlardır.

19 Ayak (ölçü birimi): İngiliz birim sisteminde bir uzunluk ölçüsü birimidir. İngilizce tekili "foot", çoğulu "feet. 30,48 santimetreye eşittir.

20 Bu, simya eserlerinde sıklıkla rastlanan bir temadır. Ayrıca Hermes Trismegistus'un mezarının bulunmasına ve VITRIOL'e bir göndermedir. Yedigen, yedi sayısı; evrenin yaratışının yedi gününe göndermedir.

21 Tüm Çağların Gizli Öğretileri – Manly P. Hall. s. 436-442 tercümesi tercih edilmiştir.

22 en.wikipedia.org/wiki/Strasbourg

23 Christian Rosenkreuz o sırada 81 yaşına ulaşmış bir yaşlıdır.

24 Gül-Haç Aydınlanması – Frances A. Yates. s. 113.

John Dee[25], 1527 – 1608 yılları arasında yaşamış ve Kraliçe I. Elizabeth'in "007" diye imza atan baş danışmanıdır. Dee, matematikçi, astronom, astrolog, öğretmen, okültist, simyacı olup, güncel kriptolojinin babası olarak kabul edilir.[26] Öklid'in *Elementler* eserinin 1570'teki ilk İngilizce çevirisine önsöz yazan ve burada Vitruvius'u[27] överek kendisinden *"Baş Üstadımız"* diye bahseden Dee, bazı nedenlerle Masonluk tarihi dışında bırakılmıştır.

Bence, araştırmacı Kardeşler tarafından bu durum ve Dee incelenmelidir. Çünkü Dee sayısız neden ile bugün *Spekülatif Masonluk* dediğimiz sistemin oluşumu aşamalarında etkili olmuş ve sonrasında süreç içinde etkin roller de almıştır. Şahsi görüşüm, bu durumun Stuart Hanedanlığı ve Jacobite ayaklanmaları ile Hannover Hanedanlıkları çekişmeleri ile ilgili olduğudur.

Gül-Haç eserlerinin geneline baktığımızda, Rosenkreutz'un Hermes gibi, Hiram gibi, Noel Baba gibi gerçek bir kişi mi, yoksa bir sembol mü olduğunu anlamak pek olanaklı değildir. Daha çok Avrupa tarihinin düşün ve politik dönüm noktaları ile kesişen tarihlemelere sahip bir yaşam öyküsü olan bu kişiliğin, baskıcı Katolik Avrupa'nın içinden çıkarak bilginin kaynağı olan Doğu'ya gitmesi, burada öğrendiği ezoterik bilgileri Batı'ya yani Avrupa'ya geri taşıması… Döndüğü coğrafyada ve zamanda önce farklı, garip ve hatta komik, ardından tehlikeli olarak algılanan öğretileri kurduğu bir kardeşlik örgütü içinde ezoterik bir aktarım yolu izleyerek dönemin bilginlerine aktarması… Ve nihayetinde Protestanlığın babası Martin Luther'in doğum yılında ölmesi… Bunların hepsi art arda arada düşünüldüğünde, tüm hikâye mükemmel bir alegoriye dönüşmektedir.[28]

İster gerçek ister efsane olsun, Christian Rosenkreutz'un hikâyelerindeki mesajını şu şekilde özetlemek mümkündür:

"Hakikat, Katolik Kilisesinin asırlardan beri insanlara kabul ettirmek istediğinden farklıdır. Gerçek[29] *ise tabiatta gizlidir. Tabiatı iyi bilen, derinliğine inceleyen kimse, ölümsüzlüğü bulur."*

John Dee'nin "*Hieroglyphic Monad"* isimli eseri maalesef hâlâ Türkçemize çevrilmemiştir.

---

25 Gül-Haç örgütünün metinleri John Dee'nin ölümünden sonra basılmış olsalar da, Oxford Kütüphanesinde Harley'in el yazmalarında 501 sayfadan oluşan ve John Dee'nin kaleme aldığına inanılan Gül-Haç sırları bulunmaktadır. John Dee ilk bölümde simya ve tıbbi konulardan bahsetmiş, ikinci bölümde simya sözlüğü ve son bölümde de Gül-Haç örgütünde kullanılacak kuralları belirtmiştir.

26 Gül-Haç Aydınlanması – Frances A. Yates. s. 12-13.

27 https://en.wikipedia.org/wiki/Vitruvius (d. MÖ 80 ? , ö. MÖ 15). Marcus Vitruvius Pollio Mimarlık Üzerine adlı eserinde tüm binaların üç özelliğe sahip olması gerektiği fikrini ortaya atar; "firmitas, utilitas, venustas" yani "kuvvet, fayda, güzellik".

28 Masonluğun sembolik derecelerinin genel akışı ile paralel düşünülebilir.

29 Çeviri hatası veya eksiği yoktur; Hakikat ve Gerçek farkına dikkat edilmelidir.

Ancak; "*Kardeşlik Töresi",* "*Kardeşliğin İtirafı"* ve "*Christian Rosenkreuz'ün Kimyasal Düğünü"* nihayet Türkçemize 2021 yılı içinde tam olarak çevrilmiş ve bir kitapta toplanmıştır. Bu kitap KAYNAKLAR kısmında bulunabilir.

26 Aralık 1736 günü Paris Louise d'Argent Locasında yapılan Tekris Töreninde Hatip koltuğunda olan Andre-Michel Ramsey Kardeş, tören sonunda Royal Society'nin tüzüklerinden de esinlenilmiş olduğu, "*Masonluğun temelleri Operatif Mason Loncalarında değil Ortaçağın Şövalyelik Tarikatlerinde aranmalıdır*" dediği, Evrensel Masonluk fikri ile masonların dünya vatandaşı olduklarını söylediği, içi; bireysel özgürlük, evrensel kardeşlik, tek köken, eşitlik ve barış gibi insansever hislerin kıvılcımları ile dolu olan o meşhur söylevini yapar[30].

Bu konuşma, Aydınlanma Çağı Masonluğunun karakteristik öğelerini açıklamanın yanında, tüm Masonik öğretinin kökenini Haçlı Seferlerine bağlama iddiası ile büyük ölçüde şövalyelik öğretilerini içeren, Spekülatif Hür Masonluk içinde bizim şu anda "*Kırmızı Localar*" veya "*Felsefi Dereceler*" dediğimiz derecelerin doğuşunu tetiklemiştir.

Bundan sonra, 1740 ile 1773 yılları arasında birçok yeni derece ve bunları bir araya getiren yine onlarca rit ortaya çıkar. Rose Croix derecesinin kuruluşu da aynı döneme denk gelir. Bu isim ile bulunan en eski iki ritüel 1760 Strasbourg ve 1761 Lyon olsa da, tersimatlar bize Fransa'da Rose Croix Derecesi adı ve Roz-Kruva Şövalyesi sıfatı verilen derecenin ilk örneğinin Enfants de la Sagesse et Concorde (*Bilgeliğin ve Uyumun Çocukları*) Locasının 1757 yıldaki uygulamaları içinde olduğunu söyler. Bu derece, o dönemde Fransız Ritinin yedinci en son ve derecesi olarak "*Nec Plus Ultra*" yani En Yüce ve Aşılmaz – nihai olarak nitelendirilirken, aynı anda 1762 yılı Bordeaux Anayasası ile düzenlenmiş 25 dereceli Mükemmeliyet Riti'nin[31] 18. derecesi olarak karşımıza çıkar.

Bu rit 1 Mayıs 1786 tarihinde ise, Prusya Kralı Büyük Friedrich tarafından üzerine 8 derece daha getirilerek, 33 dereceye çıkartılmıştır, o sırada çalışmada bulunan 25. derecedeki 9 Kardeş 33. dereceye yükseltilmiştir. Daha sonra Berlin Anayasası ile bu ritin adı "Eski ve Kabul Edilmiş Skoç Riti" şeklinde anılmaya başlar. Gelinen son hal de, de Rose Croix derecesi bu ritin 18. derecesi olarak kalmaya devam eder.

---

30 Kaynaklar arasında bulunan Eren Erbabacan Kardeşimizin Sir Andrew Michael Ramsay hakkında verdiği konferanstan referans ile; Sir Ramsay'in bu söylevini ilk kez 1736 yılında Tekris Töreni sonrasında yaptığı, ikinci kez 31 Mart 1737 yılında çeşitli değişiklikler ile St. Thomas Locasında yaptığını ve bu ikinci söylevin yazılı metninin kaybolduğunu, üçüncü sefer ise bu yazının devamında bahsedeceğim gibi "Le Louis d'Argent" Locasında Paris Büyük Locası Büyük Üstadı Charles Radclyffe'in İs'ad Töreni sırasında yaptığını hatırlatmak isterim.

31 The Rite of Perfection : "Mükemmeliyet" veya "Olgunlaşma" veya "Tekemmül" veya "Yetkinleşme" Riti.

Çalışmamın başlarında da bahsettiğim gibi, çeşitli ritler içinde geçen bu derecenin ortaya çıkışında Stuart Hanedanlığı ve ile Hannover Hanedanlıkları çekişmeleri kolaylıkla gözlemlenebilir.

Özellikle bu noktada Şövalye Andre-Michel Ramsey Kardeşimizin etki ve ilişkileri dikkat çekicidir. İskoçya doğumlu ve Edinburgh Üniversitesinde eğitim görmüş Ramsey; 1723 yılında Katolik Hıristiyan kökenli Aziz Lazarus Şövalyeleri tarikatında şövalye ilan edilir, 1724'te Roma'da Jacobit hanesine girer. 1729 yılında Londra'da "Horn" ya da "Old Horn" Locasında Tekris edilir, aynı yıl Aralık ayında Royal Society üyeliğine de kabul edilir. 1730'da ise Ramsay'e Oxford Üniversitesi'nde Medeni Hukuk Doktoru Fahri Derecesi verilir.

Ramsay 1735 yılından sonra, Stuart Hanedanının 1724 yılında Fransa'ya sürgüne gönderilmiş kral adayları *Büyük Vâris James Francis Edward Stuart*[32] ile *Küçük Vâris Charles Edward Stuart*'ın ve *Prens Henry*'nin eğitimlerini üstlenir.

Ramsay, tanıştıkları sırada Sion Tarikatının[33] Büyük Üstadı olan, tanışmalarından bir süre sonra ise Fransız Masonluğunun Büyük Üstadı seçilen Charles Radclyffe'ın da yakınıdır. Bu önemlidir, çünkü malum söylevini üçüncü kez tekrarladığı yer yine Le Louis d'Argent Locasıdır ama bu sefer gündem Charles Radclyffe'in Paris Büyük Locası Büyük Üstatlık İs'ad Törenidir. Ramsay'in o sırada karşısında Paris'teki Hannover Hanedanı taraftarı Masonlarının çoğunlukta olduğu bir dinleyici kitlesi vardır.[34]

O dönemde Stuart Hanedanı üyelerinin Masonluğun önderleri olarak tanımlandığını akılda tutarken ve yukarıda saydığımız tarihleri dikkate alırsak; Fransa'ya iltica eden Küçük Vâris Charles Edward Stuart[35] veya onun himayesinde yapılan Spekülatif Hür Masonluk çalışmalarının içinde Fransa Arras'ta[36] 1747 yılında *"Jacobite Rose Croix"* şapitrini kurması, dereceye Rose Croix derecesi denmesi şaşırtıcı olmayacaktır.

Bu isim ve sembolün seçilmesi, İskoçya'da bazı Masonların İsa yerine Gül'ü içeren bir haçı kendi sembolleri olarak benimsemiş olmalarından kaynaklanır.[37] Derecenin sembolü olan haç, çok eskiden beri ölüm ve hayat sembolü olarak kullanılmıştır. Bu derecede,

---

32 Dedesinin babası 1567 yılında İskoçya tahtına çıkan VI. James – 1603'ten sonra ise Birleşik Krallığın tahtına çıkan I. James 'dir. Tam adı James Charles Stuart'tır.

33 Prieuré de Sion

34 Paris'in Hannover Hanedanı taraftarı Masonlarının çoğunlukta olduğu bir dinleyici kitlesi karşısında tekrarlanmış olan bu söylevin içeriği, Ramsay tarafından değiştirilmiş ve bu sefer Eski Ahit'e kuvvetle bağlı bir geçmişten, Haçlı Seferlerine, ve oradan din dışı, laik bir yapılanmaya geçilerek oldukça ilginç bir dönüşüm sergilenmiş olduğunu söyleyebiliriz. Hatta bu üçüncü söylevde; evrensellik anlayışı çerçevesinde "Yedi bağımsız bilim ve sanat" ile Ephraim Chambers tarafından yazılmış ünlü Masonik eser "Cyclopedia d'Ephraim"e atıfta bulunulmaktadır.

35 The History of Freemasonry – Albert Mackey. s. 356.

36 en.wikipedia.org/wiki/Arras

37 Bu siyasi bir göndermedir.

haçın dikey ve yatay kısımlarının birleştiği yerde bir Gül bulunur. Gül birçok kültürde sevginin, güzelliğin ve aşkın sembolüdür.[38] Aynı zamanda ölümden doğan ölümsüzlüğü, hayatın devamlılığını ve ölümde kurtuluş olduğunu gösterir.

Bu iki kadim sembolün birleşmesi ile oluşan Gül-Haç sembolizmasını, fiziksel bedenin yaşam (*haçın dikey kısmı*) ve ölümün (*haçın yatay kısmı*) döngüsü içinde merkezinde ilahi kaynağı olan bir ruhun (*ortadaki gül*) bulunduğu ve bunun da bu döngü içinde fiziki dünyaya gelip gittiği, bu şekilde ilahi özün yok olmayacağı ve biz insanların idraki içinde bunun ölümsüzlüğe denk geldiği şeklinde yorumlanabilir.[39]

Gül-Haç'ın Masonik sembolizması içinde bazı ritlerde çalışma önlükleri üzerinde bulunan, başka yiyecek olmadığında kendi göğsünü yaralayarak, kendi kanı ile yavrularını doyurma fedakarlığı gösteren pelikan, özellikle Ortaçağ Avrupa'sında Kilisenin kullandığı ilahi güzelliğin kutsal bir sembolüdür. Bu sembol dünyanın günahları için kanını döken bir Kurtarıcı Mesih İsa'ya yapılan atıftır.[40]

Manly Hall, Tüm Çağların Gizli Öğretileri kitabında bu sembolizmayı şöyle açıklar:

"Kendi göğsünde açtığı yaradan yavrusunu besleyen pelikan, hem fedakarlığın, hem de dirilişin uygun bir sembolü olarak kabul edilir. Hıristiyan mistik için pelikan, insanlığı (yavru kuşları) kendi kanını kurban ederek kurtaran Mesih'i ifade eder. Gül-Haçlılar için pelikan, "simya deneylerinin yapıldığı kaplardan birini ve onun kanını, adi metallerin (yedi yavru kuşun) ruhsal altına dönüştürüldüğü gizemli tentürü (yani Felsefe Taşı'nı) temsil ediyordu. Yani pelikanın kanı, insanın cehaletin esaretinden bilgeliğin bahşettiği özgürlük durumuna yükseltildiği Gizli Çalışmayı temsil eder.

Pelikan, genellikle "pembe haç" veya "Gül-Haç" altında gösterilmiştir. Pelikan ve gül birlikte, insani ve ilahi sevgiyi sembolize eder. Anne kuş, Yaradan'ın sevgisini, Yunanca eros (aşk) kelimesinin harflerinin yeniden düzenlenmesi olan gül ise, insanların birbirine olan sevgisini temsil eder".

Bunlarla birlikte bir tarafta Christian Rosenkreuz'un hikâyeleri ile buradaki alegori ve sembolizma, diğer yandan Spekülatif Hür Masonluğun o dönemdeki baskın tüm ritüel ve derecelerinin deist yapıları ve üzerine Aydınlanma çağı düşüldüğünde, Rose Croix derecesinin isminin tersine felsefesinin, ritüelinin ve sembolizmasının tamamen Katolik Hıristiyan olması şaşırtıcıdır.[41] Ayrıca uygulanan derecelerin ritüelleri içinde Christian Rosenkreuz'dan da hiç söz edilmez.[42]

---

38 A New Encyclopaedia of Freemasonry – Arthur Edward Waite. s. 369-371 arasında Gül sembolizması için farklı örnekler incelenebilir.

39 Christian Rosenkreuz'un başta İsa ve Hiram olmak üzere daha nice örneklerinde olduğu gibi ölümsüzlük, yeniden doğuş vb. alegorilerle anlatıldığını görüyoruz.

40 The History of Freemasonry – Albert Mackey. s. 358.

41 A New Encyclopaedia of Freemasonry – Arthur Edward Waite. s. 372–375 arasında farklı Rose Croix derecesi yaklaşımları hakkında ve A. E. Waite'in yorumu ile doğru derecenin öğretisinin "arama, acı çekme ve elde etme" üzerine olduğunu anlatan kısım incelenmelidir.

42 İlgili ritüellerin bazılarında Christian Rosenkreuz'dan bahsedildiği gözlemlenebilir.

Son tahlilde Masonik bakış açısı ile incelemelerim sonucunda gördüğümü kısaca özetlemem gerekirse: Masonluk içinde o ya da bu şekilde var olan Rose Croix derecesinin Valentin Andrea'nın yazdığı üç eser ve/veya Christian Rosenkreuz'un öğretileri ile açık bir bağlantısı görülmemekle birlikte, çeşitli ritlerde işlenen ilgili derecenin dünya üzerinde uygulanışı ve vermek istediği temel erdemler coğrafyadan coğrafyaya farklılıklar göstermektedir. Derecenin tarihçesi ve bazı farklı uygulamalarındaki dil, öğreti ve sembolleri ise oldukça politiktir. Hatta Albert Mackey'in The History of Freemasonry eserinde görülebileceği gibi, kendi uygulaması hariç diğer yorumlar veya ritüeller reddedilir. Bu yüzden de Kardeşlerimizin bu konudaki incelemelerini tarihsel perspektiften yaparken, dikkatlerini 1500 – 1700 yılları arasındaki dönemin politik durumu ve özellikle hanedanlık savaşlarına, ezoterik konular üzerine yaparken Gül-Haç'ın metinleri içinde Christian Rosenkreuz Kimsayal Düğünü'ne vermelerini ve Şövalye Andre-Michel Ramsey'in hayatını[43] ve özellikle nutkunu incelemeleri önerilir.

KAYNAKLAR

1. Tüm Çağların Gizli Öğretileri – Manly P. Hall
2. Gül-Haç Aydınlanması – Frances A. Yates
3. Gül-Haç – Ömer Tecimer
4. Gizli Cemiyetler Kitabı – Joel Levy
5. Spekülatif Masonluğun Doğuşu – İVAL Çalışmaları
6. The History of Freemasonry – Albert Mackey
7. A New Encyclopaedia of Freemasonry – Arthur Edward Waite
8. Gül-Haç Kardeşliği'nin Orijinal Metinleri – Anonim (Mavi Kalem Yayınevi)
9. Sir Andrew Michael Ramsey (19 Şubat 2002) – Eren Erbabacan
10. Şövalye Andre-Michel Ramsey'in Nutku
11. Rosenkreuz – Umur Çolgar
12. Yeni Atlantis – Francis Bacon (Kabalcı Yayınevi, Latinceden çeviri)

43 Keyhüsrev'in Yolculukları – Şövalye Andrew Michael Ramsay (Çeviren: Tahsin Ünal). s.15-99 arasındaki bölümde Şövalye Ramsay'in yaşam öyküsü ve Roma döneminden itibaren bölgenin tarihçesini hakkında bilgi edinmek için okunması tavsiye edilir.

ULUSAL AYDINLANMA VE MASONLAR

Cafer GÜRBÜZ

Every human being should contribute to community life at a certain time in a certain place. If an individual doesn't do his share he becomes a being that goes against society. An individual's value is evaluated according to his contribution to society. There are many people who runaway, be thankful, follow the same path and then vanish. This kind of life isn't useful for the one and the others. But there are also different people. They leave their mark on everything. They are unforgettable and live forever. These people are hard working, productive, disciplined, broad horizon and clever. To be an individual like this one should undergo some certain education and follow some certain footsteps. These people comment events in their age and guide the others in their way. We call these people as enlightened.

Masons who were pioneering and progressive for centuries joined, contributed and pioneered the enlightenment movement in Anatolia both during Ottoman Empire and The Republic of Turkey. Dozens of our brothers participated in the reforms. We remember them all with respect and gratitude. In this paper it was aimed to mention and remind the names of these brothers who succeeded the first and contributed the national enlightenment.

Üç elma metaforunu hatırlarsak; birinci elmayı Havva Anamız aldı, Âdem Babamıza verdi. Birinci elmanın rolü oldukça büyük. İnsanın mekân değiştirmesine neden oldu. Kendi kaderini eline alış sürecinin başlangıç noktasıdır. Bağışlanan özgürlüğü kabul etmeyip, kendi olma yolunda adım attığı için, Havva Anamız aydınlanmanın ilk lideri mi? Çünkü özgür yaşam eylemle başlar.

İkinci elma Newton'nun kafasına düştü. Uykusundan uyandırdı insanoğlunu. Bilimsel devrimin simgelerinden oldu. İnsanoğlu, bu olayla aklıyla doğa yasalarını kavramaya

başladı. Âdemoğlu bu iki elmanın etkisini asla unutmadı. Görüldüğü gibi, insanlık ne zaman ileriye doğru bir adım atsa ya da sıkışsa yardımcısı elmadır. Peki, üçüncü elma nerede? Bu konularda söylentiler oldukça fazla. Şimdi üçüncü elmayı her özgür insan gibi aklımızla aramaya başlayalım;

Her insan; belli bir zamanda, belli bir yerde, toplum hayatına katkıda bulunmak zorundadır. Bir insanın değeri, toplum hayatına yaptığı katkı ile ölçülür.

İşin kolayına kaçan, haline şükreden, çoğunluğun geçtiği yoldan geçen, sonra da silinip giden insanlar vardır. Böyle bir yaşamın ne sahibine, ne de başkalarına faydası olur. Bir de bunun zıddı olanlar vardır. Her şey onların damgasını taşır. İstesek de unutulmazlar, sürekli yaşarlar. Bunlar; çalışkan, üretken, disiplinli, geniş ufuklu, akıllı insanlardır. Bir insanın böyle bir özelliğinin olması için; belirli bir eğitimden geçmesi ve bazı izleri sürmesi gerekir. Bu insanlar yaşadığı çağda, olup bitenleri yorumlar ve bu yönde kendi halkını yönlendirirler. Biz bu kişileri "AYDIN" diye tanımlarız.

Aydın; aynı zamanda ülkesinin geleceğine harç taşıyan kişidir. Ulusal değerlerin, geleceğe aktarılmasında katkıda bulunmak; ulusal değerleri savunmak; bunun için mücadele etmek, aydının asli görevidir. Aydın, kendi uzmanlık alanı dışında da düşünce ve bilgi üreten, bilimsel dünya görüşünü benimsemiş ve özümsemiş, toplum, doğa, evren gibi konularda somut tahliller yapabilen ve çözüm önerileri sunan insandır. Yol çizen, yöntem belirleyen insandır aydın. Aydın tanımı gereği, aklı ile inatla toplumu iyi yönde geliştiren insandır. Aydın tarihsel ve toplumsal bir üründür.

Aydınlanma ise; merkeze insan aklını ve eylemini koyarak, sorun çözmeye yönelik bir çabanın tarihidir. Aydınlanmada hedef akla dayalı, bilimsel tutum içinde, mutlu, özgür, kısacası insanca bir yaşam arzulanmasıdır.

Kant aydınlanmayı şöyle tanımlar: "*Aydınlanma akıl yolu ile ve başkalarının yol göstermesi olmaksızın, insanın kendi neden olduğu cehaletinden kurtulmasıdır. İnsan, aklını kullanmadığı için karanlıktadır.* İnsan, içine düştüğü karanlıktan, kendisi sorumludur. İnsan, dışsal bir otoritenin rehberliği olmadan*, aklını kullanma cesaretini göstermediği ve sorumluluktan kaçtığı için karanlıktadır. Aklını kullanmaya cesaret et*".

Aydınlanma; tamamlanmış bir proje değil, belirsizliklerle ve tehlikelerle dolu bir süreçtir. Mehmet Genç'e göre; Özgür irade karşısında bağnazlık, özgür eylem karşısında kaba güç, özgür düşünce karşısında cehalet yer alır. Cehalet; aydınlanma karşısında bilinçli bir direniştir.

Aydınlanma sonucunda 'Her türlü otoriteye, sorgusuz sualsiz boyun eğmenin' yerini 'özgür düşünce' alır.

Aydınlanma insanın 'Kendini Bil'mesinin serüvenidir.

Aydınlanmanın yorumu her ülkede farklıdır, anlamanın zorluğu da buradan kaynaklanmaktadır.

Kardeşlerimiz

Atalarımız "Özü olanın izi olur" demişler. Bu çalışmanın amaçlarından birisi de, bu özlü izlerin sürülmesi ve bu izlerin neler olduğunu anlamaktır. Masonlar; Anadolu'da hem Osmanlı İmparatorluğunda, hem de Türkiye Cumhuriyeti Devletinde aydınlanma hareketine katıldılar, ciddi destek verdiler, hatta öncülüğünü yaptılar denebilir. Onlarca kardeşimiz katıldı bu reformlara. Hepsini saygı ve minnetle anıyoruz. Bu yazıda bazı kardeşlerimizin konunun gereği başlıklar halinde yazılmasının nedeni, bu kardeşlerimizin ilkleri başarmaları idi. Ulusal aydınlanmada emeği geçen, ama başlık olarak anlatılmayan kardeşlerimizin de adları anılarak yaşatılması arzulanmıştır. Ayrı başlık altında değil de, bazı kardeşlerin sadece adlarının belirtilmesi, bazı kardeşlerimizin ise öne çıkarılması, diğer kardeşlerin yaptıklarının önemsiz olduğu anlamı çıkartılmamalıdır. Cumhuriyet döneminde ise Eğitim Bakanı olarak görev yapmış kardeşlerimiz konunun akışı ve önemi gereği özellikle öne çıkarılmıştır.

Yüzyıllar boyu öncü ve ilerici olan kişiler, Osmanlı İmparatorluğunda da reform hareketine katılmışlardır. Bunun ilk örneği kültür tarihimizin önemli kişilerinden biri olan İbrahim Müteferrika'dır.

İbrahim Müteferrika (1673-1747)

Macar asıllıdır. Ezoterik bir tarikat olan, Servetus'un (1511-1553) kurduğu unitarianism (veya doğduğu yer olan Erdellilerin deyimi ile Unitariuş), tarikatına bağlıdır. Bu tarikat Teslis fikrine karşıdır. Erdel'de; dinsel özgürlük, tolerans, din ve devlet ayırımı mevcuttu. İbrahim böyle bir ortamda, Ünitariuş Kilisesine bağlı okuldan mezun oldu. Diplomat, tarihçi, bilim adamı, yazar ve matbaacıdır.

Risale-i İslamiye diye bilinen eserinde, Osmanlı'nın gerilemesinin nedenlerini araştırdı, batının devlet şekillerini inceledi. Osmanlı Devletindeki çarpıklıkları inceledi, ıslahat çarelerini araştırdı. Çağdaş devletlerin, akli, yani dinden ve gelenekten gelmeyen yöntemlerle idare edildiğini ilk kez yazdı. Devlet idaresinde bilimin, özellikle de coğrafya bilgisinin, önemli olduğunu uzun uzun anlattı.

İbrahim Müteferrika›nın Müslümanlığı kabul ettiği de, esir alındığı da şüphelidir, bu konuda kesin kanıt yoktur. Asıl adının Abraham olduğu tahmin ediliyor. İbrahim Müteferrika›nın düşüncelerinde, batının aydınları ile kıyaslanacak kadar yenilik ve derinlik vardır. Hazırladığı bir raporda geri kalmamızın nedenlerini sekiz maddede topladı;

1. Kanunları uygulamamak,

2. Adaletsizlik,

3. Devlet işlerinin ehliyetsiz ellere düşmesi,

4. Bilim adamlarının fikirlerine tahammülsüzlük,

5. Modern askeri teknolojiden habersizlik,

6. Orduda disiplinsizlik,

7. Rüşvet ve devletin öz kaynaklarının kötüye kullanılması,

8. Dünyadan habersiz olmak.

Görüyoruz ki İbrahim Müteferrika farklı ve yeni görüşleri olan bir aydındır. O'nu Türk aydınlanma tarihinin öncü bir düşünürü olarak kabul edebiliriz.

Mehmet Kaplan'a göre; Osmanlıda iki aydın tipi vardı: Medreseden yetişen ulema ve Tekkeden yetişen veli. Ulema; doğru ile yanlışı, iyilikle kötülüğü, meşru ile gayrı meşruluğu, dini esaslara göre ayırt eder, iktidar ile uzlaşmada sakınca görmez, hatta onunla anlaşmayı kitabına uydurarak meşrulaştırır. Ulema; aklından çok hafızasını kullanır. Halk üzerinde veli dervişler de önemli rol oynar (Hacı Bektaş Veli, Yunus Emre, Pir Sultan Abdal ve ardılları). Kendilerini ulemadan üstün görürler, iktidar ile uzlaşmazlar, eleştirirler. Köprülü'ye göre bunlar, şamanların devamıdır.

Yeni Aydın tipi ise gücünü, akıldan, bilimden ve özgür düşünceden alır.

Mustafa Reşit (1800-1858)

Yeni Aydın tipinin öncülerindendir. Usta bir diplomat ve iyi yetişmiş bir devlet adamıydı. 4 kez Hariciye Nazırlığı, 6 kez Sadrazamlık, 6 kez Elçilik yaptı.

1800'de yoksul doğdu, 10 yaşında babasını kaybetti. Medreseyi bitiremedi belki de bu, onun modern okullar kurmasını kolaylaştırdı. Mustafa Reşit çağdaşlaşma için eğitimin, ilk-orta-yükseköğretim olarak planlamasını yaptı, ama engellemeler yüzünden çok başarılı olamadı.

Kasım 1839'da Gülhane'de Sadrazam Mustafa Reşit Paşa, **Tanzimat Fermanı** denilen bildiriyi okudu. Bu, Osmanlı'da, "İnsan ve Yurttaş Hakları" bildirisinin, tanınması demek oluyordu. Bununla, soyları ve dinleri ne olursa olsun, İmparatorluğun bütün uyruklarına eşitlik getiriyordu.

Reşit Paşa, usta bir diplomat ve ülkesine başarı ile hizmet eden iyi yetişmiş bir devlet adamıdır. Aydınlık bir geleceğin ve insanca yaşanan bir ülkenin hayalini kurdu. Londra ve Paris'e gitti, fabrikaları inceledi. Öğrenmeye devam etti, çünkü öğrenmenin sınırı yoktu onun için. Tiyatroya gidiyor, toplantılara katılıyor, bakanlarla tanışıyor, gazetecilere,

eleştirmenlere yakın duruyordu. Bir yandan ülkesi için mücadele ederken, bir yandan da hayatta kalmak için de mücadele ediyordu. 1854 yılında medrese öğrencilerinin baskınından oğlu Cemil'in evine sığınarak kurtuldu. Cesareti, ahlakı ve karakteri ile aydınlara örnek oldu. Mustafa Reşit, Tanzimat ile etle kemik gibidir. Şinasi onun için "*Medeniyet Peygamberi*" tanımlaması yaptı.

Avrupa'da, "Özgürlük, Eşitlik, Kardeşlik" sloganı ile başlatılan 19. yüzyıl devrimleri, Osmanlı aydınlarını da etkiledi. Balkan ülkelerinin adım adım Osmanlı'dan kopması, Türk aydınlarını da yeni bir arayışa yöneltti. Kendi içine kapanan toplumların, yeni bir şey yaratmasına olanak yoktur. Bu yüzden bu dönemde az da olsa Avrupa'ya gençler yollandı. Açılan "Tercüme Odaları" bir okul görevi yaptı. Şinasi, Mithat Paşa, Ziya Paşa, Namık Kemal, Ali Suavi gibi Kardeşlerimiz, ülkenin köklü bir reformla düzlüğe çıkacağını savunuyorlardı. Paris ve Londra'yı tanıyan bu Kardeşlerimiz, toplumsal aydınlanmanın da önderi haline geldiler. Genel olarak, ulusal aydınlanmanın başlangıç dönemi olan 19. yüzyıl, aynı zamanda vatan, meşrutiyet, parlamenter yönetim, demokrasi, laiklik, kadın hakları, halkçılık konularının da gündeme geldiği bir dönem oldu.

Mustafa Reşit Paşa'nın Paris'e gönderdiği gençler bir kütüphaneye dadanmış. Oradan sorumlu müdür bunları her gün ilgi ile izlermiş. Nihayet bir gün sormuş:

- Siz nesiniz? Bizimkiler bakışmışlar, hep birden:
- Müslümanız, demişler. Fransız:
- Bu sizin dininiz. Milliyetiniz nedir?
- Biz Osmanlıyız demişler. Adam gene tatmin olmamış:
- Bu sizin tabiiyetiniz. Fakat milliyetiniz nedir?

  Bizimkiler şaşkın ve suskun?
- Bakın, demiş şuradakini görüyor musunuz? Ona sordum Rus'um dedi, Şuradaki Alman olduğunu söyledi, ben Fransız'ım.
- İşte o vakit Türk olduğumu anladım der, Genç Osmanlı.

Bu olayı yaşayan Genç Osmanlıların arasında ilerleyen yıllarda bugünkü anlamda ilk kez "millet" kavramını kullanması nedeniyle Şinasi'nin de olması muhtemeldir. Şinasi'nin bu gençler arasında olup olmadığına dair kesin bilgiler olmamakla birlikte, şurası kesindir ki; bu gençler yurda döndükten sonra dil, ulus, basın gibi kavramları daha sık kullanmaya başlamışlardır.

Şinasi (1826-1871)

Mustafa Reşit Paşa, Şinasi'yi Avrupa'ya "Ulumu İktisadiye Maliye" okumaya gönderdi.

Ancak o ne için gittiğini unutarak edebiyata daldı. Yurda döndükten sonra da maliyeden hiç bahsetmedi.

Avrupalının tahlile zorlayan soruları karşısında düşünmeye başlamıştır aslında. Şinasi, Paris'te, dil, ulus, yazı, basın, gibi sorunları inceledi. Uygarlığın önemini kavradı. Ulusun uygarlaşması için, önceliğin sanayi değil, eğitim olduğu kanısına vardı. Türk olarak ilk gazeteyi çıkaran kişidir. 1861'de Tercümân-i Ahvâl Gazetesini, 1862'de ise, Tasvir-i Efkâr Gazetesini çıkardı.

Şinasi "*Aklın ve* Özgür Düşüncenin Sesi" diye tanımladığı gazeteyi, halkın anlayacağı dille yayınladı. Şinasi, dil ve edebiyatta çağdaşlaşmanın öncüsüdür. "Şair Evlenmesi" adlı yapıtında, geleneksel yazı yazma kurallarını çiğnedi, konuşma dilinde yazı yazma denemesine girişti. Aynı eserinde kadın haklarına da değinir. Halk sözlerinin, edebi değeri olduğunu gösterdi ve toplayarak kitaplaştırdı. Batılı anlamda ilk fabl örneklerini yazdı. Onun açtığı çığır sayesinde, yazma dili Türkçe sadeleşti. Noktalama işaretlerini ilk kullanan kişi Şinasi'dir. Şinasi, güzel söylemekten çok, net söylemeye, düşünceyi dolaysız anlatmaya özen gösterdi, çok kısa sayılan cümleler yazdı. Şinasi'nin en çok üstünde durduğu kavram; akıldır. Sanat anlayışının temelinde akılcılık yatar. "İnsana onur veren akıl ve bilgidir" diye seslenir. Bir kasidesinde; aklın iyiyle kötüyü ayırmasını, güneş ışığının renkleri ayırmasına benzetir.

Şinasi, dinsel düşünceye karşı bir tavır içinde değildir, karşı çıktığı yan, aklın küçümsenmesidir. Şinasi'ye göre akıl kaostan düzene geçişte en büyük rehberdir. Sakalını kestiği için (hastalıktan mı kestiği yoksa kendi isteği ile mi kestiği tam net değildir) devlet memurluğundan çıkartıldığında, "Kafamın içindeki bilgiye bakacaklarına, çenemdeki kıllara bakıyorlar" diye isyanını dile getirir.

Şinasi yazılarında, ilk kez bugünkü anlamında, MİLLET kelimesini kullandı. Ona göre milletin varlığı ve kimliği, devletin özünü oluşturur. Şinasi, vatandaşın kendi vatanının menfaatleri hakkında fikir beyan etmesini bir hak olarak görür. Şinasi, Reşit Paşa'ya "Ey ahali-fazlın reis cumhuru" diye hitap etmesi, o devirde müthiş bir cesaret örneğidir. Şinasi, Tanrı'nın varlığını akıl yolu ile anlamak gerektiğini, bunun için kitaplara gerek olmadığını söyler.

Niyazi Berkes'e göre "Hem laikliğin, hem ulusçuluğun asıl öncüsü Şinasi'dir. Yeni Osmanlıların hiçbiri, din, devlet, dil konularında Şinasi'nin bıraktığı yerden bir adım ileriye gitmemiştir. Yine Berkes'e göre; Şinasi dil, anlam ve terimler açısından Namık Kemal'den daha moderndir. Şinasi "Halkı aydınlatmadıkça politik eylemde başarı sağlanamaz" der.

"İnsanlık milletim, yeryüzü vatanımdır" diyen Şinasi ilklerin insanı ve gerçek bir aydındır.

Namık Kemal (1840-1888)

Yazdığı şiirlerin içeriğinden dolayı "Vatan Şairi" olarak tanınan Namık Kemal eylem insanıdır. Şinasi ile tanıştığında 21 yaşında idi. Şinasi'den bir çırağın ustasından ne öğrenmesi gerektiyse onu öğrendi. Edebiyatı düşüncelerini yaymak için kullandı. Türk tiyatrosuna batı tiyatrosu anlayışını getirdi. Paris'te uzun yıllar kaldığı halde Fransızca konuşulan bir locaya değil de, yurda döndüğünde Rumca ve Türkçe çalışan (Prodoos - İlerleme) Locasına girmeyi tercih etti. Bunu yaparken de, Tanzimat Fermanının önerdiği ülküye bağlanıyordu; soyları ve dinleri ne olursa olsun, imparatorluğun bütün uyrukları arasında eşitlik görüyordu.

Fransız Devrimini, İslami bakış açısına göre yorumladı. Namık Kemal; Osmanlının çöküş nedenlerini ve tersine çevirmenin yollarını aramıştır. Düşüncelerinde zaman zaman çelişkiler görünmesi eleştirilir. Örneğin; Fransa'dan söz açılınca, Paris Komününü savunacak kadar devrimci, ülkede ise padişahçıydı. Çelişkileri zamanın koşullarına göre değerlendirilmelidir.

Ütopyalar, kişinin toplumsal, ekonomik ve politik görüşlerini yansıtır. Namık Kemal'in ütopyasında; herkes ahlaklıdır, bilinçlidir, akıllıdır. Mahkemelerde adalet hüküm sürer, hükümet halkındır, özgürlük vardır, herkes mutludur. Orada herkes kendi padişahıdır. Kardeşimiz Hüseyin Cahit Yalçın, Namık Kemal hakkında şunları söylüyor; "*Gençlerde yurt ve özgürlük* aşkını uyandırmak bakımından Namık *Kemal'e bu ülke, sonsuza değin bir borç y*ükümlülüğü ile bağlı olmalıdır.»

Namık Kemal, Ali Suavi gibi kardeşler sayesinde 1876 yılında 1. Meşrutiyet; Talat Paşa, Hüseyin Cahit, Resneli Niyazi gibi kardeşlerin öncülüğünde 2. Meşrutiyet gerçekleşti.

Ziya Gökalp (1876-1924)

Ziya Gökalp, Osmanlı İmparatorluğu ile Türkiye Cumhuriyeti arasındaki, geçiş döneminde yaşadı. Ziya Gökalp; belirli bir düşünce sistemini geliştiren düşünür olmaktan çok, toplumun ihtiyaçlarını inceleyen ve değişen koşullarda yeni çareler arayan bir sosyologdur. Ümmet toplumundan, ulus toplumuna geçişte büyük katkıları olmuştur. Sanıldığı gibi Ziya Gökalp'ın ırkçı görüşleri yoktur. "İnsan kişiliğimiz bedenimizde değil ruhumuzdadır. Milliyette soy sop değil kültür aranır" diyen odur. Kadın-erkek ve eğitim eşitliğini savundu. Üniversitede 6 yıl (1913-1919) hocalık yaptı ve önemli etkinlikleri oldu;

- Üniversite özerkliğine, düşünce özgürlüğüne saygı gösterdi ve bu kavramların yerleşmesi için uğraş verdi.
- Üniversite eğitiminin ilk defa bir sistem içinde ele alınmasını savundu.

- Üniversitenin en önemli görevinin öğretim kadar, araştırma olduğunu ısrarla vurgulamıştır.
- Ulusal kültür kavramını Edebiyat Fakültesinde şekillenmesine öncülük etmiştir.
- Üniversitede yayınları başlattı, çok sayıda genç lisans üstü eğitim için Avrupa'ya gönderildi.

Gökalp'ın çabaları ile Şeyhülislam kabineden çıkartıldı. Mahkemeler Adalet Bakanlığına, medreseler Eğitim Bakanlığına bağlandı. Yaşamı sürgün, hapis ve mücadele içinde geçti. 15 yaşında yazdığı bir şiirde "Ey sultan sen çekil, hükümran biziz" diyen, yine küçük bir öğrenci iken bir törende "Padişahım çok yaşa" demeyi reddedip "Milletim çok yaşa" diye haykıran odur. 1909'da İttihat ve Terakki'nin Selanik'teki (Selanik'e Kâbe-i Hürriyet deniyordu) kongresinde Mustafa Kemal ile tanıştı. Muhtemelen Selanik'te tekris oldu.

28 Ocak 1919 günü tutuklanarak Malta'ya sürgün edildi. Daha önce gelenlerle birlikte 145 kişi oldular. Tespit edilebildiğim kadarıyla 15 Kardeşimiz Malta'ya sürgüne gönderilmişti: **Ali İhsan Sabis, Yunus Nadi, Ali Fethi, Şeyhülislam Hayri Efendi, Hüseyin Cahit, Ahmet Ağaoğlu, Rauf Orbay, Ahmet Emin Yalman, Şükrü Kaya, Halim Paşa, Mithat Şükrü Belada, İsmail Canbulat ve Abdülhalik Renda ve Ziya Gökalp**. 1919'da Malta'da tam 1484 Mason yaşıyordu.

Ziya Gökalp 2 yıllık sürgünde kızlarına 572 (600 sayfa) mektup yazdı. Sürgünlere, hemen her gün konferans verdi, adeta tek kişilik üniversite kurmuştu. Verdiği konferansların toplamı 922 kitap sayfasıdır. Sürgünden sonra Anadolu'ya geçerek, Kurtuluş Savaşı'na destek verdi. Cumhuriyet devrimlerinin tamamını göremeden, 48 yaşında yaşamını yitirdi.

O bir aydındı, tıpkı **Gazi Osman Paşa, Mithat Paşa, Besim Ömer Paşa, Resneli Niyazi Bey, Talat Paşa** gibi.

Aydınlanmayı, son derece karanlık bir dünyada, birdenbire yanmış bir ışık gibi görmek yanlışına düşmemeliyiz. Bu, uzun bir süreç ve büyük değişimler demektir. Bu yüzden, gerçek aydın bakışı, aydınlanmanın sürekliliğini gören insanın bakışı olacaktır. Avrupa'da, kilise egemenliğine başkaldıran burjuvaya benzer sınıfsal taban, Türkiye'de yoktu. Ancak, Anadolu Müslümanlığının yapısında laik devletin dayanakları vardı. Alevi - Bektaşi geleneğinin olması, Hıristiyanlarla birlikte yaşaması ve tasavvufun etkisi ile hoşgörü olduğunu söyleyebiliriz. Anadolu insanının yaşam biçimi, Hacı Bektaş Veli, Yunus Emre, Ahi Evren, Hoca Nasrettin, Nesimi, Pir Sultan Abdal, Kaygusuz Abdal gibi bilgelerden etkilenmiş ve şekillenmiştir.

Batıda uzun yıllar süren aydınlanma sürecini, Anadolu'da kısa zaman dilimine sığdırmak gerekiyordu. Çünkü çok geç kalınmıştı. Sınıfsal dayanaktan yoksun ülkemizde, aydınlanma ancak kültür ve eğitim seferberliği ile olabilirdi. Devrimci devlet, bunun

bilincinde olduğu için, Eğitim Bakanlığına ayrı bir önem verdi. Zaten Gazi demiyor muydu? **"***Cumhurbaşkanı olmasam Milli Eğitim Bakanı olurdum*" diye.

Mustafa Kemal'in Eğitim Bakanlıklarına çoğunlukla kardeşlerimizi seçmesi bir tesadüf değildi; **Rıza Nur, Şükrü Saraçoğlu, Vasıf Çınar, İsmail Safa, Mustafa Necati, Refik Saydam, Reşit Galip, Zeynel Abidin Özler ve Hasan Ali Yücel**.

Bir yandan, Ülkü Mabedini yapmak için Ham Taşını yontan kardeşlerimiz, diğer yandan da içinde bulunduğu sosyal çevreye ve yaşamayı arzu ettiği Türkiye'ye, nasıl bir katkı yapabilirim diye proje üretiyorlardı. Kardeşlerimizin ve aydınlarımızın şüphesiz en büyük şansı "**Benim manevi mirasım akıl ve bilimdir**" diyen Mustafa Kemal önderliğinde çalışmalarıydı. Aydınımız bir sınavdan diğerine geçerken arınıyor, kalbini ve aklını büyütüyordu.

Mustafa Kemal aydın hakkında: "*İslam dünyası iki ayrı topluluktan oluşmuştur. Biri çoğunluk olan halk; öteki azınlığı meydana getiren aydınlar. Bu iki sınıf arasında tam bir zıtlık***, tam bir muhalefet vardır. Aydınlar, asıl kitleyi kendi amaçlarına götürmek ister; halk ise aydın sınıfa bağlı olmak istemez. Aydın sınıf, halkı kendi inancına göre inandırmayı başaramayınca, başka yöntemlere başvurur. Halka baskıda bulunmaya başlar. Arkadaşlar, başarılı olmak için aydın sınıfla halkın anlayışı ve amacı arasında uygunluk olması gerekir. Yani, aydın sınıfın halka aşılayacağı ülküler, halkın ruh ve vicdanından alınmış olmalıdır. İnceleme ve araştırmalarımıza zemin olarak çoğu kez kendi ülkemizi, kendi gelenek ve göreneklerimizi, kendi özelliklerimizi ve gereksinmelerimizi almalıyız. Aydınlarımız belki bütün dünyayı, diğer tüm ulusları tanır, lakin kendini bilmez. Aydınlarımız, ulusumu en mutlu ulus yapayım der. Başka uluslar nasıl olmuşsa, biz de aynen öyle yapalım der. Lakin düşünmeyiz ki,** *böyle kuram hiçbir devirde başarılı olmuş değildir. Bir ulus için mutluluk olan şey, başka uluslar için felaket olur. Asıl temeli, kendi içimizden çıkarmak zorundayız*". diyordu.

Ulusal mücadele ve onu izleyen devrimler genç bir kuşağın omuzlarında yükseldi. Türkiye'nin, bağımsız, çağdaş, laik, uluslararası ilişkilerde saygın bir konuma gelmesinde büyük sorumluluklar yüklenen gençleri, bugün artık pek tanımıyoruz. Üstelik bunların çoğu kardeşimizdi. Bu gençler, kurtuluşta silaha sarılmakta geç kalmadılar. Zaferden sonra ise, biz onları çağdaş Türkiye'nin temellerini atarken görüyoruz. Sanki Ülkü Mabetlerine harç taşıyorlardı. 30 yaşında bile olmayan bu gençlerin başarıları bir destandır. Ne yazık ki hepsi aramızdan genç yaşta ayrıldılar. Onlar, Cumhuriyetin kuruluş felsefesini ve amacını çok iyi kavrayan hem düşünce, hem de eylem adamlarıdır. İslam coğrafyasında tektir, özgündür **Türkiye aydınlanması**.

Mustafa Necati (1894-1929) ve Hüseyin Vasıf Çınar (1896-1935)

Mustafa Necati Türkiye Cumhuriyeti'nin "*En Sevimli Eğitim Bakanı*". Ulusal Eğitimin

kurucusu, hukukçu, gazeteci, öğretmen, İzmir İhtiyat Zabitleri Teavün Cemiyeti kurucusu, İslam Memurini Teavün Cemiyeti kurucu üyesi, Müdafaa-i Hukuku Osmaniye Cemiyetinin en ateşli üyesi, Reddi-İlhak Cephesi kurucusu, Kızılay ve Çocuk Esirgeme Kurumu aktif üyesi, Altay Spor Kulübü kurucusu, Muallimler Birliği Başkanlığı, Balıkesir Barosu kurucusu, Balıkesir İdman Ocağı kurucusu, İstiklal Mahkemesi Başkanlığı, Milletvekili, İskân Bakanı, Adalet Bakanı, Milli Eğitim Bakanı, siyasetçi Mustafa Necati'den bahsediyoruz; tüm bunları 34 yıla sığdırmıştır.

Mustafa Necati tam bir örgütçüdür. Daha 1914 yılında 20 yaşında iken, yine kardeşimiz olan 19 yaşındaki Vasıf Çınar'la birlikte, Celal Bayar'dan aldıkları maddi destekle Altay Spor Kulübünü kurdular ve Vasıf Çınar başkan seçildi. Buna en çok takımın değişmez sağ açığı olan Mustafa Necati'nin biyolojik kardeşi Hüsnü sevindi. Bir yıl sonra birlikte Özel Şark Mektebini kurdular. Mustafa Necati Muallimler Derneği başkanlığına seçildi. Mustafa Necati ve Vasıf Çınar her ikisi de İzmir Türk Ocağının aktif üyeleridir.

Milli mücadelede de Mustafa Necati ve Vasıf Çınar hep birlikte olmuşlardır. İzmir'in işgali üzerine Vasıf Çınar›la ulusal çetelere katıldılar ve İzmir Redd-i İlhak Cemiyetini kurdular. Daha sonra Mustafa Necati Batı Cephesi Kuvvayi Milliye komutanı oldu. 16.11.1919'da Vasıf Çınar'la beraber Balıkesir'de Kardeşimiz Kazım Özalp'ın teşvikleri ile "*İzmir'e Doğru*" gazetesini yayın hayatına kazandırdılar. Gazete "Ulusal Kurtuluş Savaşını Destekler ve Yürütür» alt yazısı ile yayınlanıyordu. Gazetenin amacı, Kuvvay-i Milliye konusunda halkı aydınlatmaktı. Gazetede, işgal güçlerine, batılı devletlere, hem de kendi halkına hitaben, işgalin haksızlığı yazılıyordu. Gazete, Pazar ve Çarşamba günleri basılıyor ve yüz paraya satılıyordu (2,5 kuruş), ancak İzmir'de 50, hatta 100 kuruşa alıcı buluyordu. Toplam 74 sayı çıktı. Yunanlıların bu gazeteyi satanları ve yazanlara ceza vereceklerini bildikleri halde küçük çocuklar gazeteyi satıyorlardı. Çocuklar gözüne kestirdikleri kişilere yaklaşırlar ve "Ondan da var" derlerdi. Balıkesir'de Kuvvay-i Milliyeci gençlerin idman yapması ve birlikteliğinin pekişmesi için, birlikte Balıkesir İdman Ocağını kurdular. Mustafa Necati Balıkesir Barosu'nun da kurucusudur. Mustafa Necati Ahenk Gazetesi, Hayat Dergisi'nde de yazı yazmıştır. Açıksöz Gazetesinde Kılıçaslan takma adı ile yazılar yazdı.

Vasıf Çınar'ın yaşı tutmadığından onun yerine 1920'de Saruhan (Manisa) Milletvekili olarak Mustafa Necati Meclise girdi. Kastamonu ve çevresi İstiklal Mahkemesi Başkanlığını yürüttü. 1. Dönem Milletvekilliğinin 3 yılının 1.5 yılını Ankara dışında geçirdiği halde (Zonguldak, Çankırı, Çorum, Adapazarı, İzmit İstiklal Mahkemeleri), Mecliste tam 54 ayrı konuda 74 konuşma yaptı.

Mustafa Necati "*Savaş bittiğinde artık bizim görevimiz de bitmiş midir? Bu kimsesiz ve yetim çocuklar bizlere görevimizi hatırlatmıyorlar mı? Bu yetimlerin geleceği için mensubu olduğumuz derneklerde birlikte bir şeyler yapmalıyız… Yeter ki bu işi çözmeye çalışalım…*" diye yazıyordu "Unutulan Görevlerimizden Bazıları" başlıklı yazısında.

Lozan Barış Antlaşmasını eleştiren, gerekçelerini açıklayarak, Vasıf Çınar'la birlikte ret oyu veren, özgüveni yüksek bir aydındı Mustafa Necati. Lozan Barış Antlaşmasını eleştirir. İskânın güçlüklerini anlatır mecliste, mübadele zor der, para gerekir, örgütlenmek gerek der, kafa yorar olmaz der. Mustafa Kemal can kulağı ile dinler genç milletvekilini ve kurulan İmar ve İskân Bakanlığına Mustafa Necati'yi atar. 1923'te İskân Bakanı, 1924'te Adalet Bakanı oldu. Yargının bağımsızlığı için çok uğraş verdi, döneminde birçok devrim yasaları yürürlüğe girdi. Avukatlığı meslek haline getirdi.

Vasıf Çınar, aynı dönemde Milli Eğitim Bakanı oldu (8 Mart- 22 Kasım 1924). Bu görevi sırasında Tevhid-i Tedrisat Kanununun çıkartılmasında etkin rol oynadı. Farsça ve Arapça dersler kaldırıldı. Yaptığı radikal uygulamalar, tutucu çevrelerin eleştirilerine neden olunca, sekiz ay sonra bakanlıktan istifa etmek zorunda kaldı. Daha sonra Roma, Prag, Budapeşte, Moskova Büyükelçilikleri görevlerinde bulundu.

Mustafa Necati, 13.02.1925 tarihinde Vefa Locasında tekris oldu. Aynı yıl Milli Eğitim Bakanı oldu ve Vasıf Çınar'ın kaldığı yerden devam etti.

Mustafa Necati'nin eğitim ordusunun başına getirilmesi bir tesadüf değildi, onun çalışkanlığı, örgütçülüğü, devrimciliği ve insan ilişkileri biliniyordu. Okullarda karma eğitime gidilmesi, teknik eğitimin açılması, öğretmenlerin ekonomik ve sosyal durumunun geliştirilmesi için yeni düzenlemeler yapılması onun eseridir. Örneğin; protokolde öğretmen milletvekili ile aynı idi. Onlar için İstanbul Validebağı Öğretmenler Sanatoryumu'nu açtı. 1926 yılında 43 maddelik bir tasarı hazırlayarak 10 yıllık gelişme planı yaptı. Planın birkaç maddesi şunlar;

* Okul ile yaşam arasında duvarlar kaldırılmalı,
* Tarımsal çevrelerde çiftçilik okulları açılmalı,
* Öğretmen-halk iş birliği kurulmalı,
* Kızların eğitimine el atılmalı,
* Kız ve erkek çocukların birlikte eğitimi zorunlu olmalı,
* Okul yaşamı, çevrenin gereksinimine göre yapılmalı,
* Politeknik eğitime önem verilmeli,
* Ülkenin gerçek iş okullarına gereksinimi vardır.

Bu planlama, ileride kurulacak Köy Enstitüsünün temelleri gibi görünmektedir.

Mustafa Necati'ye göre, Cumhuriyet kendi kuşağını yetiştirmeli ve uygun yapılanmaya

gidilmeliydi. Öğretmen okullarına gidiyor, okulu bitiren öğretmenlere tek tek mektup yazıyor, onlara kitap ve rozet göndererek güven veriyordu.

Türk Alfabesinin kabul edilmesinde Mustafa Necati'nin katkıları büyüktür. Eğitim alanında çalışmalarını sürdürürken, ne yazık ki 1 Ocak 1929 günü hayatını kaybetti. Kısa yaşamına rağmen, eğitime "*Necati dönemi*" olarak damgasını vurdu. Yerine çok sevdiği, o sırada Moskova Büyükelçisi olan, Vasıf Çınar getirildi. Vasıf Çınar bu görevde 2 ay kaldı. Daha sonra elçilik görevlerine geri döndü.

Hüseyin Vasıf'a "Çınar" soyadını Mustafa Kemal vermiştir. 39 yaşında Moskova Büyükelçisi iken vefat eden Vasıf Çınar'ın cenaze töreninde bir baba oğluna "**Oğlum; Vasıf gibi, Reşit gibi, Necati gibi ol.**" diyordu. Falih Rıfkı Atay'a göre, kültürel olarak farkları yoktu, ama Mustafa Necati daha uysal, Vasıf Çınar daha sert karakterlidir.

Onlar da aydındı, tıpkı **Mim Kemal Öke, Şükrü Kaya, Lütfi Kırdar, Ahmet Ferit Tek, Reşat Nuri Güntekin** Kardeşlerimiz gibi.

Mustafa Necati Cebeci Mezarlığında yatıyor. Sağında Mustafa Kemal'e "*Hayır Paşam ben senin değil Türkiye Cumhuriyeti'nin Büyükelçisiyim*" diyen gençlik arkadaşı Vasıf Çınar, solunda ise devrim arkadaşı, 1923 Mart'ında Atatürk'e Mersin'de "*Senin asıl büyüklüğün bütün bu büyüklüğüne rağmen, milletin bir ferdiyim diye öğünmendir*" diyen ve Atatürk'ün Sofrasında "*Burası senin değil, milletin sofrasıdır, milletin işlerini görüşüyoruz. Burada oturmak senin kadar benim de hakkımdır*" diyebilme cesaretini gösteren Reşit Galip yatıyor.

Reşit Galip (1893-1934)

Reşit Galip Rodos doğumludur. 1914'te tıbbiye 3. sınıfta iken gönüllü olarak savaşa katıldı, 1917 yılında mezun oldu. Türk Ocağı'nın aktif üyesi iken ayrılarak, köylülerin sorununu dile getirmek için Köycüler Cemiyetini kurmuştur. 1923 Martında Mersin'de Mustafa Kemal ile tanıştı. 1925 yılında Aydın Milletvekili olarak meclise girdi. Bir süre İstiklal Mahkemesi başkanlığı yaptı. Dr. Reşit Galip Halkevlerinin kurulmasında, yaygınlaştırılmasında uğraş verdi. Halkevlerinin başkanlığını yaptı. Türkiye'de 478 Halkevi 4.500 Halk Odası açıldı. Bu Halkevleri ve Halk Odalarında 23.000 konferans, 12.000 temsil, 9.000 konser, 7.000 film gösterisi yapıldı. Reşit Galip'in emek verdiği, amacı halkı aydınlatmak olan Halkevleri çalışmalarını 9 kolda yürütüyordu;

1. Dil ve Edebiyat Kolu; Yurt sevgisini ve yurttaşlık bilincini yükselten konferanslar vermek, Türkçe kelimeler ve deyişler toplamak amaçlanmıştır.
2. Güzel Sanatlar Kolu; Amacı, müzik, resim, yontu, mimarlık ve güzel sanatlarda

yetenekli gençleri ortaya çıkarmak ve halk türkülerini derlemekti. Halkevlerinde birçok resim ve fotoğraf sergisi açıldı. Verilen konserleri yüzbinlerce kişi dinledi.

3. Temsil Kolu; Amacı gençleri özgürce düşünmeye ve konuşmaya yönlendirmekti. Kukla, karagöz, sinema ve oyunlar aracılığı ile halkın tiyatro gereksinimini gidermekti. Tiyatro elemanlarının çoğu amatörlerden oluşurdu. Kadın ve erkek birlikte oynamaya özen gösterilirdi. Örneğin Ayvalık Belediye Başkanı eşi ile birlikte tam 50 piyeste rol aldılar.

4. Spor Kolu; Gençlerin spora ilgisini arttırmak, spor aracılığı ile toplumu kaynaştırmak amaçlanmıştır. Güreş, eskrim, jimnastik, voleybol, satranç, kayak, dağ sporu, atlı cirit, yelken, yürüyüş, halk koşusu, av sporu ve yüzme gibi dalları vardı.

5. Halk Dershaneleri ve Kurslar Kolu; Türkçe, yabancı dil, okuma yazma çiçekçilik, müzik, resim, dikiş, fotoğrafçılık, dokumacılık, muhasebe, şoförlük, steno, hasta bakıcılık, elektrikçilik, motorculuk, zeytincilik, sağlık, itfaiyecilik, demircilik, marangozluk vb. alanlarda faaliyetler yürütülürdü.

6. Kütüphane ve Yayın Kolu; Çok başarılı olmuş ve kitap sayısı 1948'de Şerafettin Zeyrek'e göre 3.000.000'a ulaşmıştır. Aynı yazara göre Cumhuriyetin kuruluşundan 2000'li yıllara kadar kurumsal olarak en fazla dergi çıkartan kurum Halkevleridir.

7. Köycülük Kolu.

8. Tarih ve Müze Kolu.

9. Sosyal Yardım Kolu; Kimsesiz kadınlar, çocuklar, maluller, ihtiyarlar ve hastalara yönelik destek faaliyetleri yürütülürdü. Örneğin binası uygun olan Halkevlerinde poliklinikler açarak halkı muayene ettirmişlerdir. 80 Halkevinin polikliniği vardı.

Halkevleri, köyü ve köylüyü küçümseyen, adam yerine koymayan bazı aydın, kentli ve yönetici kesimin tepeden bakmasına biraz olsun engel oldu. Halkevleri idareci sınıf ile halkı kaynaştıran bir kurumdu. 1940 yılından sonra Köy Enstitüleri ile ortak çalışmaya girdikten sonra daha verimli hale geldi. Ne yazık ki Halkevleri 1951 yılında kapatıldı.

Mersin Halkevinin özel bir yeri vardır. Cumhuriyet döneminin en seçkin 50 yapısı arasındadır (1923-2005). 1944-1946 yılları arasında yapıldı. Mimarlarından biri Mukbil Gökdoğan (1909 - 1992) Kardeşimizdir. İmece uygulandı. Mersin Halkevi gerçek bir "şehir efsanesidir". 80 yıl öncesinin 33.148 nüfusa göre yapılmasına rağmen bugün milyon nüfusu geçen Mersin'e hizmet verebilmektedir. Döner sahneli 1.200 kişilik temsil salonu, düğün ve balo salonu, konuk odası, hitap balkonu, kütüphanesi, kapalı spor salonu, eğitim salonu, iki adet matbaa makinesi, halk bahçesi ve çevresi ile örnektir. Anadolu'da ilk kez Mersin Halkevinde opera sahnelendi ve hâlâ devam ediyor. 9.500 m^2 inşaat sahası ile Türkiye'nin en geniş, en işlevsel Halkevidir. Mersin Halkevini yaptıran, dönemin valisi Tevfik Sırrı Gür, "Benim Kültür ve Milli Mabedim" diye tanımladığı Mersin Halkevi, bugün Mersin Kültür Merkezi adıyla görevine devam ediyor.

Reşit Galip 13 ay yaptığı Milli Eğitim Bakanlığı sırasında üniversite reformunu başlattı. Kısa sürede Darülfünun üniversiteye dönüştü. Öğretim üyelerinin üniversitede kalması için, bilimsel yayınlar yapması koşulunu getirdi. Nazizm'den kaçan ünlü bilim adamlarıyla anlaşma yaparak ülkemizde çalışmalarını sağladı. Ancak bunların 3 yıl içinde dersleri Türkçe anlatabilecek seviyede Türkçe öğrenmeleri koşulunu koydu. Bakanlıktan ayrıldıktan sonra, tüm vaktini, Türk Tarih Kurumu'na verdi.

Hasan Ali Yücel'in "*sapına kadar evrimciydi*" dediği ve Atatürk'ün "*Reşit Galip doktordur, hem hukuk doktorudur, hem siyaset doktorudur, hem edebiyat doktorudur, güzel insandır*" diye tanımladığı Reşit Galip öldüğünde 41 yaşındaydı.

O bir aydındı, tıpkı **Tevfik Rüştü Aras, Refet Bele, Şükrü Bleda, Ahmet Rasim, Mehmet Emin Yurdakul, Cevat Abbas Gürer** Kardeşlerimiz gibi.

Hasan Ali Yücel (1897-1961)

Oğlu Can Yücel'e göre "*Atat*ürkçü kadronun sivil kanadından" kendi deyimi ile de "*Yeni hayatın erenlerinden*"di. 25 Nisan 1925'te tekris oldu.

Mustafa Kemal ile 6 Şubat 1923 tarihinde İzmir'de tanıştı. Bir toplantıda Mustafa Kemal'in "*Bir ulus ne zaman kurtulmuş sayılır*" sorusuna "*Paşam, ulus kendine kurtarıcı arama ihtiyacı duymayacak hale gelince kurtulmuş olur*" diyerek Gazi'nin dikkatini çekti. Hasan Ali Yücel, aklıyla Batı'da, gönlüyle Doğu'da bir düşünürdü. Doğu ve Batı kültürünün simgeleri olan Mevlana ve Goethe ile uğraşması, bu büyük kişilere duyduğu takdir duygularının yanında kendi dünya görüşünü yansıtır. 28.12.1938'de Milli Eğitim Bakanlığı teklifi aldığında "*Benim gibi âcize Bakan olmak ne demek? / Madem görevlendirilmişim, onda başarı gerek*" diyerek tevazu ve görev bilincini Masonik yorumla özetlemiştir sanki.

Eğitim konusunu çok iyi incelemiş, yapılacak işleri zihninde planlamıştı. Sanki "Eğitim Bakanı" olarak doğmuştu. Şöyle diyordu; «*Mühim olan şu veya bu değil, kim olduğumuzu bilmektir.*" Yücel'e göre, klasikler bilinmeden çağdaşlaşmaya ve evrenselliğe ulaşılmazdı. Üniversitelerin özerkleşmesi için çok uğraş verdi. Voltaire, Goethe, Balzac, Puşkin, Mevlana, Gogol gibi kişilerin tam 496 eserini Türkçeye kazandırdı. Yücel eylem adamıydı. Ansiklopedilerin yayınlanması, devlet resim ve heykel sergilerinin açılması, Ankara Devlet Konservatuvarının kurulması, ders kitaplarının standart hale getirilmesi, mesleki ve teknik eğitimin geliştirilmesi, Eski Eserler ve Müzeler Müdürlüğünün kurulması, ilk Özerk Üniversiteler Yasasının meclisten geçirilmesi Yücel'in çabaları ile olmuştur. En büyük eseri "Köy Enstitüleri"dir kuşkusuz. Bu eserde kardeşimiz olmayan, ancak "Önlüksüz Mason" diyebileceğimiz İsmail Hakkı Tonguç'un katkısı büyüktür. Türkiye'nin %80'i köyde oturduğu halde, okula gidenlerin %20'si köylü çocuklarıydı, bu yazgıyı tersine çevirmekti Köy Enstitülerinin amacı. Aslında bu bir Aydınlanma

hareketiydi. Köye ve kırsal kesime aydınlanmayı götürmekti, yani amaç üreteni aydınlatmaktı. Köy Enstitülerinin temel felsefesi başlıklar olarak şöyle özetlenebilir; *bütünsellik, *çok yönlülük, *uygulama bütünlüğü, *karma eğitim, *planlılık, *yönetme, *kültürde yerelden evrensele uzanma. Cumhuriyet Devrimlerinin devamıdır Köy Enstitüleri. Hasan Ali Yücel ve arkadaşları Köy Enstitüsü uygulamasında başarılı oldular; bir öğrenci yılda ortalama 29 kitap okuyordu. Zamanımızda dünyanın en çok kitap okuyan ulusu Japonya'da bu sayı 25'tir. Bu süreçte 21 Enstitü açıldı 17.000'e yakın öğretmen yetiştirildi, Okul sayısı 5.000 den 13.653'e, öğrenci sayısı 313.170'ten 1.360.000'e çıktı. Baskılara dayanamayan Yücel, "*O da sürdü yedi yıl, yedi ay yedi gün tam; / Kırk altı Ağustos'u haftasında iş tamam*" diyerek istifasını verdi. Bu durum; ulusal aydınlanmada, fren etkisi yaptı. Eğitim ordusu öksüz ve eğitim devrimi yarım kaldı. Feodal beylere, aşiret ağalarına, tarikat şeyhlerine yaranmak için, bu güzelim eser yok edildi. Yücel 1950'de "*Fikirlerimi özgürce söyleyemediğim kuruluşta yerim yok*" diyerek partisinden de ayrıldı. Geri kalan yaşamını gazetecilik, yöneticilik yaparak geçirdi. 26 Şubat 1961 de vefat etti.

O da bir aydındı, tıpkı bizler gibi.

Yaşamlarını anlattığımız ulusal aydınlanmaya katkısı olan Kardeşlerimiz, Osmanlı Devletinde doğmuş, hatta yetişmiş aydınlarımızdır. Bunlar Cumhuriyeti kuran, geliştiren daha da ileriye taşıyan Kardeşlerimizdir. Tam iki asır önce şöyle der Kant "*Her yerden bağırdıklarını duyuyorum; Düşünmeyin! Resmi görevli 'düşünme yap' diyor, Sermaye 'düşünme öde' diyor, Papaz 'düşünme inan' diyor*". Başka bir söyleminde Kant "İnsanlar*, soy akrabalığı, din akrabalığı, dönemini aşarak, özgürlüğün zemini olan akıl akrabalığına geçmelidir*" diyor. İşte bu konularda aydın insana büyük sorumluluklar düşüyor. Biz aydın olmayı Üstatlarımızdan öğrendik. Onlar kadar inançlı, onlar kadar dirençli, onlar kadar onurlu aydın tipini oluşturmamız gerekiyor. Yalnız ülkemizde değil, dünyanın her yerinde. Evet! Her insan, belli bir zamanda, belli bir yerde, toplum hayatına katkıda bulunmak zorundadır. Toplum hayatına olumlu katkıda bulunmayan insan topluma karşı çıkan bir varlık haline gelir. Tüm bunların ışığında kendimize şu soruları sormalıyız:

Ben yapmazsam, kim? Şimdi yapmazsam, ne zaman? Burada yapmazsam, nerede?

Asıl aradığımızı unuttuk; üçüncü elma nerede?

KAYNAKLAR

1. Afşar TİMUÇİN, Ali TİMUÇİN, Aydınlanma, Bilim ve Gelecek Kitaplığı.
2. Ahmet CEVİZCİ, Felsefe Sözlüğü.
3. Alev COŞKUN, Hasan Ali Yücel. Aydınlanma Devrimcisi.
4. Celal ŞENGÖR, Hasan-Âli Yücel ve Türk Aydınlanması, TÜBİTAK Yayınları.

5. Celil LAYIKTEZ, Mimar Sinan 95. sayı.
6. Christian DESATAIN, Aydınlanma. Cumhuriyet Kitapları.
7. Cumhur UTKU, Devrimin Çoban Yıldızı. Bir Mustafa Necati Romanı. Gürer Yayınları.
8. Dorinda OUTRAM, Aydınlanma Dost Yayınları.
9. Ender HELVACIOĞLU, İnsanlığın sözleri. Bilim ve Gelecek Kitaplığı. 2009.
10. Falih Rıfkı ATAY, Çankaya.
11. Hüseyin Gazi TOPDEMİR, İbrahim Müteferrika. Dil ve Edebiyat Dergisi, sayı 12.
12. İsmail Habib SEVÜK, O Zamanlar T.C. Kültür Bakanlığı.
13. Mehmet Emin ERİŞİRGİL, Bir Fikir Adamının Romanı. Ziya Gökalp. Remzi Kitapevi, 2, basım 1983.
14. Mehmet FUAT, Şinasi. YKY Yayınları.
15. Mehmet FUAT, Namık Kemal. YKY Yayınları.
16. Mehmet GENÇ, US Dergisi, Aydınlanma Ölümsüzlüktür.
17. Metin ÖZATA, Atatürk Bilim ve Üniversite, TÜBİTAK.
18. Metin ÖZATA, Atatürk ve Tıbbiyeliler. Umay Yayınları.
19. Mevlüt KAPLAN, Aydınlanma Devrimi ve Köy Enstitüleri, T:C. Kültür Bakanlığı.
20. Niyazi BERKES, Türkiye'de Çağdaşlaşma, YK Yayınları 12.baskı 2008.
21. Niyazi BERKES, Felsefe ve Toplumbilim Yazıları; Adam Yayınları 1985.
22. Niyazi BERKES, Batıcılık, Ulusçuluk ve Toplumsal Devrimler. Kaynak Yayınları.
23. Orhan KARAVELİ, Ziya Gökalp'i Doğru Tanımak Doğan Kitap.
24. Öner YAĞCI, Aydınlık Aşkıyla Cumhuriyet Yayınları.
25. Pakize TÜRKOĞLU; Tonguç ve Köy Enstitüleri. T. İş Bankası Yayınları, 4.baskı.
26. Sadık USTA, Türkiye Devriminin Ütopyaları, Bilim Ve Ütopya dergisi, sayı 187.
27. Semihi VURAL, Ne Mutlu Türküm Diyene Alın Yazılı Bina, Mersin Halkevi. 2007. Mutlu Son Yayınları.
28. Seyhun TUNAŞAR; Mimar Sinan Dergisi, 126. Sayı.
29. Şerafettin ZEYREK, Türkiye'de Halkevleri ve Halkodaları. Anı Yayınları.
30. Tülay Alim BARAN, Vasıf Çınar ve İzmir'e Doğru Gazetesi Yazıları, Arma Yayınları.
31. Tülay Alim BARAN, Mustafa Necati'nin Söyledikleri. Atatürk Araştırma Merkezi Yayınları.
32. Tesviye Dergisi; sayı 68-70-73-74-75.
33. Türkiye'de Aydınlanma Hareketi, Dünü Bugünü ve Sorunları, Adam Yayınları.
34. Us Düşün Dergisi; Aydınlanma Sorunu sayı 1.
35. Yalçın KÜÇÜK, Aydın Üzerine Tezler, Cilt 1, Tekin Yayınları, 3. baskı.
36. Yener ORUÇ, Atatürk'ün "Fikir Fedaisi" Dr. Reşit Galip. Gürer Yayınları.

TÜRKİYE BÜYÜK LOCASI BÜYÜK GÖREVLİLERİ 1909-1956

Ergin KOPARAN

Grand Lodge of Turkey (Ottoman) was founded in 1909. The dignitaries and Grand Officers were elected at the Grand Lodge meeting by the delegates of the private lodges in every three years. From time to time when a grand officer steps down or Board of Grand Officers resigns altogether new dignitaries were elected for the remaining period at the Grand Lodge. On the threshold of the World War II due to the deteriorating world affairs Grand Lodge became dormant. After the second world war the Grand Lodge is reactivated by the remaining Freemasons. This time the Board of Grand Officers were elected at the Grand Lodge meeting for two years. Due to the wars, the dormancy period and moving from a building to another the archives of the Grand Lodge is not complete. The below mentioned list which still has shortcomings is compiled from so many documents at various sources in a quite long time. When new documents emerge from a private archive or from an antique book seller list shall approach to being completer and more correct.

Bu yazıda 1909 yılında Osmanlı Maşrık-ı A'zamı adıyla başlayan, Cumhuriyet'le birlikte Türkiye Büyük Maşrıkı, 20. Yüzyılın ortalarında Türkiye Büyük Mahfili, sonraları Türkiye Hür ve Kabul Edilmiş Masonlar Büyük Locası adını alan Büyük Loca'nın, dönemin yasa ve mevzuatlarına göre seçilmiş Görevlilerinin adları yer alıyor. İsimler seçim yıllarına göre kronolojik sırada ve tüzüklere göre belirlenmiş unvanlarıyla verilmektedir.

Osmanlı / Türkiye Büyük Maşrıkı Büyük Görevlileri (1909-1935)

Eldeki belgelere göre Osmanlı topraklarında kurulmuş Mason Locaları 1738 yılına kadar uzanıyor. Bu tarihten sonra değişik Büyük Loca ve Büyük Maşrıklardan berat almış

locales Osmanlı şehirlerinde çalışmışlar. Osmanlı Büyük Locası kurulması ise İkinci Meşrutiyet'in ardından mümkün olmuştur.

Osmanlı Büyük Locası kurulması amacıyla 9 Temmuz 1909 tarihli çağrıya cevap veren Osmanlı Masonları, 13 Temmuz 1909 Salı günü Galata Voyvoda Yokuşu'ndaki [şimdiki Bankalar Caddesi] Hanında hanında bulunan David Kohen'in Victoria de Berlin sigorta şirketi bürosunda toplandılar.

Katılanlar ve üye oldukları localar şöyle: Aziz Hasan Paşa (**Mısır Millî Büyük Locası**), Osman Talat (**Constitution);** Bohur Kamhi **(Makedonya Risorta);** Raphaello Ricci **(**İtalia **Risorta);** Victor Algranti, Edouardo de Nari, Feyzi Menahem, Jak Suhami, André Antipas, Victor Mordo **(Bizansiyo Rizorta)**; Michel [Mihayil] Noradunkyan, David J. Kohen, Georges Chassatis, Jean Siatis **(Renaissance)**.

Toplantıda bulunan 6 Locadan 14 delege Büyük Locayı **Maşrık-ı A'zam-ı Osmanî** adı altında kurma kararı aldılar. Ancak, delegeler yeterli çoğunluğun olmadığını düşünerek, seçim yapmadılar ve 15 Temmuz tarihli yeni bir davet mektubu gönderildi. 13 Temmuz 1909 toplantısı zabıtlarında bir sonraki toplantı için Beyoğlu'nda Kuloğlu Sokak'ta toplanma çağrısı yapılıyor, ancak Büyük Maşrık'ın 25. Yıldönümü nedeniyle 1934 yılında yapılan toplantıda ve bu toplantı belgelerinin toplandığı kitapta söz konusu toplantının Beyoğlu Hazzopulo (Hacopulo) Han'da yapıldığı belirtiliyor.

1 Ağustos 1909 Pazar günü, Edouardo de Nari, Victor Algranti, Jacques Kalderon, Feyzi Menahem, Victor Mordo **(Bizansiyo Risorta)**, A. Salem **(Veritas)**, David J. Kohen, E. Casanova, Michel Noradunkyan (**Renaissance)**, Faik Süleyman, Bohur Kamhi **(Makedonya Risorta)**, Raphaello Ricci **(**İtalia **Risorta)**, Osman Talat, Herkül Diyamantopulo, Erera Dario **(Constitution)**, Aziz Hasan Paşa, Ahmet Nesimi, Joseph Sakakini **(Vatan)**, Mehmet Ali Baba **(Muhibban-ı Hürriyet)**, Nail Reşit, Osman Saip, Nuri Nazif, Tevfik, Sadık **(Vefa)**, İlyas Modiano, Jak Suhami (Şafak), Osman Fehmi, Hilmi **(Resne)** ve Nadra Moudron **(Uhuvvet-i Osmaniyye)** olmak üzere 12 Locadan 29 delegenin katıldığı ikinci bir Genel Kurul toplandı.

Fransız Obediyansına bağlı olarak çalışan **Renaissance** Locasından ayrılanların Fransızca çalışmak üzere kurdukları "**Terakkî ve İttihat Hakiki Muhipleri"** Locası da o gün Büyük Loca'ya katıldı.

1 Ağustos günkü toplantıda toplantıyı yönetmek üzere şu geçici görevliler seçildi:[1]

Başkan: Aziz Hasan Paşa

Birinci Nazır: Davit J. Kohen

İkinci Nazır: Rafaello Ricci

1 **Türkiye Millî Büyük Meşrıkı'nın 25. Yıldönümü Münasebetiyle Fevkalâde Celsede Okunan Nutuklar ve Neşideler** Alâeddin Matbaası, İstanbul, 1934, s: 10-13.

Kâtip: Herkül Diyamandopulo

Hatip: Noradunkyan

Başkan Aziz Hasan Paşa, Başkanlığı toplantıda müşavir sıfatıyla bulunan Mısır Millî Büyük Locası üyesi Joseph Sakakini'ye bıraktı.

Mişel Noradunkyan, Eduardo De Nari ve Feyzi Menahem oy sayım kuruluna seçildiler. Yapılan kapalı oylama sonucu Osmanlı Büyük Maşrıkı'nın ilk Büyük Görevlileri belirlendi.

Seçilen Büyük Görevliler 9 Ağustos 1909 günü İsad edildiler. Yurt dışında bulunan Büyük Üstadın İsad Töreni 7 Eylül'de yapıldı.

1909-1935 arasında Büyük Görevliler Kurulu, Daimî Heyet, Büyük Daimî Heyet [Hey'et-i Dâime-i Muazzama/Hey'et-i Muazzama-i Dâime] olarak adlandırılmıştır.

Büyük Görevliler Kurulu, Büyük Maşrık Umumî Heyeti, Büyük Umumî Heyet adı verilen, locaların üye sayılarına göre gönderdikleri üç ila beş arasında Üstat derecesindeki delegelerden oluşan ve tüzük gereği yılda en az altı defa toplanan Büyük Loca tarafından Umumî Heyet üyesi "Üçüncü Dereceyi Almış Kardeşler" arasından üç yıl için seçilirdi. Dönem (devre) üç yıl olarak belirlendiğinden, Büyük Üstat veya Büyük Görevliler Kurulu üyelerinden görevden ayrılan olduğunda dönemi tamamlamak üzere ara seçimler yapılmıştır.[2]

Devre: 1 **1909-1912 (1325-1328)**

Seçim: 1 Ağustos 1909

Büyük Üstat	Mehmet Talat Sai[3]
Büyük Üstat Muavini[4]	Galip
1 inci Büyük Nazır	Dr. Mehmet Ali

2 Aşağıdaki listelerde unvan karşılığındaki isimler dönem [devre] başında veya dönem arasında kurulun tamamı için yapılan seçim sonuçlarını, virgülden sonrakiler bazı görevlerde istifa vb. dolayısıyla oluşan boşalma nedeniyle yapılan ara seçim sonuçlarını göstermektedir.

3 Osmanlı İmparatorluğu'nda bugünkü general rütbesinin karşılığı olarak Paşa unvanı kullanılırdı. Asker olmayan yüksek dereceli memurlara da Mülkî Paşa unvanı verilmiştir. Meşrutiyet döneminde ise sadrazam dışındaki mülkiye mensuplarına paşalık verilmemiştir. Mehmet Talat Sai'ye Sadrazam olduğu 4 Şubat 1917 tarihinde Paşa unvanı verilmiştir. Büyük Üstatlığı döneminde unvanı Bey'dir.

4 Yüzyıl sonlarında Büyük Üstat Kaymakamı olarak adlandırılan unvan.

2 nci Büyük Nazır	Osman Fehmi [Resne]
Büyük Hatip	Rıza Tevfik
Büyük Kâtip[5]	Osman Talât
Büyük Kâtip Muavini[6]	Solon Casanova
Büyük Kâtip Muavini	Feyzi Menahem
Büyük Kâtip Muavini	Errera Dario
Büyük Hazine ve Hasenat	Sarim Kibar
Büyük İdare Memuru[7]	Dr. Jak Suhami
1 inci Büyük Muhakkik	Nail Reşit
2 nci Büyük Muhakkik	Dr. Bohor Kamhi, Nezir
3 üncü Büyük Muhakkik	Victor Algrante, Şevki
4 üncü Büyük Muhakkik	Tevfik, Şükrü
1 inci Büyük Teşrifatçı[8]	Rafaello Ricci
2 nci Büyük Teşrifatçı	Diran Kelekyan
3 üncü Büyük Teşrifatçı	Osman Saip
1 inci Büyük Nazır Muavini	Edouardo de Nari
2 nci Büyük Nazır Muavini	Nadra Moudran
Büyük Hatip Muavini	Michel [Mihayil] Noradunkyan
Büyük Hazine Muavini	İlyas Modiano

Büyük Üstat Mehmet Talat Sai'nin görevden çekilmesi üzerine, birinci devreyi tamamlamak üzere 3 Şubat 1911'de seçilen Büyük Üstat ve Daimî Heyet.

Seçim: 3 Şubat 1911

5 Büyük Sekreter
6 Muavini: Yardımcısı
7 1935 sonrasında bu unvan kullanılmamıştır.
8 Teşrifatçı: Tören Üstadı

Büyük Üstat	Faik Süleyman [Ahmet Faik[9]]
Büyük Üstat Muavini	Emmanuel Karasu
1 inci Büyük Nazır	Nail Reşit
2 nci Büyük Nazır	Mehmet Ali
Büyük Hatip	Mustafa Bahaettin
Büyük Kâtip	Ali Şevket, Fuad Süreyya
Büyük Kâtip Muavini	Viktor
Büyük Hazine	Michel [Mihayil] Noradunkyan, Jak Suhami
Büyük İdare Memuru	Dr. Jak Suhami, Vecihî
1 inci Büyük Muhakkik	Osman Fehmi, Haralambidi
2 nci Büyük Muhakkik	Şükrü Rıza
3 üncü Büyük Muhakkik	İbrahim Sabit
4 üncü Büyük Muhakkik	Fuad Süreyya
1 inci Büyük Teşrifatçı	Errera Dario
2 nci Büyük Teşrifatçı	Bianco
3 üncü Büyük Teşrifatç	Jacques Kalderon

Devre: 2 **1912-1915 (1328-1331)**

Seçim: 24 Ağustos 1912

Büyük Üstat	Dr. Mehmet Ali [Erel]
Büyük Üstat Muavini	Michel [Mihayil] Noradunkyan
1 inci Büyük Nazır	Dr. Fuat Süreyya
2 nci Büyük Nazır	Saadettin Ahmet
Büyük Hatip	Mahmut Esat
Büyük Kâtip	Dr. Jak Suhami

9 Adı Osmanlı Büyük Maşrıkı'nda Üstadı Muhterem ve Büyük Üstat Faik Süleyman olarak geçen Osmanlı Subayı, sonra Paşası Osmanlı Erkan-ı Harbiye kayıtlarında Ahmet Faik [Paşa] olarak kayıtlıdır. 1876 Köprülü doğumlu Ahmet Faik, Harbiye'den 1897'de Üsteğmen rütbesiyle mezun olmuş, Kurmay Mektebi'ni [Harp Akademisi] 18 Ocak 1899'da Kurmay Yüzbaşı rütbesiyle bitirmiş, 14 Şubat 1901'de Kurmay Kolağası, 16 Haziran 1905'de Kurmay Binbaşı, 30 Mayıs 1908'de Kurmay Yarbay, 24 Kasım 1913'de Kurmay Albay, 2 Mart 1914'de Mirliva [Tümgeneral] olmuştur. Gerek Üstadı Muhteremi olduğu Ziyayı Şark Locasında, gerekse Büyük Maşrık evraklarında imzasını "A. Faik" olarak atmıştır. Seçimini bildiren duyuruda Daimî Heyet listesinde adı "Faik Süleyman" olarak yazılmış, yazıyı Büyük Kâtip ile imzalarken Latin harfleriyle "A. Faik" şeklinde imzalamıştır.

Büyük Kâtip Muavini	Halid Habbab
Büyük Hazine	Mangalcıyan
Büyük İdare Memuru	Hafız Şükrü
1 inci Büyük Muhakkik	Memduh
2 nci Büyük Muhakkik	Ali Yaver
3 üncü Büyük Muhakkik	Yusuf Nuri
4 üncü Büyük Muhakkik	Solon Casanova
1 inci Büyük Teşrifatçı	Boghos Ananyan
2 nci Büyük Teşrifatçı	Armenak Taşçıyan
3 üncü Büyük Teşrifatçı	Veli Boland

Devre: 3 **1915-1918 (1331-1334)**
Seçim: 1 Ağustos 1915

Büyük Üstat	Faik Süleyman [Ahmet Faik Paşa] (şehit 30.8.1916)
Büyük Üstat Muavini	Tevfik Hamdi,
1 inci Büyük Nazır	Ahmed Muhtar Tahsin
2 nci Büyük Nazır	Nail Reşit
Büyük Hatip	Victor
Büyük Kâtip	Rasim Ferit
Büyük Kâtip Muavini	Mois Fresko
Büyük Hazine	Jack Suhami
Büyük İdare Memuru	Halit Habbab
1 inci Büyük Muhakkik	Mustafa Nedim
2 nci Büyük Muhakkik	Necmettin
3 üncü Büyük Muhakkik	Cafer Fahri
4 üncü Büyük Muhakkik	Edouardo de Nari
1 inci Büyük Teşrifatçı	Mahmut Esat
2 nci Büyük Teşrifatçı	Mangalcıyan
3 üncü Büyük Teşrifatçı	Algrandi

Büyük Üstat Faik Süleyman [Ahmet Faik Paşa] İkinci Kolordu Kumandanı olarak bulunduğu Kafkas Cephesinde, Bingöl'ün Karakoç mevkiinde 2. Kolordu, 47. Tümen

gözetleme yerinde 30 Ağustos 1916 [Rumî 17 Ağustos 1332] sabahı başından vurularak şehit düştü.[10] Büyük Üstatlığın boşalması üzerine yapılan seçimde Mehmet Cavit Büyük Üstat seçildi.[11] Seçim günü bilinmiyor.[12]

Büyük Üstat	Mehmet Cavit
Büyük Üstat Muavini	Tevfik Hamdi
1 inci Büyük Nazır	Ahmed Muhtar Tahsin
2 nci Büyük Nazır	Nail Reşit
Büyük Hatip	Victor
Büyük Kâtip	Rasim Ferit
Büyük Kâtip Muavini	Mois Fresko
Büyük Hazine	Jack Suhami
Büyük İdare Memuru	Halit Habbab
1 inci Büyük Muhakkik	Mustafa Nedim
2 nci Büyük Muhakkik	Necmettin
3 üncü Büyük Muhakkik	Cafer Fahri
4 üncü Büyük Muhakkik	Edouardo de Nari
1 inci Büyük Teşrifatçı	Mahmûd Esat (vefat 27 Mart1917), Yusuf Cemal
2 nci Büyük Teşrifatçı	Mangalcıyan (vefat Ocak 1917), İsmail Hurşit
3 üncü Büyük Teşrifatçı	Algrandi

Daimî Heyet Görevlileri listesi 1918 yılının ikinci yarısında değişmiştir. 3 Haziran 1918 tarihli Daimî Heyet toplantısında üç yeni görevli olduğu görülmektedir. Bunlar İsmail Hakkı, Osman Tevfîk ve İhsan Abidin'dir. 1 Temmuz 1918 tarihli toplantıda yeni

10 **Türk Harp Tarihi Derslerinde Adı Geçen Komutanlar**, İstanbul, Harp Akademileri Komutanlığı Yayınlarından, 1983, s: 329.

11 Geçmişte yazılmış bazı makale ve kitaplarda "Faik Süleyman Paşa'nın yerine Muavini Cavit Bey'in geçtiği" yazılı olsa da, Faik Süleyman'ın Büyük Üstat Yardımcısı (Kaymakamı) Tevfik Hamdi'dir. Tevfik Hamdi Büyük Üstatlık görevine getirilmemiş, bir önceki Büyük Görevliler Kurulu'nda yer almayan Mehmet Cavit Büyük Üstat seçilmiştir.

12 1917-1920 dönemi Büyük Görevliler Listeleri için kaynak 29 Ocak 1917- 7 Mayıs 1920 arasındaki Daimî Heyet zabıtlarıdır. Söz konusu zabıtları orijinalleri ve çevrimyazıları ile birlikte yayınlarken, dönemle ilgili kapsamlı bir inceleme de sunan Yavuz Selim Ağaoğlu'nun çalışması bu dönem listelerinde esas alınmıştır. Bkz.: Yavuz Selim Ağaoğlu, **Osmanlı Masonluğu 1917-1920 Dâimî Hey'et-i Muazzama Zabıtları 29 Ocak 1917- 7 Mayıs 1920**, İzmir Vadisi Araştırma Locası Yayın No: 18, İstanbul, HKEMD İktisadi İşletme Yayınları, 2018, s: 19-28.

görevlilerin arasında Mustafa Zühdî de katılmıştır. 4 Mayıs 1918 ile 2 Eylül 1918 tarihleri arasındaki toplantı zabıtlarına unvanlar yazılmadığı için, bu dört yeni görevlinin görevleri hakkında kesin bir bilgi yoktur. 17 Aralık 1918 tarihli bir levhadan anlaşıldığı kadarıyla bir grup Daimî Heyet üyesi 2 Eylül 1918 tarihinde istifa etmiştir. Yine aynı levhaya göre 6 Aralık 1918'de Büyük Loca Genel Kurulu yapılmış ve istifa eden Büyük Üstat Yardımcısı ile 8 Büyük Görevli'nin seçimleri yenilenmiştir. Buna göre 6 Aralık 1918 tarihinden sonra Büyük Görevliler Kurulu şöyle oluşmuştur:

Büyük Üstat	Mehmet Cavit
Büyük Üstat Yardımcısı	Nâil Reşîd
1 inci Büyük Nazır	Ahmed Muhtar Tahsin
2 nci Büyük Nazır	Fuâd Süreyyâ
Büyük Hatip	Necmeddin
Büyük Kâtip	Hâlid Habbab
Büyük Hazine Emini	Jack Suhami
Büyük Muhakkik	Mustafa Zühdî
Büyük Muhakkik	Eduardo De Nari
Büyük Muhakkik	İhsan Abidin
Büyük Muhakkik	İsmail Hakkı
Büyük Teşrifatçı	Rasim Ferid
Büyük Teşrifatçı	Yusuf Cemal
Büyük Teşrifatçı	Osman Tevfik
Büyük İdare Memuru	İsmail Şefik
Büyük Kâtip Yardımcısı	Ahmed Vefik

Dönemlerin tüzüğe göre üçer yıllık olması nedeniyle Ağustos 1918'de bitmesi beklenen dönem, arada Daimî Heyet'in yeniden seçilmesi nedeniyle ortaya çıkan "dönemin ne zaman bitmesi gerektiği" tartışmaları ardından 18 Ocak 1919'da yeni dönem için seçim yapılmıştır.

Devre: 4 **1918-1921 (1334-1337)**

Seçim: 18 Ocak 1919

Büyük Üstat	Dr. Rıza Tevfik
Büyük Üstat Muavini	Dr. Fuat Süreyya
1 inci Büyük Nazır	Timoleon
2 nci Büyük Nazır	Arsen Arsenyan
Büyük Hatip	Celâl Derviş
Büyük Kâtip	Zeki
Büyük Kâtip Muavini	Faik Sabri
Büyük Hazine	Avram Barzilây
Büyük İdare Memuru	Yorgi Mütevelli
1 inci Büyük Muhakkik	Jack Suhami
2 nci Büyük Muhakkik	Halit Habbab
3 üncü Büyük Muhakkik	Moiz Fresko
4 üncü Büyük Muhakkik	Dr. Nurettin Râmih
1 inci Büyük Teşrifatçı	Necmettin
2 nci Büyük Teşrifatçı	Nail Reşit
3 üncü Büyük Teşrifatçı	Mustafa Zühtü (28 Mart 1919'da devamsızlıktan düştü), Saim

5 Aralık 1919 tarihli Genel Kurul toplantısında üç senelik görev dönemleri Büyük Loca'nın kuruluş tarihine göre yeniden belirlenmiş ve 1 Ağustos 1918 ile 31 Temmuz 1921 tarihleri arasındaki üç yıllık dönemin kalan süresinde görev yapacak yeni bir Daimî Heyet'in seçilmesi kararlaştırılmıştır.

Buna göre, 16 Ocak 1920'de Büyük Üstat ve Daimî Heyet seçimi yapılmıştır.

4. devreyi tamamlamak üzere seçilen Daimî Heyet

Seçim: 16 Ocak 1920

Büyük Üstat	Fuad Hulûsi [Demirelli]
Büyük Üstat Muavini	Moiz Fresko
1 inci Büyük Nazır	İsmail Hurşit, İhsan Abidin, Servet
2 nci Büyük Nazır	Faik Sabri, Jack Suhami

Büyük Hatip	Nurettin Ramih, Nedim
Büyük Kâtip	Rasim Ferit, Orhan Tahsin
Büyük Kâtip Muavini	Zeki Derviş, Ecvet
Büyük Hazine	Nazmi Duhanî, Halit Habbab
Büyük Hasenat	Halil Âsaf, Saim
Büyük Teşrifatçı	Ali Sami, Servet, Sadrettin
Büyük Teşrifatçı	İbrahim Halil, Zühtü
Büyük Teşrifatçı	Süleyman Remzi, Saim, Zühtü
Büyük Muhakkik	Muhtar Tahsin, Moris Benghiat, Kâmil
Büyük Muhakkik	Mahmud Nedim, İhsan Abidin
Büyük Muhakkik	Ecved
Büyük Muhakkik	Arsen Arsenyan

Devre: 5 **1921-1924 (1337-1340)**

Seçim: 1 Ağustos 1921

Büyük Üstat	Dr. Besim Ömer [Akalın]
Büyük Üstat Muavini	Dr. Viktor Galimidi
1 inci Büyük Nazır	Mustafa Zühtü, Nesim Mazliyah, İhsan Abidin
2 nci Büyük Nazır	Barzilây, Suphi Ziya, Saim
Büyük Hatip	Mehmet Servet Yesarî, Kenan Ömer, İbrahim Necmi
Büyük Kâtip	Ali Refik, Dr. Marko Elnekave
Büyük Kâtip Muavini	Ferit Asseo, Dr. Marko, Muhsin Naim
Büyük Hazine	Albert Saltiel, Ferit Asseo
Büyük İdare Memuru	Dr. Orhan Tahsin, İsak Yaşua, Salih, Nehri
1 inci Büyük Muhakkik	Sadettin Şükrü, Dr. Kâmil Abdi, Dr. Orhan Tahsin
2 nci Büyük Muhakkik	Dr. Fehmi İsmail, Muhsin Naim
3 üncü Büyük Muhakkik	Asım, Dr. Niyazi İsmet, Halil Mitat
4 üncü Büyük Muhakkik	Cevat, Esat Molla, Barzilây
1 inci Büyük Teşrifatçı	Suphi Ziya, Muslihittin Adil, Muhsin Naim, Algranti
2 nci Büyük Teşrifatçı	Seyfettin, Asım

3 üncü Büyük Teşrifatçı	Muhittin, Orfanidis

Devre: 6 **1924-1927 (1340-1343)**
Seçim: 1 Ağustos 1924

Büyük Üstat	Mehmet Servet Yesarî
Büyük Üstat Muavini	Moris Benghiat
1 inci Büyük Nazır	İbrahim Necmi
2 nci Büyük Nazır	Ali Kemal Paşa
Büyük Hatip	Mehmed Raşit
Büyük Kâtip	Ferit Zühtü
Büyük Kâtip Muavini	Kâzım Ziya
Büyük Hazine	Albert Saltiel
Büyük İdare Memuru	Ali Âsaf
1 inci Büyük Muhakkik	V. Orfanidis
2 nci Büyük Muhakkik	Dr. Hahamyan
3 üncü Büyük Muhakkik	Tahsin Hamdi
4 üncü Büyük Muhakkik	Memduh
1 inci Büyük Teşrifatçı	Kemal
2 nci Büyük Teşrifatçı	Zühtü
3 üncü Büyük Teşrifatçı	Şevket

Büyük Üstat Servet Yesari 13 Ekim 1925 günü istifa etti. Daimî Heyet de Büyük Üstat ile birlikte 13 Ekim 1925'te istifa etti.

6. devreyi tamamlamak üzere 22 Kasım 1925 günü seçilen Daimî Heyet
Seçim: 22 Kasım 1925

Büyük Üstat	Dr. Fikret Takiyettin [Onuralp]
Büyük Üstat Muavini	İhsan Abidin
1 inci Büyük Nazır	Dr. Nurettin Ramih, Cevat
2 nci Büyük Nazır	Tahsin Hamdi
Büyük Hatip	İbrahim Necmi

Büyük Kâtip	Dr. Rasim Âli
Büyük Kâtip Muavini	Hikmet Ömer, Şevket, Dr. Marko, Esat
Büyük Hazine	Ferit Asseo
Büyük İdare Memuru	Ahmet Nehri
1 inci Büyük Muhakkik	Cevat, Nuri Aziz
2 nci Büyük Muhakkik	Zülfü
3 üncü Büyük Muhakkik	Tevfik Âmir
4 üncü Büyük Muhakkik	Jaco Şaul
1 inci Büyük Teşrifatçı	Dr. İhsan Şükrü
2 nci Büyük Teşrifatçı	De Löbe [Lebet]
3 üncü Büyük Teşrifatçı	Dr. Celâl Tahsin

Devre: 7 **1927-1930**
Seçim: 5 Ağustos 1927

Büyük Üstat	Edip Servet [Tör]
Büyük Üstat Muavini	Kenan Ömer, Servet Yesarî
1 inci Büyük Nazır	Ali Remzi, Raşit
2 nci Büyük Nazır	Esat
Büyük Hatip	Cevat
Büyük Kâtip	İbrahim Necmi
Büyük Kâtip Muavini	Sadi Rıza
Büyük Hazine	Albert Saltiel
Büyük İdare Memuru	Hazım, Dr. Celâl Tahsin
1 inci Büyük Muhakkik	Salâhattin Neşet
2 nci Büyük Muhakkik	Dr. Celâl Tahsin, Dr. İsmail Hurşit
3 üncü Büyük Muhakkik	Ferit Üpi
4 üncü Büyük Muhakkik	Leon Karasu, Dr. İhsan İsmail
1 inci Büyük Teşrifatçı	Kemal (binbaşı), Dr. Mim Kemal
2 nci Büyük Teşrifatçı	Sabri Mehmet, Ali Kâmil

3 üncü Büyük Teşrifatçı	Rafael Tıngıryan

Devre: 8 **1930-1933**
Seçim: 1 Ağustos 1930

Büyük Üstat	Servet Yesarî [Yesarioğlu]
Büyük Üstat Muavini	Mim Kemal
1 inci Büyük Nazır	Cevdet Hamdi
2 nci Büyük Nazır	Mustafa Hakkı
Büyük Hatip	İbrahim Necmi
Büyük Kâtip	Dr. Ahmet Fahri
Büyük Kâtip Muavini	Mehmet Ali Haşmet
Büyük Hazine	Ferit Asseo
Büyük İdare Memuru	Ahmet Nehri
1 inci Büyük Muhakkik	Celâl Tahsin
2 nci Büyük Muhakkik	Ali Kâmi
3 üncü Büyük Muhakkik	Ali Ramiz
4 üncü Büyük Muhakkik	Yervant Yusufyan
1 inci Büyük Teşrifatçı	Haydar Ali
2 nci Büyük Teşrifatçı	Baba Kurbanof
3 üncü Büyük Teşrifatçı	Mehmet Kemalettin

Büyük Üstat Servet Yesari 24 Ekim 1930 günü istifa etti. Daimî Heyet de Büyük Üstat ile birlikte 24 Ekim 1930'da istifa etti.

8. devreyi tamamlamak üzere 31 Ekim 1930 günü seçilen Daimî Heyet
Seçim: 31 Ekim 1930

Büyük Üstat	Dr. Mim Kemal [Öke]
Büyük Üstat Muavini	Mustafa Hakkı
1 inci Büyük Nazır	Cevat Abdurrahim
2 nci Büyük Nazır	Dr. Osman Şerafettin
Büyük Hatip	İsmail Ratip

Büyük Kâtip	Mehmet Raşit
Büyük Kâtip Muavini	Rafael Tıngıryan
Büyük Hazine	Ferit Asseo
Büyük İdare Memuru	Miskîzade Behaettin
1 inci Büyük Muhakkik	Kâzım Nami
2 nci Büyük Muhakkik	Emil Kraloviç
3 üncü Büyük Muhakkik	Dr. Avni
4 üncü Büyük Muhakkik	Dr. İhsan İsmail, Mehmet Ali Haşmet
1 inci Büyük Teşrifatçı	İsmail Hakkı
2 nci Büyük Teşrifatçı	Dukakinzade Feridun [Feridun Dirimtekin]
3 üncü Büyük Teşrifatçı	Osman Fehmi [Resne]

Büyük Üstat Mim Kemal [Öke] 22 Nisan 1932'de istifa etti, Büyük Üstat seçimi yapıldı. Büyük Üstat yerine seçilen Büyük Üstat Muavini ve onun yerine seçilen Büyük Kâtip için 27 Haziran 1932'de seçim yapıldı. Daimî Heyet içinde iki görev değişimi ve bir yeni üye dışında 22 Nisan 1932 öncesi üyeler görevlerini sürdürdüler.

Büyük Üstat	Mustafa Hakkı [Nalçacı] (seçildiği tarih 22.4.1932)
Büyük Üstat Muavini	Mehmet Raşit (seçildiği tarih 27.6.1932)
1 inci Büyük Nazır	Cevat Abdurrahim
2 nci Büyük Nazır	Dr. Osman Şerafettin
Büyük Hatip	İsmail Ratip
Büyük Kâtip	Mehmet Ali Haşmet (seçildiği tarih 27.6.1932)
Büyük Kâtip Muavini	Rafael Tıngıryan
Büyük Hazine	Ferit Asseo
Büyük İdare Memuru	Miskîzade Behaettin
1 inci Büyük Muhakkik	Kâzım Nami
2 nci Büyük Muhakkik	Emil Kraloviç
3 üncü Büyük Muhakkik	Dr. Avni
4 üncü Büyük Muhakkik	Ali Galip
1 inci Büyük Teşrifatçı	İsmail Hakkı
2 nci Büyük Teşrifatçı	Dukakinzade Feridun [Feridun Dirimtekin]
3 üncü Büyük Teşrifatçı	Osman Fehmi [Resne]

Devre: 9 **1933 - 1936**

Seçim: 1 Ağustos 1933 - Faaliyete ara verilmesi: 9 Ekim 1935

Büyük Üstat	Muhittin Osman Omay
Büyük Üstat Muavini	Mehmet Ali Haşmet Kırca
1 inci Büyük Nazır	Ali Galip Taş
2 nci Büyük Nazır	Yusuf Ziya
Büyük Hatip	Sadi Rıza, Cevat Nizami (19.6.1934), Cevdet Hamdi Balım (10.10.1934)
Büyük Kâtip	Dr. Muhittin Celal Duru
Büyük Kâtip Muavini	Dr. Şükrü Hazım Tiner
Büyük Hazine	Mustafa Reşit
Büyük İdare Memuru	Dr. Halit Tekin, Dr. Bahattin Lütfü
1 inci Büyük Muhakkik	Dr. Fahrettin Kerim Gökay
2 nci Büyük Muhakkik	Dr. İhsan İsmail
3 üncü Büyük Muhakkik	Emin Sait
4 üncü Büyük Muhakkik	Feridun Dukakin [Dirimtekin] Dr. Halit Tekin
1 inci Büyük Teşrifatçı	Rafael Tıngıryan
2 nci Büyük Teşrifatçı	Mekki Hikmet Gelenbeğ, Hüsamettin Fuad
3 üncü Büyük Teşrifatçı	Pierre Psalti

Dönem tamamlanamadan 9 Ekim 1935 tarihinde faaliyete ara verilmiştir.

Uyanış Sonrası BÜYÜK GÖREVLİLER

5 Şubat 1948'de Türkiye Mason Derneği kuruluş başvurusu yapılmış, yeni dernek merkezi Galata Bankalar Caddesi Assikürazyoni Generali Han olmuştur.

Uyanış sonrasında 1951 yılına kadar bir Büyük Loca yoktur.

30 Eylül 1950'de **Türkiye Yüksek Şûrasına Tâbi BÜYÜK MAHFİL Nizamnamesi** yayınlanmış, buna göre oluşan Büyük Mahfil'in görevlilerinin seçimi 28 Ocak 1951'de yapılmıştır.

Uyanış sonrası tüzüklere göre Büyük Üstat ve Büyük Görevliler için **dönem iki yıl olarak belirlenmiştir.**

Türkiye Yüksek Şûrası'na Tâbi Büyük Mahfil

Seçim: 28 Ocak 1951

Büyük Üstat	Mustafa Hakkı Nalçacı
Büyük Üstat Muavini	Fethi Erden
Büyük 1 inci Nazır	Celâl Öğet
Büyük 2 nci Nazır	Yusuf Ziya Erdem
Büyük Hatip	Şükrü Hâzım Tiner
Büyük Kâtip	Tarık Ziyal
Büyük Hazine Emini	Jak Esseyan
Büyük Hasenat Emini	Armand Mosse
Büyük Muhakkik	Nazmi Duhani
Büyük Teşrifatçı	Cevdet Caculi
Büyük Koruyucu	Hamza Rüstem
Büyük Hatip Muavini	Hırant Noradunkyan
Büyük Kâtip Muavini	(seçimi ertelendi)
Büyük Hazine Emini Muavini	Dr. Menahem Abravanel
Büyük Hasenat Emini Muavini	Necip Hancı
Büyük Muhakkik Muavini	İsmail Kenan Sunal
Büyük Teşrifatçı Muavini	Ruhi Vamık Girgin
Büyük Koruyucu Muavini	Kaludi Laskari [Laskaridis]

Büyük Mahfil [Gran Loj]

Seçim: 1 Şubat 1953

Büyük Üstat	Fethi Erden
Büyük Üstat Muavini	Ekrem Tok
Büyük 1 inci Nazır	Mecit Duruiz
Büyük 2 nci Nazır	Vedat Başar
Büyük Hatip	Kemâl Salih Sel,
Büyük Kâtip	Tarık Ziyal
Büyük Muhakkik	Cevdet Caculi

Büyük Hazine Emini	Muhsin Türen
Büyük Hasenat Emini	Suat Gürel
Büyük Teşrifatçı	Asaf Sirman
Büyük Koruyucu	Refet Hakul
Büyük Hatip Muavini	Sacit Öncel
Büyük Kâtip Muavini	Sedat Abut
Büyük Muhakkik Muavini	Ruhi Vamık Girgin
Büyük Hazine Emini Muavini	Necip Hancı
Büyük Hasenat Emini Muavini	Hasan Vafi
Büyük Teşrifatçı Muavini	Necdet Alan
Büyük Koruyucu Muavini	Hamza Rüstem

Büyük Mahfil'in ikinci dönemi devam ederken Yüksek Şûra, Büyük Mahfil'in Ankara ve İzmir'deki localarla haberleşmesinde zorluklar olması nedeniyle 1 Nisan 1954'den geçerli olmak üzere, Ankara ve İzmir'de doğrudan kendisine bağlı Üniteler kurulması kararı aldı. Ünite, Yüksek Şûra Temsilcisi ile locaların Üstadı Muhteremlerinden ve bunların seçecekleri bir muhasipten oluşacaktı. Bu durumda İstanbul'daki Büyük Mahfil sadece İstanbul Localarını kapsayan bir bölge locası durumuna dönüştü.

Bu arada 28 Mart 1954 tarihli Yüksek Şûra levhasında belirtilen 10 Mason teriminin yazılış ve kullanılışında Yüksek Şûra'da kabul edilen şekilleri kapsamında, Büyük Mahfil yerine Gran Loj, Büyük Üstat yerine Gran Metr terimleri kullanılmaya başlandı.

Üniteler

1 Nisan 1954

İstanbul Gran Loju	Gran Metr	Fethi Erden
Ankara Ünitesi	Gran Metr	Muhittin Osman Omay
İzmir Ünitesi	Gran Metr	Hamdi Nüzhet Çançar

Yüksek Şûra, 1955 yılında ilk üç derecedeki faaliyetlerin yetkisini ileride bir araya gelerek, Türkiye Gran Loju oluşturmak üzere üç Bölgede kurulacak Gran Lojlara bırakma kararı aldı. Yüksek Şûra, Sembolik Derecelere ait yetkilerin bu birleşik Gran Loj'a ait olacağını 26 Haziran 1955'de yayınladığı Yüksek Şûra Beyannamesi'nde belirtti.

Üç bölgedeki Gran Lojların Büyük Üstat ve Büyük Görevlileri belirlendi.

26 Haziran 1955

İstanbul Gran Loju

Büyük Üstat	Fethi Erden
Büyük Üstat Muavini	Muhittin Celal Duru
Büyük Birinci Nazır	Hayrullah Örs
Büyük İkinci Nazır	Salahattin Güvendiren
Büyük Hatip	Sacit Öncel
Büyük Kâtip	İbrahim Memduh Seydol
Büyük Muhakkik	Ruhi Vamık Girgin
Büyük Hazine Emini	Muhsin Türel
Büyük Hasenat Emini	Aristo Papadis
Büyük Teşrifatçı	Sırrı Tümer
Büyük Muhafız	Edip Seydi

Ankara Gran Loju

Büyük Üstat	Kemalettin Apak
Büyük Üstat Muavini	Ahmet Salih Korur
Büyük Birinci Nazır	Naki Cevat Akkerman
Büyük İkinci Nazır	Süreyya Tahsin Aygün
Büyük Hatip	Fikret Çeltikçi
Büyük Kâtip	Galip Menteşe
Büyük Muhakkik	İlhami Atayık
Büyük Hazine Emini	Fevzi Magat
Büyük Hasenat Emini	İzzet Beltan
Büyük Teşrifatçı	Arif Anıl
Büyük Muhafız	Avni Türel

İzmir Gran Loju

Büyük Üstat	Hamdi Nüzhet Çançar
Büyük Üstat Muavini	Halit Arpaç
Büyük Birinci Nazır	Hakkı Türegün

Büyük İkinci Nazır	Mahmut Yalay
Büyük Hatip	Hulusi Selek
Büyük Kâtip	Halil Erman
Büyük Muhakkik	Cahit Tümer
Büyük Hazine Emini	İsmail Ergüney
Büyük Hasenat Emini	Kemal Ali Şaylansoy
Büyük Teşrifatçı	İsmail Paya
Büyük Muhafız[13]	Şefik Baran

Ankara'daki localar tarafından Ankara merkezli olarak kurulan Büyük Loca:

Ankara'daki *Uyanış, Bilgi, Barış, İnanış, Dikmen Locaları* temsilcileri, locaların kendi aralarında toplanarak bağımsız bir Büyük Loca kurmaları düşüncesiyle toplandılar. Ankara merkezli olarak bir Büyük Loca kurdular. Ankara'da çalışmakta olan Doğuş ve Yükseliş temsilcileri localarından direktif almadan karara katıldı. İstanbul ve İzmir'de çalışan localar bu oluşuma katılmadı.

Türkiye Büyük Locası

12 Ağustos 1955

Büyük Üstat	Ahmet Salih Korur
Büyük Üstat Kaymakamı	Mümtaz Tarhan
Büyük Birinci Nazır	Naki Cevat Akkerman
Büyük İkinci Nazır	Celal İmre
Büyük Hatip	Fikret Çeltikçi
Büyük Kâtip	Nazif İnan
Büyük Muhakkik	Nazif Somer
Büyük Hazine Emini	Fevzi Magat
Büyük Hasenat Emini	Şerif Cemal Kısakürek
Büyük Teşrifatçı	Zühtü Berke

13 Koruyucu

İstanbul Gran Loju Umumî Heyeti, 4 Eylül 1955'te Türkiye'deki bütün locaları kapsayacak bir Büyük Loca kurulabilmesi amacıyla, Konvan düzenlenmesi için davet sahibi olma kararı aldı.

İstanbul ve İzmir Locaları 6 Kasım 1955'te İstanbul'da toplanarak, Gran Loj kurulmasını görüştü, bir Tüzük hazırlanması için komisyon kuruldu. Karar alınmayarak toplantı üç ay sonrasına ertelendi. Konvan adı verilen toplantı başkanlığına seçilen Hamdi Nüzhet *Çançar* geçici Büyük Üstat olarak adlandırıldı.

İstanbul ve İzmir Locaları ile Ankara'dan Yükseliş ve Yıldız Locaları [Ankara'daki diğer 6 loca katılmadı] merkezi İstanbul'da **Türkiye Gran Loju** oluşturdular. Ekrem Tok Büyük Üstat seçildi. İstanbul ve İzmir Locaları ile iki Ankara Locası tarafından İstanbul merkezli olarak kurulan Büyük Loca'nın Büyük Görevlileri şu isimlerden oluştu:

Türkiye Büyük Locası

5 Şubat 1956

Büyük Üstat	Ekrem Tok
Büyük Üstat Kaymakamı	Hamdi Nüzhet Çançar (İzmir)
Büyük Üstat Kaymakamı	Galip Menteşe (Ankara)
Büyük Üstat Kaymakamı	Fethi Erden (İstanbul)
Büyük Birinci Nazır	Süreyya Tahsin Aygün (Ankara)
Büyük İkinci Nazır	Muzaffer Uras (İzmir)
Büyük Hatip	Ziya Üstün (İstanbul)
Büyük Kâtip	İbrahim Hoyi (İstanbul)
Büyük Muhakkik	Rafet Hakol (İstanbul)
Büyük Muhakkik	Mustafa Sakarya (İzmir)
Büyük Muhakkik	Nazım Arman (Ankara)
Büyük Muhakkik	Vahit Demirkan (İstanbul)
Büyük Hazine ve Hasenat Emini	Nuri Pere (İstanbul)
Büyük Hazine ve Hasenat Emini	Kerim Arman (Ankara)
Büyük Hazine ve Hasenat Emini	Sami Kulakçı (İzmir)
Büyük Hazine ve Hasenat Emini	Sadullah Gökçek (İstanbul)
Büyük İdare Memuru	Kenan Sunal (İstanbul)

16 Aralık 1956'da

İstanbul, Ankara ve İzmir'deki bütün locaların katılımıyla

İstanbul'da "Konvan" toplandı.

Üç Bölgedeki bütün localar tarafından kurulan

Türkiye Hür ve Kabul Edilmiş Masonları Büyük Locası

Birinci Dönemi

16 Aralık 1956

Büyük Üstat	Ahmet Salih Korur
Büyük Üstat Muavini	Mümtaz Tarhan (Ankara)
Büyük Üstat Muavini	Sadık Bigat (İstanbul)
Büyük Üstat Muavini	Hamdi Nüzhet Çançar (İzmir)
Birinci Büyük Nazır	Kâmil Sokullu (Ankara)
İkinci Büyük Nazır	Süreyya Tahsin Aygün (Ankara)
Büyük Kâtip	İbrahim Hoyi (İstanbul)
Büyük Hatip	Galip Menteşe (Ankara)
Büyük Muhakkik	Hakkı Türegün (İzmir)
Büyük Muhakkik	Tarık Ziyal (İstanbul)
Büyük Muhakkik	Zühtü Hilmi Velibeşe (Ankara)
Büyük Muhakkik	Asaf Sirman (İstanbul)
açık işarî oyla	
Büyük Hazine ve Hasenat Emini	Cemal Gücü (Ankara)
Büyük Teşrifatçı	Suat Berker (Ankara)
Büyük Hatip Muavini	Orhan Alsaç
Büyük Kâtip Muavini	Mazlum Öget
Büyük Teşrifatçı Muavini	Celal Öget (İstanbul)
Büyük Teşrifatçı Muavini	Halit Arpaç (İzmir)
Büyük İdare Memuru	Zühtü Berke (Ankara)

KAYNAKLAR

Duyurular

1. 3 Şubat 1911 günkü Seçimle ilgili Büyük Kâtiplik [Büyük Sekreterlik] Duyurusu
2. 24 Ağustos 1912 günkü Seçimle ilgili Büyük Kâtiplik [Büyük Sekreterlik] Duyurusu
3. 16 Ocak 1920 günkü Seçimle ilgili Büyük Kâtiplik [Büyük Sekreterlik] Duyurusu
4. 1921-1923 Dönemi Büyük Görevlilerinin Seçimi ile ilgili Büyük Kâtiplik [Büyük Sekreterlik] Duyurusu
5. 1 Ağustos 1924 günkü Seçimle ilgili Büyük Kâtiplik [Büyük Sekreterlik] Duyurusu
6. 22 Kasım 1925 günkü Seçimle ilgili Büyük Kâtiplik [Büyük Sekreterlik] Duyurusu
7. 5 Ağustos 1927 günkü Seçimle ilgili Büyük Kâtiplik [Büyük Sekreterlik] Duyurusu
8. 1 Ağustos 1930 günkü Seçimle ilgili (1930-1933 için seçilen Daimî Büyük Heyet) Büyük Kâtiplik [Büyük Sekreterlik] Duyurusu
9. 31 Ekim 1930 günkü Seçimle ilgili Büyük Kâtiplik [Büyük Sekreterlik] Duyurusu
10. 22 Nisan 1932 günkü Seçimle ilgili Büyük Kâtiplik [Büyük Sekreterlik] Duyurusu
11. 27 Haziran 1932 günkü Seçimle ilgili Büyük Kâtiplik [Büyük Sekreterlik] Duyurusu
12. 1933-1936 için seçilen Daimî Büyük Heyet ile ilgili Büyük Kâtiplik [Büyük Sekreterlik] Duyurusu
13. 1 Şubat 1953 günü seçilen Daimî Büyük Heyet ile ilgili Büyük Kâtiplik [Büyük Sekreterlik] Duyurusu
14. 16 Aralık 1956 tarihinde İstanbul Vadisinde akdeddilen "TÜRKİYE MASONLARI KONVANI" tersimatı

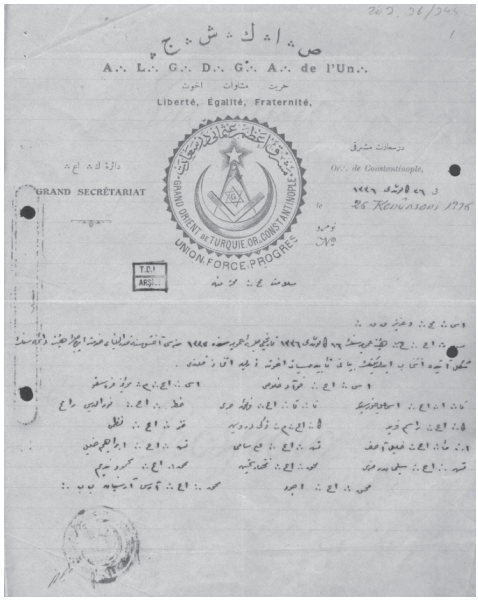
Dergiler

1. "Büyük Üstadın istifası yerine Mustafa Hakkı B.'in seçilmesi", **Büyük Şark**, sayı 6, Nisan-Mayıs 1932, s: 3.
2. "Üs.∴ A.∴ Mustafa Hakkı B.∴'den inhilâl eden Üs.∴ A.∴ Muavinliğine M. Raşit B.∴ ve kendilerinden inhilâl eden Kâtibi Az.∴'lığa da 27/6/932 de toplanan Heyeti Umumiye Celsesinde Muhak.∴ Az.∴ Mehmet Ali Haşmet B.∴ intihap edilmiştir.", **Büyük Şark**, sayı 7, Haziran-Ağustos 1932, s: 48.
3. "1933-1936 Büyük Meşrik Daimî Büyük Heyeti" **Büyük Şark**, sayı 12, Eylül-Teşrinievvel, 1933, s: 2-3.
4. "İşlerinin çokluğu ve bilhassa Büyükadaya naklihane etmesinden bahisle istifa eden Bü.∴ Hat.∴ Sadi Rıza B.∴'in yerine 19-6-934 tarihli Umumî Heyet celsesinde Cevat Nizami B. seçilmiştir.", **Büyük Şark**, sayı 15, Mart-Nisan-Mayıs, 1934, s: 47.
5. "Memuriyetinin Ankaraya nakli dolayısile Bü.∴ Hat.∴'likten istifa eden Cevat Nizami B.∴'in yerine 10-10-934 tarihli Umumî Heyet içtimaında Cevdet Hamdi B.∴ seçilmiştir. K.∴'imizi candan tebrik ederiz.", **Büyük Şark**, sayı 16, Eylül-Birinci Teşrin, 1934, s: 32.

6. “İnhilâl eden ikinci Bü∴ Teş∴çılığa Hüsameddin Fuad B∴ seçilmiştir.”, **Büyük Şark**, sayı 19, Mayıs-Nisan, 1935, s: 32.
7. “16 Ocak 1920 tarihinde seçilen Daimî Heyet listesi”, **Tesviye**, Sayı: 87, Mart 2013, s: 59.

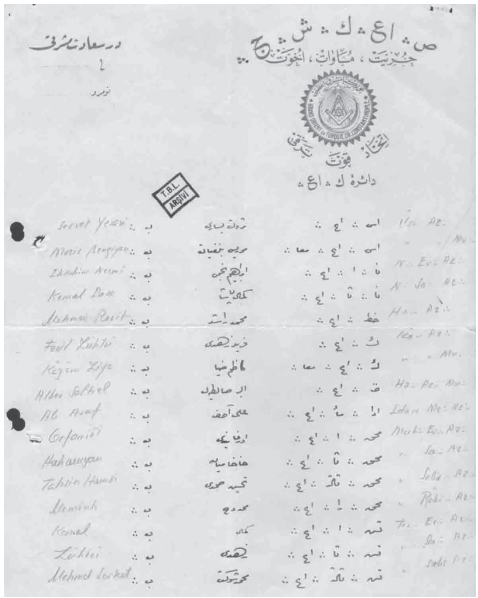
Kitaplar

1. Ahmet Akkan, **Büyük Üstadlar**, Mimar Sinan Araştırma Locası Yayın No: 21, İstanbul, 1997.
2. Fikret Çeltikçi, **Hür Masonluk Tarihinden Notlar**, Mimar Sinan Araştırma Locası Yayın No: , Ankara, 1979, 1998.
3. Kemalettin Apak, **Ana Çizgilerile Türkiye’deki Masonluk Tarihi,** Türkiye Mason Derneği tarafından Dernek üyelerine mahsus olarak bastırılmıştır, İstanbul, 1958.
4. **Türk Harp Tarihi Derslerinde Adı Geçen Komutanlar**, İstanbul, Harp Akademileri Komutanlığı Yayınlarından, 1983.
5. **Türkiye Millî Büyük Meşrıkı’nın 25inci Yıldönümü münasebetile Fevkalâde celsede Okunan nutuklar ve neşideler**, Alâeddin Matbaası, İstanbul, 1934.
6. Yavuz Selim Ağaoğlu, **Osmanlı Masonluğu 1917-1920 Dâimî Hey’et-i Muazzama Zabıtları 29 Ocak 1917- 7 Mayıs 1920**, İzmir Vadisi Araştırma Locası Yayın No: 18, İstanbul, HKEMD İktisadi İşletme Yayınları, 2018.

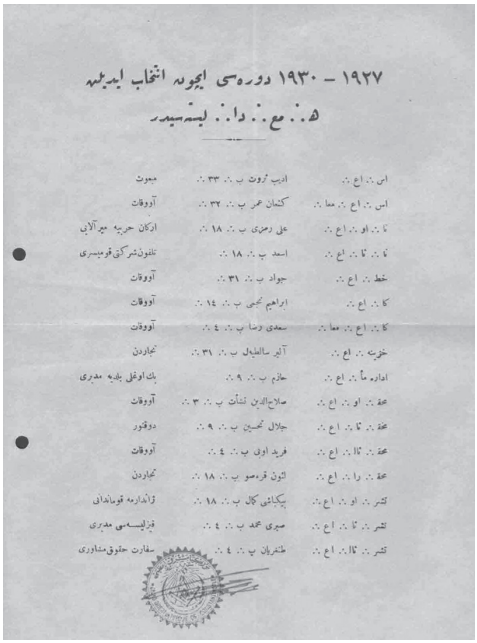

16 Kânûn-u Sânî 1336 [Ocak 1920] tarihinde seçilen Fuad Hulusi Büyük Üstatlığındaki Daimî Heyet [Büyük Görevliler Kurulu] hakkında 26 Ocak 1920 tarihli Büyük Sekreterlik duyurusu.

(Duyurunun çevrim yazısı Tesviye Dergisi, Sayı: 87, Mart 2013, s: 59'da yayınlanmıştır.)

1 Ağustos 1924 günü seçilen Servet Yesari Büyük Üstatlığındaki Büyük Görevliler Kurulu.

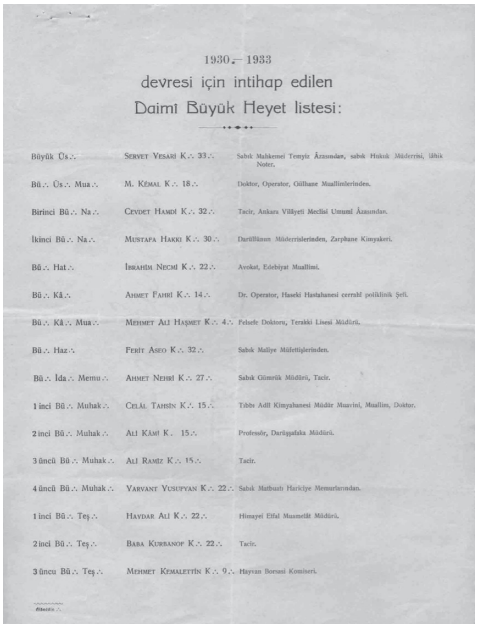
١٩٢٧ – ١٩٣٠ دورەسی ایچون انتخاب ایدیلەن

ه.·.ع.·.د.·. لیستەسیدر

اس ∴ اع ∴	ادیب تروت ب ∴ ٣٣ ∴	مبعوث
اس ∴ اع ∴ معا ∴	کتخدا عمر ب ∴ ٣٢ ∴	آووقات
تا ∴ او ∴ اع ∴	علی رمزی ب ∴ ١٨ ∴	ارکان حربیه میر آلایی
تا ∴ تا ∴ اع ∴	اسعد ب ∴ ١٨ ∴	تلفون شرکتی قومیسری
خط ∴ اع ∴	جواد ب ∴ ٣١ ∴	آووقات
کا ∴ اع ∴	ابراهیم تحسی ب ∴ ١٤ ∴	آووقات
کا ∴ اع ∴ معا ∴	سعدی رضا ب ∴ ٤ ∴	آووقات
خزینه ∴ اع ∴	آیار سالطیال ب ∴ ٣١ ∴	تجارتدن
اداره مأ ∴ اع ∴	حازم ب ∴ ٩ ∴	بك اوغلی بلدیه مدیری
محة ∴ او ∴ اع ∴	صلاح الدین نشأت ب ∴ ٣ ∴	آووقات
محة ∴ تا ∴ اع ∴	جلال تحسین ب ∴ ٩ ∴	دوقتور
محة ∴ تا ∴ اع ∴	فرید اولی ب ∴ ٤ ∴	آووقات
محة ∴ را ∴ اع ∴	الون قره صو ب ∴ ١٨ ∴	تجارتدن
تشر ∴ او ∴ اع ∴	پیکاشی کامل ب ∴ ١٨ ∴	ژاندارمه قوماندانی
تشر ∴ تا ∴ اع ∴	صبری محمد ب ∴ ٤ ∴	فزیقیسمی مدیری
تشر ∴ تا ∴ اع ∴	طشقران ب ∴ ٤ ∴	سفارت حقوقمنداوری

"1927-1930 Devresi İçin İntihab Edilen H.∴ Mu.∴ Da.∴ Listesidir"

5 Ağustos 1927 günü seçilen Edip Servet Büyük Üstatlığındaki Büyük Görevliler Kurulu.

1930 – 1933

devresi için intihap edilen

Daimi Büyük Heyet listesi:

Büyük Üs.∴	Servet Yesari K.∴ 33.∴	Sabık Mahkemei Temyiz Âzasından, sabık Hukuk Müderrisi, âlâlık Noter.
Bü.∴ Üs.∴ Mua.∴	M. Kemal K.∴ 18.∴	Doktor, Operator, Gülhane Muallimlerinden.
Birinci Bü.∴ Na.∴	Cevdet Hamdi K.∴ 32.∴	Tacir, Ankara Vilâyeti Meclisi Umumi Âzasından.
İkinci Bü.∴ Na.∴	Mustafa Hakki K.∴ 30.∴	Darülfünun Müderrislerinden, Zaraltane Kimyakeri.
Bü.∴ Hat.∴	İbrahim Necmi K.∴ 22.∴	Avokat, Edebiyat Muallimi.
Bü.∴ Kâ.∴	Ahmet Fahri K.∴ 14.∴	Dr. Operator, Haseki Hastahanesi cerrahî poliklinik Şefi.
Bü.∴ Kâ.∴ Mua.∴	Mehmet Ali Hasmet K.∴ 4.∴	Fehetle Doktoru, Terakki Lisesi Müdürü.
Bü.∴ Haz.∴	Ferit Aseo K.∴ 32.∴	Sabık Maliye Müfettişlerinden.
Bü.∴ İda.∴ Memu.∴	Ahmet Nehmi K.∴ 27.∴	Sabık Gümrük Müdürü, Tacir.
1 inci Bü.∴ Muhak.∴	Celâl Tahsin K.∴ 15.∴	Tıbbı Adlî Kimyahanesi Müdür Muavini, Muallim, Doktor.
2 inci Bü.∴ Muhak.∴	Ali Kâmi K.∴ 15.∴	Profesör, Darüşşafaka Müdürü.
3 üncü Bü.∴ Muhak.∴	Ali Ramiz K.∴ 15.∴	Tacir.
4 üncü Bü.∴ Muhak.∴	Yarvant Yuscpyan K.∴ 22.∴	Sabık Mebusan Hariciye Memurlarından.
1 inci Bü.∴ Teş.∴	Haydar Ali K.∴ 22.∴	Himayei Etfal Mumeyiz Müdürü.
2 inci Bü.∴ Teş.∴	Baba Kurbanof K.∴ 22.∴	Tacir.
3 üncü Bü.∴ Teş.∴	Mehmet Kemalettin K.∴ 9.∴	Hayvan Borsası Komiseri.

1 Ağustos 1930 günü seçilen Servet Yesari Büyük Üstatlığındaki Büyük Görevliler Kurulu.

1909'DAKİ KURUCULARIMIZDAN DR. JAK SUHAMİ (JACQUES SOUHAMI) BİRADER

Kağan KALE

Foundation of The Grand Lodge in 1909 was a major cornerstone in development and institutionalization of Masonry in Turkey. The Ottoman Masons of that era struggled a lot and their effort to overcome the challenges gave Modern Turkish Masonry its privileged position among International Masonic Family.

This modest research is about the inspiring life of Dr. Jak Suhami (Jaques Souhami) brother who played a leading role establishing Ottoman's Grand Lodge. Main resources for this research were period books and also HKEMBL Historical Archives.

The civil life of brother Suhami took place in this research alongside his Masonic life. His determination and patience towards all the difficulties in life may be a big inspiration for all.

Dr. Jak Suhami

Osmanlı Masonlarının 1909 yılında milli bir Büyük Loca kurma çabalarında bütün kardeşlerin katkıları olmuştur elbette, ama yaklaşık otuz kadar kardeş bu dönemde ön plana çıkmıştır. Bu kardeşlerden biri de Jak Suhami kardeştir.

Suhami soyadına Sefarad Yahudileri arasında özellikle Selanik, İstanbul ve İzmir'de rastlıyoruz. Jak Suhami'nin doğum yeri ve yılı tespit edilemese de, babasının adının Josef olduğunu ve Nisan 1934 tarihinde İstanbul'da vefat ettiğini biliyoruz.

Jak Suhami, harici âlemde hekimdir ve özellikle Hilal-i Ahmer (Kızılay) Cemiyeti Hastanelerinde görev

yapmıştır. Suhami, 1908 yılında İtalyan Obediyansına bağlı olarak İstanbul'da çalışan Bizansio Risorta Locasında tekris olmuştur. Tekris olduğu yıllar, II. Meşrutiyetin ilanı ile Osmanlı Masonlarının II. Abdülhamit istibdadından kurtulduğu, toparlandığı, hareket ve enerji dolu yıllardı. Osmanlı topraklarında 1861 yılında kurulan, ancak uykuda olan EKSR Yüksek Şûrası yeniden organize edilmek isteniyordu. Bu amaçla bir yıl önce 1907'de Belçika'da yapılan Yüksek Şûralar toplantısında karar alınmış ve Yusuf (Joseph) Sakakini Kardeş Müşavir olarak görevlendirilmiştir. Fakat bilhassa İttihatçı Masonlar bununla yetinmek istemiyor, Yüksek Şûra'nın re-organize edilmesi ile beraber Osmanlı Büyük Doğusu'nun da (Büyük Loca) tesis edilmesini amaçlıyorlardı.

Yüksek Şûra'nın uyandırılmasındaki tek engel yeterli sayıda 33. Derece kardeşin olmamasıdır. Bu sorun Sakakini ve Aziz Hasan Paşa ikilisi ile aşılır ve oniki kardeşe 33. derece tevcih edilir, böylece Şûra'nın oluşabilmesi için gereken dokuz 33. derece kardeş sayısı fazlasıyla temin edilmiş olur. Bu yükseltmelerin yapıldığı 3 Mart 1909'da Yüksek Şûra tesis edilir ve aynı gün yapılan seçimle görevliler de belirlenir. Sıra Büyük Locanın kurulmasına gelmiştir. Bu konuda ismi konmamış bir yarış söz konusudur. Şûra'yı uyandıran ve emin adımlarla ilerleyen kardeşlerin yanı sıra, Bizansio Risorta Locası Üstadı Muhteremi Nicola Forte Kardeş bir süredir aktif olarak Büyük Loca kurma çabası içindedir. Yanına Örfi Paşa'yı da alarak ve biraz da oldubittiye getirilerek bir Büyük Loca kurarlar. Jak Suhami bu girişimin içindedir, hatta Büyük Arşivci görevini üstlenmiştir. Fakat Örfi Paşa Büyük Locası diyebileceğimiz bu girişim varlığını sürdüremez ve 31 Mart vakası sonrası yok olup gider.

Bu sırada yeniden organize olan Yüksek Şûra, kalıcı ve Dünya Masonluğu tarafından tanınacak bir Büyük Loca kurmak işi ile meşguldür. Herhangi bir Büyük Loca nasıl kurulur? Başka Büyük Localardan aldıkları beratlar ile kurulan yedi müstakil loca (bugün artık üç loca) birleşir ve Büyük Locayı oluştururlar, bundan sonra da o topraklarda yeni kurulacak localara kurulan bu Büyük Loca berat vererek varlığını sürdürür. İşte Şûra bahsedilen bu yedi locayı kurmaya veya bir araya getirmeye çalışmaktadır. Bu amaçla arka arkaya Vatan, Muhibbanı Hürriyet, Vefa ve Şafak Localarına berat verilir. Şafak Locası'nın kurucuları arasında Suhami Üstat da yer alır, locanın ilk 1.Nazır'ıdır.

Büyük Locayı kurmak için 9 Temmuz 1909 tarihinde Osmanlı İmparatorluğu ve bağlı memleketlerdeki localara bir davetiye yollanır. Toplantı tarihi: 13 Temmuz, yeri: Galata Noradunkyan Hanı'dır. Jak Suhami, bu toplantıya ilk locası Bizansio Risorta'yı temsilen gider. Gider ama toplantıya sadece 14 delege gelmiştir, katılımcıların azlığı ve yeterli sayıda locanın temsil edilmemesi ileride sorun yaratabilir diye tekrar toplanmak üzere toplantı sonlandırılır. Kurucuların ikinci bir başarısızlık istemedikleri bellidir.

Nihayetinde 1 Ağustos'ta tekrar toplantı yapılır, Suhami bu toplantıya ikinci Locası Şafak'ı temsilen katılır. Toplantıyı Aziz Hasan Paşa açar. Önce Büyük Loca'nın ilk görevlileri belirlenir. Buna göre Suhami Üstat Büyük İdare Memurluğuna seçilir. Toplantının başında yeni bir loca olan "Terakki ve İttihat Hakiki Muhipleri" Locası'na kuruluş izni verilir. Böylece Türk Obediyansını oluşturacak locaların sayısı beş olur. Mısır Obediyansına bağlı olarak çalışan Resne ve Uhuvveti Osmaniye Locaları da katılarak yedi loca sayısına ulaşılır.

Bu şekilde Yüksek Şûra ve Büyük Loca kurulur ve çalışmaya başlar, ama zorlu yıllar daha yeni başlamaktadır, art arda gelecek savaşlar gün göstermeyecektir. Balkan Savaşı başladığında baş gösteren hastane ihtiyacına katkı verebilmek için Kızılay Cemiyeti ikinci başkanı olan Dr. Besim Ömer Paşa[1] kendi kurduğu Kadırga Doğumevi'ni hastaneye dönüştürmek için harekete geçer. Hastaneye gerekli teçhizat alınır, kadro oluşturulur. Hastanenin Baş Hekimliğine Dr. Jak Suhami atanır. Bu hastane sadece 100 yataklıdır, Dr. Suhami'nin çalışmaları sayesinde arazisine barakalar yapılır ve yatak sayısı 650'ye çıkarılır.

Cihan Harbi (I. Dünya Savaşı) sırasında artan ihtiyacı karşılamak için 1915'de Galatasaray Lisesi de hastaneye dönüştürülür, Dr.Suhami bu hastanenin de Baş Hekimliğini üstlenir. Üstat mütarekeye kadar Kızılay Hastanelerinde görev yapacaktır. Bu kardeşlerin yaptıkları görevlerin ağırlığını anlamak için Fevzi Çakmak'ın günlüklerine bakabiliriz, Mareşal günlüklerinde Haydarpaşa İskelesi'ne gelen yaralı sayısının 30 Nisan'dan 7 Mayıs 1915'e kadar 12.000'den fazla olduğunu belirtmektedir.[2]

1 En Muhterem Dr. Besim Ömer Akalın 6. Büyük Üstattır.
2 Nilüfer Hatemi, Mareşal Fevzi Çakmak ve Günlükleri, C. I, İstanbul 2002, s. 317-319.

Kadırga Hastanesi

Galatasaray Hastanesi

Dr. Jak Suhami Üstat tüm bu karışık yıllar borunca sadakatle bağlı olduğu Masonluk için çalışmaya aralıksız devam eder. İtalyanca ve Fransızca bilen Üstat, Masonluğun felsefesi ve hukuku hakkında da derin bilgiye sahiptir. Tekris olduktan bir sene sonra EKSR'ye de intisap etmiştir ve 1912 yılında 33.dereceye yükselmiştir.

Cemiyetimiz 1918 yılında Mütareke'nin ağır havasını yaşamaktadır. Bir de bunun üzerine yapılan seçimde Rıza Tevfik Büyük Üstat seçilmiştir. İttihatçı Masonlar ya yurtdışına ya da Anadolu'ya kaçmak zorunda kalmıştır. Rıza Tevfik, İttihatçı oldukları gerekçesiyle birçok kardeşi cemiyetten "tard etmiş" uzaklaştırmıştır veya isim listesini haricilere yaymıştır. Hürriyet ve İtilaf Partisi fedaileri de bu listelerle İstanbul'da Mason avına başlamışlardır. Bu dönemde Locaların toplantı yaptıkları lokal binası Koloğlu sokaktadır. Binanın basılacağı haberi alınır, bu haberi binaya yetiştirmek ve binada bulunan kayıtları saklamak için lokale koşan kardeşlerin başında Dr. Jak Suhami vardır. Baskından önce binaya yetişip haber vermiş ve gerekli önlemler alınmıştır. Bu küçük örnek Üstadın ne kadar dinamik bir insan olduğunu ve cemiyetini sakınmak için neleri göze aldığını göstermek açısından çarpıcıdır.

Dr. Jak Suhami Kardeşin Masonik Kronolojisi:

1908 Bizansio Risorta Locası – Tekris

1909 Örfi Paşa Büyük Locası – Büyük Arşivci

1909 Şafak Locası – Kurucu, ilk 1.Nazırı

1909 Osmanlı Büyük Doğusu – Büyük İdare Memuru

1911 Şafak Locası – Üstadı Muhterem

1912 Osmanlı Büyük Doğusu – Büyük Sekreter

1912 Osmanlı Yüksek Şûrası – 33.dereceye terfi

1913-1928 İstiklal Areopajı – Başkan
1914 Sebat Locası – Üstadı Muhterem (Şafak Locasının isim değişikliğini gerçekleştiren envarın reisi)
1915 Osmanlı Büyük Doğusu – Büyük Hazine Emini
1917-1928 Osmanlı (Türkiye) Yüksek Şûrası – Büyük Umumi Katip ve Şansölye
1918 İntibah Locası – Katılım
1918 Osmanlı Büyük Doğusu – Büyük 2. Nazır
1920 İntibah Locası – Yargı Delegesi
1922-1930 Türkiye Yüksek Şûrası – Yüksek Danışma Kurulu (32.Derece) Başkanı
1923 Bizansio Risorta Locası – Üstadı Muhterem
1924 Akasya Locası – Üstadı Muhterem (Bisanzio Rizorta Locasının isim değişikliğini gerçekleştiren envarın başkanı)
1929 Türkiye Yüksek Şûrası – Büyük Hatip

Bu özet kronoloji bile Dr. Jak Suhami Üstadın bitmeyen enerjisini ve çalışkanlığını göstermeye kâfi gelecektir. Üstat, sağlığının bozulmaya başladığı 1930'lara kadar her iki cemiyette de aktif görev almıştır. Listelenen görevlerin yanında Büyük Loca'da Lokal Komisyonu, Yardım Komisyonu ve Kütüphane Komisyonu gibi komisyonlarda da görev yapmıştır. Nuru Ziya Sokaktaki binanın alınması için yoğun çaba sarf etmiştir, bina alındıktan sonra da durmamış yeterli bir yemekhane ve ikinci bir mabet inşası için çaba sarf etmeye devam etmiştir. Büyük Loca'nın bir kitaplık ve kütüphaneye sahip olması için teklifte bulunmuş ve bu konuda kardeşlerini organize etmiştir.

Dr. Jak Suhami Üstat, o dönemin Masonlarına tipik bir örnek teşkil eden, birden çok yabancı dil bilen, entelektüel, Dünya Masonluk yapısı hakkında bilgi sahibi, felsefeye hâkim, çok çalışkan, sadece düşünsel değil bedensel çalışmaya da gönüllü, hakikat ve hürriyetin peşinde olan insandı. Masonluk mesleğine, ailesine ve ülkesine sadık bireylerdi. Günümüz Masonluğu bu Üstatların omuzlarında yükselmiştir.

Ş.·. A.·. K.·. Ş.·. C.·.

A la G.·. du Gr.·. Ar.·. de l'Un.·.

Meşriki ebediyete intikal eden Ç.·. S.·. B.·. ve Mah.·. Muh.·.imizin sabık Üst.·. M.·.

Doktor JAK SUHAMİ 33.·.

in hatırasını taziz için 1 Mart 1935 saat 10 ½ de yapılacak Matem Celsesine teşrifinizi ve Mah.·. Muh.·. tarafından birer heyeti murahhasa gönderilmesini rica ederiz.

AKASYA Mah.·. Muh.·. Üst.·.
Feridun Dirimtekin

R.·. L.·. ACACIA

Une tenue de deuil sera célébrée au local Maç.·. le Vendredi 1 Mars 1935 à 10 ½ heures à la mémoire de notre T.·. C.·. F.·.

Dr JACQUES SOUHAMI 33.·.

Ex-Vou·. de notre R.·. A.·.

passé à l'Or.·. Eternel le 8 Avril 1934.

Nous vous prions de vouloir bien y assister et les R.·. L.·. sont priées de nous adresser une délégation.

Le vén.·. de la R.·. L.·. ACACIA
Feridun Dirimtekin

Fasilet Matbaası

MAŞRIK-I A'ZAM-I OSMÂNÎ'DEN TÜRKİYE MAŞRIK-I A'ZAMI'NA ÜNVAN DEĞİŞİMİNİN TARİHÇESİ

Yavuz Selim AĞAOĞLU

Since its foundation in 1909 The Ottoman Grand Orient witnessed the fall of an empire. In the vast geography of the empire, it witnessed the collapse, fragmentation and occupation of the Ottoman world in wars, disasters, economic and social difficulties but also the resistance to occupation, the hope against disappointment and the establishment of a republic in place of the collapsed empire. In other words, Ottoman Grand Orient experienced the transition from the Ottoman Empire to the Turkish Republic. As the institutional equivalent of this transition, it changed its title from Ottoman Grand Orient to Turkish Grand Orient at a certain point. Until now, we had no knowledge of how this change took place.The documents which have come to light recently from the archive of the Grand Lodge of Turkey now give us comprehensive information about this transition.

Maşrık-ı A'zam-ı Osmânî veya daha yaygın kullanımı ile Osmanlı Maşrık-ı A'zamı, Osmanlı Grand Orienti ya da Osmanlı Büyük Doğusu 1909'daki kuruluşundan itibaren bir imparatorluğun yıkılışına tanıklık etti. İmparatorluğun geniş coğrafyasında Osmanlı dünyasının savaşlar, felaketler, ekonomik ve sosyal sıkıntılar içinde çöküşünü, parçalanıp işgal edilişini gördü. Ama aynı zamanda işgale karşı direnişi, hayal kırıklığına karşı umudu, yıkılan imparatorluğun ve 600 yıllık saltanatın yerine cumhuriyetin kuruluşunu da gördü.[1] Bir başka ifade ile İmparatorluk'tan Cumhuriyet'e, Osmanlı'dan Türkiye'ye

1 Osmanlı Maşrık-ı A'zamı ve sonrasında Türkiye Maşrık-ı A'zamı'nın Kurtuluş Savaşı ve

geçişi tecrübe etti. Bu geçişin kurumsal karşılığı olarak bir kesim noktasında da unvanını değiştirdi. Bugüne kadar bu değişimin nasıl gerçekleştiğine ilişkin bilgimiz yoktu ve 29 Ekim 1923'te Cumhuriyet'in ilan edilişinden sonra bu değişimin adım adım gerçekleştiği öngörülüyordu.

Şimdi Türkiye Büyük Locası'nın zengin arşivinden gün ışığına çıkan belgeler, bize bu değişimin nasıl gerçekleştiği hakkında kapsamlı bilgi veriyor.

Aslında Osmanlı Maşrık-ı A'zamı yerine, Türkiye Maşrık-ı A'zamı ifadesinin Cumhuriyet'in ilanından çok önce kullanılmaya başladığı bilinir. Örneğin 1 Ağustos 1921'de yapılan Büyük Üstat ve Hey'et-i Muazzama-i Dâime yani Büyük Görevliler Kurulu Seçimi'nden sonra yaşanan ve üzeri özenle kapatılmış olaylar sırasında Maşrık-ı A'zam'ın Yüksek Şûra'ya karşı kendini savunmak için hazırladığı ve 1921 yılı sonunda yayınladığı açıklama metinlerinde, Türkiye Maşrık-ı A'zamı ifadesinin kullanıldığı görülmektedir.[2] Kronolojik bir karşılaştırma yapmak gerekirse, bu dönemin, toplumsal kutuplaşmanın belki de en kesinleştiği bir sırada Anadolu'da işgale karşı direnişin ümit ışığını kuvvetlendiren Sakarya Meydan Savaşı'ndan (22 Ağustos-13 Eylül 1921) sonrasına işaret ettiği söylenebilir.

Şimdiye kadar gün ışığına çıkan belgelere bakıldığında, Türkiye Maşrık-ı A'zamı ifadesinin 1922 yılından itibaren Büyük Görevliler Kurulu tersimatlarında kullanılmaya başladığı görülmektedir. Aynı ifade Büyük Sekreterlik levhalarında da 8 Haziran 1922 tarihinden itibaren kullanılmaya başlamıştır. Hatta o dönem görev yapan Büyük Sekreter Ali Refîk, 19 Temmuz 1922 tarihli Büyük Sekreterlik levhasını "Türkiye Maşrık-ı A'zamı Kâtib-i A'zamı" olarak imzalamıştır.[3]

Saltanat'ın kaldırıldığı 1 Kasım 1922 tarihinin bu konuda bir başka dönüm noktası teşkil ettiği söylenebilir. 11 Kasım 1922 tarihinde toplanan Büyük Görevliler Kurulu'nda

---

Cumhuriyet'in kuruluş dönemindeki tutum ve faaliyetleri hakkında detaylı bilgi için Bkz. Ağaoğlu, Yavuz Selim, "Masonluk Tarihimizde 1920-1924, Dâimî Hey'et-i Muazzama Zabıtları", Cumhuriyet'in kuruluşunun 100. yılı münasebeti ile tamamlanmış ancak yayınlanamamış araştırma.

2 HKEMBL Tarihî Arşivi, Belge No:201.02/83.

3 1878 yılında İstanbul'da doğan Ali Refîk (Kıyasî) sicil kartına göre 26 Nisan 1917 tarihinde Ziyay-ı Şark Locası'nda tekris edilmiştir. Öte yandan Ziyây-ı Şark Locası tarihçesinde tekrisinin 1919 yılında icra edildiği kaydedilmiştir. 17 Ekim 1918'de Kalfa ve 21 Ocak 1921 tarihinde Üstat derecesine terfi etmiştir. 1921 yılında locasında Sekreter olarak görev yapmıştır. Daha sonra 1921 yılında Murat Locası'na tebenni etmiş ve orada da 1922 ve 1923 yıllarında Hasenat Emini olarak görev yapmıştır ve 2 Aralık 1923 yılında Murad Locası'ndan istifa etmiştir. Ali Refîk'in daha sonra 1932 yılında İnkılâp Locası'nın kurucuları arasında yer aldığı görülmektedir. Dışişleri Bakanlığı mensubu olan Ali Refîk, Daimî Heyet'te 1921-1924 döneminde yer almış ve 20 Ekim 1923 tarihine kadar Büyük Sekreter olarak görev yapmıştır. Bkz. HKEMBL Tarihî Arşivi, 1935 Öncesi Üye Sicil Kartları No:258, "Tan Işığı (Ziyayi Şark) 5 II Kanun 1910 – 5 II Kanun 1935", Alâeddin Matbaası, 1935, s:9.; Murad Locası Matrikül Defteri, HKEMBL Tarihî Arşivi, Belge No:202.03/965, s:17

"Maşrık-ı A'zam-ı Osmânî" ifadesinin "Türkiye Maşrık-ı A'zamı"na çevrilmesi Halîl Mir'at tarafından teklif edilmiş ve uygun görülerek Genel Kurul'a sunulması kararlaştırılmıştır.[4] Bu teklif tersimata şöyle geçmiştir:

"Halîl Mir'ât B:.in [Maşrık-ı A'zam-ı Osmânî] ta'bîrinin ba'demâ [Türkiya Maşrık-ı A'zamı] ünvânına *tahvîli hakkında dermiyân eylediği mütâlaa, esâsen Fransızcası bu* şekilde *olmakla, becâ görülerek keyfiyyetin Hey'et-i Umûmiyye'ye arzına karâr verilmiş ve mesâî nihâyet bulmuştur."*

Bu metnin günümüz Türkçesine çevrilmiş hâli şöyledir:

"Halîl Mir'ât K:.'in [Maşrık-ı A'zam-ı Osmânî] tabirinin bundan böyle [Türkiye Maşrık-ı A'zamı] unvanına çevrilmesi hakkında yaptığı değerlendirme, esasında tabirin Fransızcası da bu şekilde olduğundan, uygun görülerek Genel Kurul'a *sunulmasına karar verilmiş ve böylelikle çalışma sona ermiştir."*

Nitekim 21 Ocak 1923 tarihinde toplanan Genel Kurul'da bu değişiklik teklifi onaylanmış ve 22 Ocak 1923 tarih ve 16 numaralı levha ile Büyük Sekreter Ali Refîk imzasıyla şöyle duyurulmuştur:

"Maşrık-ı A'zam'ın 21 Kânûn-ı sânî 1339 tarihinde vuku' bulan ictimâ-i umûmîsinde kabûl ve tasdîk olunan bir madde-i kanûniyye mûcibince [Maşrık-ı A'zamı Osmânî] nâmı –Fransızca denildiği vechile- [Türkiya Maşrık-ı A'zamı] ünvânına tahvil edilmiş olmakla ba'dema ünvân-ı mezkûrun gerek tahrîren ve gerek şifâhen o sûretle zikredilmesi lüzûmu beyân ve selâm-ı birâderânemiz iblâğ olunur."

Böylelikle hem yazılı, hem de sözlü olarak "Türkiya Maşrık-ı A'zamı" ifadesinin kullanılacağı localara duyurulmuştur. O dönemde yaygın olarak kullanılan "Türkiya" okunuşu ise, bir süre sonra "Türkiye" şeklinde değişecektir.

Bu tarihten sonra hızla hayata geçirilen değişimin en ilginç örneklerinden birisi, unvan değişikliği ile ilgili karar alındıktan sadece birkaç gün sonra, Himâye-i Etfâl Cemiyeti'nden (Çocuk Esirgeme Kurumu) gönderilen teşekkür yazısında Türkiye Maşrık-ı A'zamı ifadesinin kullanılmasıdır.[5]

Benzer değişiklikler başta davetiyeler olmak üzere Masonik evrakta da uygulanmıştır. Bu değişimin 1924 yılında da devam ettiği anlaşılmaktadır. Örneğin 4 Mart 1924

4 Halil Mir'ât 1890 yılında İzmir'de doğmuştur. Maarif Nezâreti'nde İkinci Şube Müdürü iken, 29 Kasım 1917 tarihinde Resne Locası'nda 151 matrikül numarası ile tekris edilmiştir. Tasvip levhası tarihi 18 Ekim 1917'dir. Aynı locada 7 Haziran 1918 tarihinde aynı günde Kalfa ve Üstat derecelerine terfi etmiştir. 1922 yılı başında yenilenen seçimlerde Büyük 3. Muhakkik olarak seçilmiştir. Loca kayıtlarına göre daha sonra gayrimuntazam ilan edilmiştir. Bkz. Resne Locası Matrikül Defteri, HKEMBL Tarihî Arşivi, Belge No:202.02/466, s:31.

5 Himâye-i Etfâl Cemiyeti'ndan Kâtib-i Umûmî Kâzım Refîk imzalı 8 Şubat 1923 tarih ve 73 numaralı 16 Mart 1923 tarih ve 41 sayılı Büyük Sekreterlik yazısı ile localara duyurulmuştur.

tarihli Büyük Görevliler Kurulu tersimatında *"Diplomalar üzerindeki (Osmanlı Ailesi) cümlesinin (Türk Ailesi) şeklinde düzeltilmesi Büyük Sekreterlik'e havale edildi"* ifadesi yer almıştır. 18 Mart 1924 tarihli Büyük Sekreterlik Raporu'nda da bu konuyla ilgili olarak *"Diplomalardaki "Osmanlı Ailesi" ibaresinin "Türk Ailesi"ne çevrilmesi için elde bulunan diplomalar Vakalopulo Kardeş Matbaası'na gönderilmiştir"* denmiştir.

Böylelikle şimdiye kadar tam olarak bilinemeyen bir husus daha, Türkiye Büyük Locası'nın zengin arşivinden yeni gün ışığına çıkarılmış belgelerle aydınlatılmıştır. Bu belgeler Cumhuriyet'in ilanından 9 ay önce resmi olarak Maşrık-ı A'zam-ı Osmânî'den Türkiye Maşrık-ı A'zamı'na geçildiğini göstermektedir.

ص . ا . ك . ش . ج .

A . L . G . D . G . A . de l'Un .

حريت مساوات اخوت

Liberté, Égalité, Fraternité,

دائرهٔ ك . ش . ج .

GRAND SECRÉTARIAT

GRAND ORIENT de TURQUIE. OR. CONSTANTINOPLE

UNION. FORCE. PROGRES

اتحاد قوت ترقی

T.B.L. ARŞİVİ

درسعادت مشرق

Or . de Constantinople,

le ١٣٣٩ كانون ثانی ٢٢

№ ١٦

سلامت ع . ش . ج .

ش . ع . ١٣٣٩

شرق عظمت ٢٢ كانون ثانی ١٣٣٩ تاریخ ومخصوص اجتماع عمومیسنده قبول ومصدق اولنان برباره قانون موقتی
[شرق عظم عثمانی] نامه - ترجمه رسمیسی وتحریر - [تورکی شرق عظم] عنوانه تحویل ایلیسه اوقطعه
بدیعا عنوانه مذکورك کرك تورکیاً و کرك شفاهاً اوصورتله ذکر ایلیسی لزوم بیاید و سلام برادرانه ابلاغ اولنور .

ك . ش . ج .

22 Ocak 1923 tarih ve 16 numaralı Büyük Sekreterlik levhası.

ARAMIZDAN AYRILANLAR

ADI SOYADI	LOCA	EBEDİ MAŞRIK'A İNTİKAL TARİHİ
İzak ABUDARAM	HÜMANİTAS	10.04.2022
İltan SÜER	ATEŞ	26.04.2022
Ali Yusuf ÖZİÇ	HAZAR	28.06.2022
Ergun GÜRPINAR	SEVGİ	25.07.2022
Ahmet Şeref TOPRAK	ŞEFKAT	26.07.2022
Mahmut Serdar ÖZTÜRK	GÖNYE	27.07.2022
Levent KİP	BAŞAK	04.08.2022
Mehmet Maral ÖZTEKİN	SADIK DOSTLAR	14.08.2022
Sotiri TATARİDİS	EVREN	15.09.2022
Andaç Hakkı YALÇIN	MARMARİS	18.09.2022
Sabahattin Uzman SAĞLIK	KÜLTÜR	20.09.2022
Berc Tateos ARHANYAN	VATAN	04.10.2022
İsmail İNCEKARA	BURÇ	07.10.2022
Erkin SÜEREN	IŞIKSELİ	07.10.2022
Ayhan KAHYA	TOPRAK	10.10.2022
Mehmet Asım ALEV	EKİNOKS	11.10.2022
Erdal KÖPRÜLÜ	BARIŞ	12.10.2022
Mustafa AKIN	BAŞARI	15.10.2022
Avarkan ATASOY	UYANIŞ	16.10.2022
Mehmet YIKAR	DOĞA	20.10.2022
Mehmet SUYOLCU	ŞEFKAT	21.10.2022
Ergun ÖNEN	BAŞAK	23.10.2022
Erdoğan ÖZKAYA	ANKARA	01.11.2022
Cengiz İNAL	SAĞDUYU	04.11.2022
Soner ÖZKÖK	ATEŞ	05.11.2022
Ahmet Amil KUNT	FREEDOM	06.11.2022
Hamdi ŞEHİRLİOĞLU	BAŞARI	19.11.2022
Tolga GÜLERYÜZ	LOTUS	21.11.2022
Doğan YAĞIZ	ÜÇGÜL	22.11.2022
Özgür ÇUBUK	ZEYTİNDALI	23.11.2022
Jozef Alain VENTURA	AKIL VE HİKMET	29.11.2022

HİÇBİR ŞEY ÖLMEZ – HER ŞEY YAŞAR

Ebedi Maşrık'a intikal eden Kardeşlerimize Evrenin Ulu Mimarı'ndan sonsuz mağfiret kederli ailelerine ve bütün Kardeşlerimize sabırlar dileriz.

MİMAR SİNAN DERGİSİ YAZI KABULÜ ve YAYIN KURALLARI

Yazının Kabulü
Mimar Sinan Dergisi Hür ve Kabul Edilmiş Masonlar Büyük Locasının üç ayda bir yayınlanan akademik nitelikteki yayın organıdır ve 10 Ekim 1966 tarihinden beri yayınlanmaktadır. Dergide, Masonlukla ilgili özgün araştırma, makale ve çeviriler yayınlanır.

Mimar Sinan Dergisi iki ana bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde, hakemler tarafından değerlendirilen ve yayınlanması uygun görülen, konuya ilişkin yeni bir bilgi, belge veya yeni bir özgün yaklaşım getiren araştırma yazılarına, ikinci bölümde de dergi alanı kapsamındaki konulara ilişkin özgün bir bakış açısıyla ele alınmış yorum makalelerine yer verilmektedir.

Yazarlar, makalenin özgün bir yazı olduğunu, daha önce herhangi bir yerde yayınlanmadığını ve makalenin değerlendirme süreci içerisinde başka bir yerde yayınlanmayacağını kabul etmelidirler.

Yazılardaki bilgilerin ve kaynakların doğruluğundan tümüyle yazarlar sorumludur. Dergide yayınlanan yazılar, yazarların şahsi görüşlerini ifade eder ve sorumluluğu tamamen kendilerine aittir. Bu yazıların Hür ve Kabul Edilmiş Masonlar Büyük Locası'nın veya başka bir Masonik biriminin resmi görüşlerini veya fikirlerini temsil ettiği iddia edilemez.

Yayın Kuralları
Hakemli bölüm için gönderilen yazılar 15 A4 (daktilo/12 pt bilgisayar çıktısı) sayfasını, kişisel yorum makaleleri ise 10 (daktilo/12 pt bilgisayar çıktısı) sayfasını aşmamalıdır. Araştırma yazılarının ve makalelerin 12 Temmuz 1932'de Türk Dili Tetkik Cemiyeti adı ile kurulmuş olan Türk Dil Kurumu yazım kurallarına uygunluğu şart olup, imlâda bu kurallara uyulacaktır. Bir sözcüğün yazımında tereddüt olduğu takdirde yukarıda anılan Türk Dil Kurumu'nun yayınlamış olduğu Ömer Asım Aksoy'un Ana Yazım Kılavuzu'na bakılacaktır. (Son baskısı Epsilon Yayınları tarafından basılmıştır.) Kısaltmalarda da yukarıda anılan kitaptaki kısaltmalar kullanılmalıdır. Mimar Sinan dergisindeki yazılarda (tarihi belgelerin transkripsiyonu veya alıntılanması dışında), "Masonik kısaltma" kullanılmamaktadır.

Yazılar elektronik ortamda verilmeli, yazar/yazarların iletişim bilgileri belirtilmeli, konferans üslubunda olmamalıdır. Özgün araştırmaların dayandırıldığı atıflar, kaynaklar ve belgelerden alıntılar sarih bir biçimde, dip not veya son not olarak belirtilmelidir.

Hangi kaynaktan yararlanılmışsa o kaynak referans verilmeli; yararlanılan kaynağın kaynak gösterdiği, yazarın görmediği referanslar dipnot olarak verilmemelidir. Yazarın yararlandığı kaynaktaki görüşler ile kendi görüşleri birbirinin içine katılmamalı, yararlanılan kaynaktaki analiz, yargı ve sonuç cümleleri "tırnak içinde" uygun atıfla verilmeli, olası bir intihal sorununa yol açılmamalıdır. Yabancı bir kaynaktan alınma bir yazının veya kitabın bütününü veya bir kısmını çevirip yayınlamak izne tabidir. İzinsiz yayının, telif anlaşmazlıkları doğuracağı unutulmamalıdır.

Kullanılan görsel malzemenin (fotoğraf, resim, çizim, vb.) telif hakkı alınmış olmalı veya telif hakkı bulunmayan malzemeden seçilmelidir. İnternetten indirilen veya bir kaynaktan taranan görsel malzemenin telif hakları izni alınmadan kullanılmasının telif anlaşmazlıkları doğuracağı da dikkate alınmalıdır.

Makalenin ilk sayfasında makalenin, yazarının ve varsa çevirmeninin adı yer almalıdır. Ayrıca yazının Türkçe ve mümkünse İngilizce kısa bir özeti (özet – abstract) ile yazı başlığının İngilizcesi bulunmalı ve faydalanılan kaynaklar belirtilmelidir. İnternet'ten alınan kaynakların doğruluğu mutlaka tahkik edilmelidir.

Yazıda resim veya şekil kullanılmışsa; bunlar yazının içindeki yerine konulduğu gibi, ayrı birer dosya olarak da verilmeli, resimler basılabilecek kalitede (en az 300 dpi) olmalıdır.

Çeviri yazılarda; yazarın ve çevirmenin adı ile birlikte orijinal yazının nerede ve hangi tarihte yayınlandığı belirtilmeli ve orijinal yazı da birlikte gönderilmelidir. Ayrıca müellifin onayı alınmış olmalı ve çeviri yazının telif hakkı sorun olmamalıdır.

Gönderilen yazılar Yayın Kurulunun onayından geçtikten sonra yayınlanır. Yayınlanmayan yazılar için geleneğimiz uyarınca herhangi bir gerekçe gösterilmez. Yayın Kurulu gerekli gördüğü durumlarda metinde editoryal düzeltmeler yapabilir. Gönderilen veya yayınlanan yazılar için herhangi bir ücret ödenmez, yazı yayınlandığı takdirde bütün telif hakları Hür ve Kabul Edilmiş Masonlar Büyük Locasının olur.

Yazarlar yazılarını, Yayın Kuruluna teslim ettiklerinde bu şartları kabul etmiş sayılırlar. **Yazılarınızı, her türlü istek, soru, şikayet ve önerilerinizi aşağıdaki yazışma ya da e-posta adresine gönderebilirsiniz.**

YAZIŞMA ADRESİ:

MİMAR SİNAN DERGİSİ YAYIN KURULU

Nuru Ziya Sokak, No. 9, Kat 2 34420 Beyoğlu – İstanbul

e-posta : mimarsinandergisi@gmail.com

MİMAR SİNAN

The Quarterly Journal of the Grand Lodge

of Free and Accepted Masons

ISSN 1301- 2762

CONTENTS

7 Message from the Grand Master.....Rint AKYÜZ
9 Improve Yourself.....İlhan BAŞARAN
17 National Enlightenment and Masons.....Hasan KİRMANOĞLU
25 Brother Murad V.....Sedat ALTUĞ
35 A Historical Study on the Rosicrucian Society.....Can EGE
45 Freemasons in the National Enlightenment of Turkey.....Cafer GÜRBÜZ
61 The List of the Grand Officers of the Grand Lodge of Turkey Between 1909-1956.....Ergin KOPARAN
86 One of Our Founders in 1909 Brother Jak Suhami (Jacques Souhami) MD.....Kağan KALE
92 A Brief History of Title Changes from the Ottoman Grand Orientto the Turkish Grand Orient.....Yavuz Selim AĞAOĞLU
97 Obituaries.....MİMAR SİNAN
98 Article Submission Rules.....MİMAR SİNAN

Address : Nuru Ziya Sokak No.9, Beyoğlu/İSTANBUL - TURKEY

YEAR : 2022 NO : 189